

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΛΥΡΟΥΔΙΑ

**ΤΙΤΛΟΣ:
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΙΤΣΟΥΛΗ ΕΣΘΗΡ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή στο Τουριστικό Φαινόμενο.....	6
1.1. Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρισμού.....	6
1.2. Ιστορική Αναδρομή.....	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Αειφορεία και Μαζικός Τουρισμός.....	15
2.1. Η Αειφορεία ως έννοια.....	15
2.2. Οι Αρχές της Αειφορίας.....	18
2.3. Πρότυπο Αειφορικού Τουρισμού με χρήση Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού.....	21
2.4. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού έναντι Μαζικού Τουρισμού, οι Επιπτώσεις του Μαζικού Τουρισμού στο Περιβάλλον.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Οικολογικός Τουρισμός.....	26
3.1. Εννοιολογική Προσέγγιση Οικολογικού Τουρισμού.....	26
3.1.1. Γενικός Τουρισμός.....	27
3.1.2. Τουρισμός Εκθέσεων.....	28
3.1.3. Τουρισμός Άθλησης.....	28
3.1.4. Συνεδριακός Τουρισμός.....	28
3.1.5. Τουρισμός Περιπέτειας.....	29
3.1.6. Οικογενειακός Τουρισμός.....	30
3.1.7. Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας.....	30
3.1.8. Ορεινός Τουρισμός.....	30
3.1.9. Αγροτουρισμός.....	30
3.1.10. Θαλάσσιος Τουρισμός.....	31
3.1.11. Θρησκευτικός Τουρισμός.....	31
3.1.12. Τουρισμός Κινήτρων.....	31
3.1.13. Οικολογικός Τουρισμός.....	32
3.1.14. Κοινωνικός Τουρισμός.....	32

3.1.15.Φυσιολατρικός ή Φυσιογνωστικός Τουρισμός.....	32
3.1.16.Ιαματικός Τουρισμός ή Θερμαλισμός.....	33
3.1.17.Επαγγελματικός ή εμπορικός Τουρισμός.....	33
3.1.18.Δασοτουρισμός.....	33
3.1.19.Τουρισμός για νέους.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Προϋποθέσεις Ανάπτυξης Οικολογικού Τουρισμού.....	35
4.1.Προϋποθέσεις για την εφαρμογή των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού.....	35
4.2.Πόροι,Υποδομές και Υπηρεσίες.....	36
4.3.Σχεδιασμός και Διαχείριση της Ανάπτυξης του Ειδικού και Εναλλακτικού Τουρισμού.....	38
4.4.Επιδιώξεις από την Ανάπτυξη των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού-Λειτουργίες που επιτελούν σε σχέση με το Περιβάλλον Εφαρμογής.....	42
4.4.1.Αυτόνομη Λειτουργία.....	44
4.4.2.Συμπληρωματική Λειτουργία.....	44
4.4.3.Επιμήκυνση της Τουριστικής Περιόδου.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Εισαγωγή στο φαινόμενο του αγροτουρισμού.....	46
5.1.Υφιστάμενη Κατάσταση.....	46
5.2.Γενικά Στοιχεία.....	46
5.3.Ιστορία της Ελλάδας.....	47
5.4.Φυσικοί Πόροι.....	49
5.4.1.Βουνά της Ελλάδας.....	49
5.4.2.Λίμνες της Ελλάδας.....	49
5.4.3.Ποτάμια της Ελλάδας.....	50
5.4.4.Νησιά της Ελλάδας.....	51
5.4.5.Κλίμα.....	51
5.4.6.Τουρισμός.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Οικολογικός Τουρισμός.....	56
6.1. Εννοιολογική Προσέγγιση Οικολογικού Τουρισμού.....	56
6.2. Η Σημαντικότητα του Οικολογικού Τουρισμού.....	57
6.3. Αρχές Οικολογικού Τουρισμού.....	62
6.4. Η Πρόκληση του Οικοτουρισμού.....	63
6.5. Προϋποθέσεις για τη Διαχείριση του Οικοτουρισμού.....	64
6.6. Το μέλλον του Οικοτουρισμού.....	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Εισαγωγή στο Φαινόμενο του Αγροτικού Τουρισμού.....	71
7.1. Η Έννοια της Ισόρροπης Ανάπτυξης στην Ελλάδα.....	71
7.2. Η Έννοια του Αγροτουρισμού.....	73
7.3. Ο Αγροτουρισμός στην Ελλάδα.....	76
7.4. Τα Κύρια Χαρακτηριστικά του Αγροτουριστικού Προϊόντος.....	77
7.5. Αγροτουρισμός και Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη, Ιδιαιτερότητες και Περιορισμοί του Αγροτουρισμού στις Αγροτικές Μεσογειακές Ζώνες.....	77
7.6. Πλεονεκτήματα και Οφέλη του Αγροτουρισμού.....	84
7.7. Οι Δυσμενείς Επιπτώσεις του Αγροτουρισμού και Λύσεις Αντιμετώπισης.....	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συνεδριακός Τουρισμός.....	94
8.1. Συνεδριακός Τουρισμός.....	94
8.2. Διακρίσεις Συνεδριακού Τουρισμού.....	95
8.2.1. Διάρκεια Συνεδρίων.....	96
8.2.2. Το Μέγεθος των Συνεδρίων.....	97
8.2.3. Εθνική και Διεθνή Συμμετοχή των Συνέδρων.....	97
8.2.4. Τρόπος Χρηματοδότησής τους.....	97
8.2.5. Φορείς των Συνεδριακών Εκδηλώσεων.....	98
8.2.5.1. Φορείς με Επιχειρησιακό Χαρακτήρα.....	98
8.2.5.2. Φορείς μη Επιχειρησιακού Χαρακτήρα.....	99
8.3. Στέγαση Συνέδρων.....	103
8.4. Συνεδριακές Αίθουσες.....	103
8.5. Χώροι για Εκθέσεις.....	103
8.6. Εξοπλισμός Αιθουσών.....	104

8.7.Ψυχαγωγία Πελατών.....	104
8.8.Προϋποθέσεις Ανάπτυξης του Συνεδριακού Τουρισμού.....	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Εισαγωγή στο Φαινόμενο του Ιαματικού Τουρισμού.....	114
9.1.Ο Ιαματικός Τουρισμός.....	114
9.2.Η Ζήτηση του Ιαματικού Τουρισμού στην Ελλάδα.....	116
Α.Λουτροπόλεις-Πάρκα Υγείας και Αναψυχής.....	117
Β.Κέντρα Υδροθεραπείας.....	117
Β.1.Υδροθεραπεία με Ιαματικό Νερό (Λουτροθεραπεία).....	118
Β.2.Υδροθεραπεία με Θαλάσσιο Νερό (Θαλασσοθεραπεία).....	118
Γ.Κέντρα Κλιματοθεραπείας.....	119
9.3.Νομοθετικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό Υγείας.....	119
9.4.Κοινωνική-Οικονομική Σημασία του Τουρισμού Υγείας,Δυνατότητες Ανάπτυξης.....	124
Συμπεράσματα.....	131
Βιβλιογραφία.....	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1.1. Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρισμού

Ως μία από τις βασικότερες βιομηχανίες του κόσμου, ο Τουρισμός σχετίζεται με πολλούς από τους κύριους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Ο Τουρισμός σήμερα αποτελεί μια οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα που κινείται σε τοπικό και διεθνές επίπεδο και για πολλές εθνικές οικονομίες είναι η πρωταρχική παραγωγική διαδικασία που λειτουργεί σαν βασική πηγή εισοδήματος. Καλύπτει όλα σχεδόν τα εισοδηματικά στρώματα και προσπαθεί να ικανοποιήσει τη βασική πλέον ανάγκη του ανθρώπου, που είναι η δυνατότητα αλλαγής περιβάλλοντος και τρόπου ζωής, για ένα χρονικό διάστημα, που σε ποιότητα και ποσότητα ποικίλλει ανάλογα με τη διάθεση και το μέγεθος της δαπάνης που ο κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει.

Είναι πολύ δύσκολο να δώσουμε έναν απλό ορισμό για ένα φαινόμενο, που είναι τόσο στενά συνυφασμένο με τη ζωή –οικονομικά, κοινωνικό-πολιτιστικά και περιβαλλοντολογικά- και το οποίο στηρίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στοιχεία της παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Η δυσκολία αυτή φαίνεται και στο τεύχος του περιοδικού «The Economist» του 1991:

Δεν υπάρχει κανένας αποδεκτός ορισμός που να προσδιορίζει για το ποια στοιχεία συνθέτουν την τουριστική βιομηχανία. Ο οποιασδήποτε ορισμός ρισκάρει είτε να υπερτιμήσει είτε να υποτιμήσει την οικονομική του δραστηριότητα. Στην απλούστερή της μορφή, η βιομηχανία αυτή μεταφέρει τους ανθρώπους από το σπίτι τους κάπου αλλού (και τους επιστρέφει), και τους προσφέρει κατάλυμα και φαγητό κατά τη διάρκεια της απουσίας τους. Αυτό όμως αποτελεί υπεραπλούστευση του όρου. Για παράδειγμα, αν θεωρήσουμε όλες τις πωλήσεις ενός εστιατορίου ως τουριστικές, τότε το μέγεθος αυτό θα διογκώνεται με τις πωλήσεις υπέρ των ντόπιων κατοίκων. Από την άλλη πλευρά όμως, το να αποκλείσουμε όλες τις πωλήσεις των εστιατορίων από τα τουριστικά έσοδα θα ήταν εξίσου παραπλανητικό.

Σύμφωνα με τους Clawson και Knetsch (1966) και τον Mitchell (1984), είναι αυτό ακριβώς το πολυσύνθετο μείγμα του τουρισμού που είναι εντεταγμένο στο κοινωνικό-οικονομικό σύστημα, που δυσχεραίνει τις προσπάθειες προσδιορισμού του όρου. Πάντως και οι τουριστικές σπουδές σπανίως αγγίζουν τη φιλοσοφική προσέγγιση, το μεθοδολογικό προσανατολισμό και το στόχο της τουριστικής έρευνας.

Τουρισμός, ορίζει η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού, είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και οι δραστηριότητες που προκύπτουν από αυτές. Δηλαδή ορίζεται ότι κάθε μετακίνηση γενικά του ανθρώπου εμπεριέχει την έννοια του τουρισμού και αφήνει αδιευκρίνιστο το είδος των δραστηριοτήτων.

Υπάρχει μία πληθώρα ορισμών του τουρισμού, που ο καθένας διαθέτει θεωρητικά χαρακτηριστικά, και αντανakλούν ερευνητικές πρωτοβουλίες διαφορετικών ερευνητικών τομέων. Για παράδειγμα, ο τουρισμός έχει πολλά κοινά θεωρητικά χαρακτηριστικά και αρχές με τον τομέα της αναψυχής και ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με τους Jansen-Verbeke και Dietvorst (1987), οι όροι :αναψυχή, ελεύθερος χρόνος και τουρισμός αντιπροσωπεύουν τον τύπο μίας χαλαρής και αρμονικής ομάδας, που εστιάζεται στα εμπειρικά και ενεργητικά χαρακτηριστικά και που τυποποιούν αυτούς του όρους. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικοί και τεχνικοί-στατιστικοί όροι παραγκωνίζουν το στοιχείο της ανθρώπινης εμπειρίας, που υπάρχει στην τουριστική δραστηριότητα, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στη μετακίνηση των ανθρώπων πάνω από σύνορα κρατών και στα ποσά που καταβάλλονται κατά τη μετακίνηση αυτή.

Αυτή ακριβώς η σχέση του τουρισμού με τις άλλες επιστήμες, π.χ. ψυχολογία, κοινωνιολογία, γεωγραφία, οικονομικά είναι που διαμόρφωσε και την περίπλοκη φύση του τουριστικού φαινομένου. Όμως, παρά την ισχυρή του εξάρτηση από αυτές τις επιστήμες, ορισμένοι μελετητές, όπως ο Leiper (1981), υποστηρίζουν τη διαμόρφωση μίας ξεχωριστής τουριστικής επιστήμης. Σύμφωνα με τον Leiper, ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να προσεγγίσουμε την τουριστική επιστήμη χρειάζεται να επικεντρωθεί γύρω από τη δομή της βιομηχανίας, και η οποία θα αντιμετωπίζεται ως ένα ανοιχτό σύστημα πέντε βασικών στοιχείων, που δρουν μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον: (1) το στοιχείο του ανθρώπινου δυναμικού, (2) η περιοχή προέλευσης, (3) μία ενδεχόμενη ενδιάμεση περιοχή, (4) η περιοχή προορισμού ή περιοχή υποδοχής, και (5) η ίδια η τουριστική βιομηχανία. Ο ορισμός αυτός είναι παρόμοιος με αυτόν που έδωσαν οι Mathieson και Wall (1982), οι οποίοι θεωρούν ότι ο τουρισμός αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: (1) ένα δυναμικό στοιχείο που περιλαμβάνει το ταξίδι προς ένα επιλεγμένο τουριστικό προορισμό, (2) ένα στατικό στοιχείο που περιλαμβάνει την παραμονή στον προορισμό αυτό, και (3) ένα τεχνητό στοιχείο που προκύπτει μέσα από τα δύο πρώτα, και το οποίο αφορά τις επιδράσεις που προκύπτουν από τα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά υποσυστήματα, με τα οποία ο τουρίστας έρχεται άμεσα ή έμμεσα σε επαφή. Άλλοι, όπως οι Mill και Morrison, ορίζουν τον τουρισμό ως ένα σύστημα αλληλεξαρτώμενων των επιμέρους στοιχείων.

Το σύστημα αυτό μοιάζει με «τον ιστό της αράχνης» δηλαδή αν αγγίξεις ένα σημείο, θα επηρεαστεί όλος ο ιστός (Mill-Morrison). Στο σύστημα αυτό περιλαμβάνονται τέσσερα επιμέρους στοιχεία, η Αγορά (προσέγγιση της Αγοράς), ο προορισμός (η μορφή της τουριστικής ζήτησης) και το Μάρκετινγκ (τεχνική της προώθησης ταξιδιών).

Αναγνωρίζοντας τη δυσκολία προσδιορισμού της έννοιας του τουρισμού, ο Smith (1990) πιστεύει ότι είναι πολύ πιο ρεαλιστικό να αποδεχτούμε την ύπαρξη ενός αριθμού διαφορετικών ορισμών, όπου ο καθένας εξυπηρετεί και διαφορετικό σκοπό. Πιθανότατα, αυτή να είναι και η πλέον πρακτική λύση. Ο τουρισμός ορίζεται ως ένα αλληλοσυνδεδεμένο σύστημα, που περιλαμβάνει τους τουρίστες και όλες τις υπηρεσίες, που τους παρέχονται και χρησιμοποιούν (εγκαταστάσεις, αξιοθέατα, καταλύματα και μεταφορές) για την άνετη μετακίνηση τους και διαμονή. Ενώ τουρίστας ορίζεται, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, το άτομο που ταξιδεύει με σκοπό την αναψυχή για μία χρονική περίοδο τουλάχιστον μίας νύχτας (μίας διανυκτέρευσης), αλλά όχι μεγαλύτερης από ένα χρόνο για τους διεθνείς τουρίστες και έξι μήνες για τα άτομα που ταξιδεύουν μέσα στη χώρα τους, με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία στα μέρη που επισκέπτονται.

1.2. Ιστορική Αναδρομή

Οι πρώτες μετακινήσεις του ανθρώπου για λόγους τουριστικούς, με τη σημερινή έννοια του όρου, άρχισαν να εμφανίζονται στην περίοδο της αρχαίας Ελλάδας. Η μετακίνηση σε άλλους τόπους μακριά από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους πραγματοποιείται για λόγους εμπορικούς, θρησκευτικούς, αθλητικούς και ικανοποίησης της έμφυτης περιέργειας του ανθρώπου για κάτι νέο.

Στην αρχαία Ελλάδα το αίσθημα της ξενίας ήταν έντονα αναπτυγμένο. Αυτό το παρατηρούμε στα πολλά γραπτά κείμενα των αρχαίων συγγραφέων όπου οι αναφορές για ταξίδια είναι πάρα πολλές. Ο Ηρόδοτος έκανε περιηγήσεις στις ελληνικές πόλεις, ταξίδεψε στη Σικελία, στην Αίγυπτο και σε άλλες χώρες με σκοπό να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμά τους, τα ιστορικά μνημεία, τον πολιτισμό τους κ.α. Πολλά άτομα επίσης ταξίδευαν για ευχαρίστηση αλλά και για να γνωρίσουν νέες φιλοσοφικές δοξασίες, άλλους ανθρώπους, νέες τεχνικές και γενικά να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής άλλων κοινωνικών ομάδων που στηρίζονταν σε άλλα συστήματα. Τουριστικές περιοχές γνωστές της εποχής εκείνης, με τα σημερινά δεδομένα, μπορούν να χαρακτηριστούν η

Ολυμπία, οι Δελφοί, η Επίδαυρος, η Αιδηψός δηλαδή περιοχές που αποτελούν πόλο έλξης ταξιδιωτών λόγω των διαφόρων γεγονότων που αποτελούσαν κατά διάφορες χρονικές στιγμές με διαφορετικά ενδιαφέροντα, όπως αθλητικές, θρησκευτικές εκδηλώσεις ή λόγω αποκατάστασης της υγείας. Παρόλα αυτά η συχνότητα των ταξιδιών και η συμμετοχή των ταξιδιωτών δεν πλησιάζει σε κανένα σημείο τη σημερινή κινητικότητα και συμμετοχή.

Στα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια οι μετακινήσεις γίνονται περισσότερες και αρχίζουν να υπάρχουν κανόνες όσον αφορά την ασφάλεια του ταξιδιού και τα διάφορα καταλύματα που προσφέρονται για την εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών, που είναι ο χαρακτηρισμός του μετακινούμενου της εποχής εκείνης.

Στην περίοδο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης γίνονται περισσότερες σε μια προσπάθεια να γνωρίσουν οι άνθρωποι άλλους λαούς, άλλες περιοχές αλλά πάντα με τις δυσκολίες της μετακίνησης της εποχής εκείνης. Υπάρχουν μετακινήσεις που είχαν σχέση με την ψυχαγωγία, τη μόρφωση, τη θρησκεία και τα επαγγέλματα. Μεγάλη βοήθεια στον τουρισμό έδωσαν τα διάφορα σωματεία που εμφανίστηκαν κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα στη Γαλλία, στην Αγγλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που στις δραστηριότητες τους περιλάμβαναν και τουριστικές μετακινήσεις, αποδεικνύοντας ότι άρχιζε μία ανοδική πορεία για την εξέλιξη του τουρισμού.

Η τουριστική εξέλιξη, παρατηρώντας τη διαχρονικά, διαπιστώνουμε ότι έχει μια βραδεία πορεία μέχρι το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου. Τα βασικά αίτια βρίσκονται στο ότι ο τουρισμός αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο και σαν κοινωνικό φαινόμενο άρχισε να αναπτύσσεται στις οργανωμένες κοινωνίες και επόμενο ήταν να επιτευχθεί αυτή συγχρόνως με την κοινωνική.

Ξεκινώντας από την αρχαιότητα παρατηρούμε ότι η μετακίνηση των μεμονωμένων ατόμων ή σε πολλές περιπτώσεις και η μετακίνηση ομάδων ατόμων ήταν περιορισμένη και οι ανάγκες των ταξιδιωτών καλύπτονται από μια υποτυπώδη παροχή αγαθών και υπηρεσιών γεγονός συνυφασμένο με την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση της εποχής εκείνης. Η περιορισμένη παιδεία, τα πενιχρά και μη ασφαλή μέσα συγκοινωνίας αποτελούσαν βασικά εμπόδια ανάπτυξης του τουρισμού.

Η εξυπηρέτηση των μετακινούμενων σε περιορισμένο αριθμό ατόμων γινόταν με βάση το θεσμό της Ξενίας σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο. Όταν η κίνηση των ατόμων για ταξιδιωτικούς λόγους αρχίζει να αυξάνεται, ο θεσμός της Ξενίας δεν αρκεί για να καλύψει τις ανάγκες και έτσι αναπτύσσεται η «εμπορία των ξένων» με την ίδρυση διαφόρων καταλυμάτων.

Η ανάπτυξη αυτή έγινε μετά την ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας, δημιουργώντας έτσι ασφαλέστερες και ταχύτερες μετακινήσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η συστηματική και μεθοδική κατασκευή οδικού δικτύου από τους Ρωμαίους έδωσε μια σημαντική για την εποχή εκείνη ώθηση στον τουρισμό.

Τη μορφή αυτή διατήρησε ο τουρισμός και κατά την εποχή του φεουδαρχισμού. Στην περίοδο αυτή, όπως και στην αρχαιότητα, τα μεμονωμένα μετακινούμενα άτομα ήταν κυρίως άτομα που ανήκαν στην τάξη των ευγενών. Όσον αφορά τα μετακινούμενα σε ομάδες άτομα είχαν σα σκοπό της μετακίνησης τους τις θρησκευτικού περιεχομένου επισκέψεις. Διαφοροποίηση στους σκοπούς των μετακινήσεων παρατηρείται κατά την περίοδο της Αναγέννησης.

Κατά τη περίοδο της Αναγέννησης η ανάπτυξη του εμπορίου, η ανακάλυψη της πυξίδας, της πυρίτιδας και της Αμερικής δημιουργούν νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες. Κυριαρχούν πλέον οι έμποροι που η φύση της δουλειάς τους με την ανάπτυξη των νέων αγορών είναι να ταξιδεύουν με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημεία πνευματικής και μορφωτικής ανάπτυξης.

Οι νέες αυτές συνθήκες δημιουργούν μετακινήσεις, η δε συνεχής ανάπτυξη των συγκοινωνιακών μέσων παρέχει τις δυνατότητες για την πραγματοποίησή τους. Έτσι την εποχή αυτή παρατηρείται ένας, σε σχέση με το παρελθόν, «οργασμός» μετακίνησης ατόμων για λόγους τέρψης και ικανοποίησης πνευματικών ανησυχιών. Η μετάβαση ατόμων από χώρες της Ευρώπης προς την Αίγυπτο, την εγγύς Ανατολή και την Ελλάδα για λόγους κύρια αρχαιολογικού ενδιαφέροντος ή εθνολογικής έρευνας είναι πλέον γεγονός.

Από τον 18^ο αιώνα ειδικά μετά την πλήρη επικράτηση της αστικής τάξης, ο τουρισμός αν και αρχίζει να σημειώνει κάποια ποσοτική και ποιοτική άνοδο, παραμένει προνόμιο των ατόμων με χαμηλά εισοδήματα και ελάχιστων επιστημόνων και φιλοσόφων.

Στην ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού από τη δεκαετία του '50 και μετά σημαντικό ρόλο έπαιξαν ο Ν. Δούκας και ο Δ. Παπαευστρατίου, που διετέλεσαν Γενικοί Γραμματείς του Ε.Ο.Τ. Η προσφορά τους στην ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού είναι πρωτοποριακή αφού είναι αυτοί οι μεγάλοι θεμελιωτές του τουριστικού έργου.

Η ανεκμετάλλευτη πηγή εισροής πολύτιμου συναλλάγματος μέσω της τουριστικής κίνησης αποδεικνύεται ως σοβαρός μοχλός ανάπτυξης για τις δημόσιες επενδύσεις που θα συνεισφέρουν στην οικονομική ανόρθωση του κράτους. Η πολιτική

αυτή στον τουριστικό τομέα εκτιμήθηκε δεόντως από την πρώτη κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή με Υπουργό Προεδρίας τον Κ. Τσάτσο, διότι η ανάπτυξη του τουρισμού απαιτούσε σημαντικές επενδύσεις μόνο σε δραχμές, με άμεση οικονομική απόδοση και με εισροή φυσικά πολύτιμου συναλλάγματος, που ήταν απαραίτητο όχι μόνο για το έντονα ελλειμματικό ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών αλλά και για την ανάπτυξη της βιομηχανίας αλλά και των άλλων τομέων της ελληνικής οικονομίας.

Με το σλόγκαν «ο τουρισμός δίνει ψωμί σε πληθυσμούς περιοχών που στερούνται πλουτοπαραγωγικών πηγών», η Ελλάδα, με τον ανεκμετάλλευτο μέχρι τότε μεγάλο τουριστικό της πλούτο, προσδοκούσε σε υψηλούς στόχους, οι οποίοι είχαν πολλαπλασιαστικές ευεργετικές επιδράσεις στη μεταμόρφωση της χώρας, καθώς η τουριστική ανάπτυξη από τότε και μετά κατάφερε να αλλάξει τη ζωή στις πιο φτωχές περιοχές της και έδωσε μια ανεκτίμητη υπεραξία στη γη στις μέχρι τότε άγονες παραλιακές εκτάσεις αλλά και στις βραχώδεις παραλίες. Μια άλλη προσφορά της τουριστικής ανάπτυξης ήταν και η στήριξη της τοπικής παραγωγής και η συγκράτηση του πληθυσμού των οικονομικά ασθενέστερων περιοχών με την εξασφάλιση θέσεων εργασίας.

Η προσπάθεια για την ανάλογη προστασία του περιβάλλοντος μάλλον, στη συνέχεια προσέκρουσε σε οικονομικά προνόμια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που σιγά-σιγά άρχισε την εκμετάλλευση του τουρισμού με αποτέλεσμα μέχρι και σήμερα να αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της προστασίας του όχι όπως θα έπρεπε. Οι εκ των υστέρων παρεμβάσεις όπως είναι φυσικό, δεν είναι ικανές να περιορίσουν το πρόβλημα.

Οι βασικές κατευθύνσεις της τουριστικής πολιτικής που εφαρμόστηκε στην αρχή της ανάπτυξης του τουρισμού εστιάζονται στις αναφερόμενες παρακάτω:

- Ανάπτυξη του παραλιακού τουρισμού, με την ένταξη των παράλιων περιοχών των λουτροπόλεων που αποτελούν θερινά θέρετρα.
- Ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού με κρουαζιερόπλοια.
- Αποκέντρωση του τουρισμού, με περιφερειακή ανάπτυξη, καθώς ο τουρισμός περιοριζόταν κατά κύριο λόγο στην Αθήνα, που αποτελούσε λόγω των πολιτιστικών και αρχαιολογικών προσόντων της, τον κύριο πόλο έλξης ξένων τουριστών, καθώς επίσης και η αεροπορική πρόσβαση που ήταν πλέον δυνατή.
- Κατασκευή μεγάλων οδικών δικτύων τουριστικής και όχι μόνο σημασίας για τη διακίνηση των τουριστών εκτός της Αθήνας και την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού, με ιδιαίτερο χαρακτήρα την εθνική οδό μέχρι τη Θεσσαλονίκη, την

Πάτρα και τη διάνοιξη του οδικού δικτύου στην Ήπειρο από το Αντίρριο μέχρι την Ηγουμενίτσα για τη σύνδεση με την παραδοσιακή τουριστική χώρα, την Ιταλία.

- Ανέγερση από τον Ε.Ο.Τ. ξενοδοχειακών μονάδων, πιλοτικής μορφής, με την επωνυμία «Ξενία», σε σημαντικές για την εποχή του '60 περιοχές με σκοπό να αρχίσει η αποκέντρωση των καταλυμάτων. Επίσης δημιουργήθηκαν τουριστικά περίπτερα με εστιατόρια και μικρούς ξενώνες.

Το αναπτυξιακό αυτό πρόγραμμα στόχευε στην ανάπτυξη μιας βασικής τουριστικής υποδομής με υποδειγματική λειτουργία, με την οποία θα καθοριζόταν η λειτουργία των ξενοδοχείων με βάση τις διεθνείς προδιαγραφές. Ο τελικός όμως στόχος ήταν η δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την προσέλκυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με τη μορφή αναδόχων των «Ξενία», της επιδότησης απευθείας τουριστικών επενδύσεων σε τουριστικές περιοχές με απήχηση και ενδιαφέροντα για τους ξένους τουρίστες, με περιηγήσεις με τουριστικά λεωφορεία και τη δημιουργία προγραμμάτων για κρουαζιέρες.

Η βασική φιλοσοφία της πολιτικής αυτής είχε σα σκοπό την ομαλή διαδοχή στην τουριστική διαδικασία από το κράτος στην ιδιωτική πρωτοβουλία με το κράτος να αποτελεί καθαρά επιτελικό και νομοθετικό έργο, υποστηρίζοντας για το καλό του ελληνικού τουρισμού την όλη προσπάθεια.

- Παράλληλα στην τουριστική υποδομή, εντάχθηκε η δημιουργία του πρώτου δικτύου σταθμών λιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών, οι μαρίνες, που θα αποτελούσε την αρχή για την κατασκευή μαρινών διαχείμασης σκαφών, οι οποίες αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για την οργάνωση και ανάπτυξη του γιότινγκ που ευνοείται από την γεωγραφική θέση της χώρας και από την ύπαρξη πολλών ακτών και νήσων, με σκοπό την προσέλκυση τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης.

- Συστήνεται για πρώτη φορά στον Ε.Ο.Τ. υπηρεσία προβολής και διαφήμισης καθώς και δημιουργία γραφείων στο εξωτερικό.
- Στα τέλη της δεκαετίας του '60 άρχισε η επιλεκτική διαφημιστική προβολή του τουρισμού μας στο εξωτερικό με καταχωρήσεις σε εξειδικευμένες εκδόσεις για την προσέλκυση τουριστών, ενώ παράλληλα άρχισε να δραστηριοποιείται το τμήμα δημοσίων σχέσεων του Ε.Ο.Τ. για τη δημοσίευση από ξένους δημοσιογράφους άρθρων για τις τουριστικές δυνατότητες της χώρας.

- Μέσα σε αυτή την κοσμογονία κατασκευής τουριστικών έργων, εντάχθηκε η δημιουργία οργανωμένων ακτών καθώς και τουριστικές εκδηλώσεις με κύριο άξονα το φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου
- Με αυτές τις ενέργειες άρχισε η ανάδειξη των πρώτων διεθνών τουριστικών κέντρων της χώρας όπως η Ολυμπία, οι Δελφοί, η Ρόδος, η Κέρκυρα και άλλες που λόγω των έργων έγιναν περισσότερο προσιτά.

Η μεγάλη αυτή προσπάθεια που έγινε κατά τη δεκαετία του '60 δεν κατόρθωσε με τον ίδιο σωστό τρόπο και προβληματισμό να συνεχισθεί λόγω της εμπλοκής ατόμων που βλέποντας τον τουρισμό σαν εύκολη πλέον υπόθεση για τη δημιουργία υψηλών οικονομικών αποδόσεων, δεν ακολούθησαν ορθολογικές επιλογές. Έτσι παρόλο που η συμβολή του τουρισμού στα οικονομικά της χώρας λόγω της εισροής του πολύτιμου συναλλάγματος δημιούργησε μια όχι σωστή και ορθολογική ανάπτυξή του τόσο χωροταξικά όσο και σε ανθρώπους με γνώση του αντικειμένου και με γνώμονα την ελληνική πραγματικότητα, χάθηκε και πολύτιμος χρόνος και μεγάλα χρηματικά ποσά που θα μπορούσαν να είχαν θέσει τον τουρισμό σε περίοπτη θέση σε παγκόσμιο επίπεδο. Πάντως τα τελευταία χρόνια η έντονη, με νέες επιστημονικές και επιχειρηματικές βάσεις, παρέμβαση του ιδιωτικού τομέα έδωσε μια νέα ώθηση στον τουρισμό μας, που περνά όπως κατά περιόδους κρίσεις μια και όπως θα δούμε, πολλοί παράγοντες τόσο εσωγενείς όσο και εξωγενείς τον επηρεάζουν.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τη σημασία του τουρισμού στην ανάπτυξη της χώρας μας ας προσέξουμε την αναφορά του Ελβετού τουρισμολόγου Bitter, που αναφέρει ότι ο τουρισμός είναι ένα ποτάμι που μέσα από ένα καλά οργανωμένο δίκτυο καναλιών διαχέεται μέσα στη χώρα και προσφέρει τον επιούσιο σε διάφορες κοινωνικές τάξεις. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει οι αποφάσεις των αρμοδίων κέντρων να είναι πρέπουσες για να μπορεί ο τουρισμός να επιτελεί το ευεργετικό του έργο.

Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στα άτομα που έμμεσα ή άμεσα θα ασχολούνται στον τουρισμό που πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα και με αυξημένο το αίσθημα της ευθύνης καθώς και να έχουν αυξημένη τουριστική συνείδηση. Με τον όρο τουριστική συνείδηση εννοούμε το σύνολο των ενεργειών που συμβάλλουν στην καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των τουριστών, τη διευκόλυνσή τους και τη δημιουργία σε αυτούς ευχάριστης εντύπωσης κατά την πρόσκαιρη παραμονή τους στον τόπο που επισκέπτονται.

Οι ορισμοί που δώσαμε για τον τουρισμό, αναφέρονται σχεδόν για όλα τα άτομα είτε μεμονωμένα είτε σε ομάδες. Τα άτομα αυτά που πραγματοποιούν τουριστικές μετακινήσεις ή όπως συνηθίζεται να λέγεται, κάνουν τουρισμό, τα ονομάζουμε τουρίστες. Είναι όμως όλοι τουρίστες ή όχι;

Σύμφωνα με την Κοινωνία των Εθνών, τον σημερινό Ο.Η.Ε., συστήθηκε στις 22/01/1937 επιτροπή για να καθορίσει ποιοι ταξιδιώτες χαρακτηρίζονται σαν τουρίστες και ποιοι όχι.

Τουρίστες χαρακτηρίζονται:

1. Τα άτομα που ταξιδεύουν για ψυχαγωγία, για οικογενειακούς λόγους, για λόγους υγείας κ.λ.π.
2. Τα άτομα που ταξιδεύουν για συμμετοχή σε συνέδρια ή για συμμετοχή σε οποιαδήποτε επιστημονική, διπλωματική, θρησκευτική, αθλητική, καλλιτεχνική ή άλλη δραστηριότητα.
3. Τα άτομα που ταξιδεύουν για επιχειρηματικούς σκοπούς.
4. Τα άτομα που καταφθάνουν με θαλάσσιες περιηγήσεις και αποβιβάζονται στη στεριά.

Τουρίστες δεν χαρακτηρίζονται:

1. Τα άτομα που ταξιδεύουν με ή χωρίς συμβόλαιο εργασίας για να ασχοληθούν σε ένα άλλο τόπο.
2. Τα άτομα που ταξιδεύουν για μόνιμη εγκατάσταση σε ένα τόπο.
3. Οι φοιτητές ή σπουδαστές και νέοι γενικά, που φοιτούν σε ιδρύματα ή σχολεία που είναι μακριά από τον τόπο μόνιμης διαμονής τους.
4. Οι μόνιμοι κάτοικοι παραμεθωρίων περιοχών που κατοικούν στη μια χώρα και μετακινούνται στην άλλη για να εργασθούν.
5. Οι ταξιδιώτες που διέρχονται (transit) διαμέσου μιας χώρας χωρίς να σταματήσουν, ακόμη και αν η χρονική διάρκεια της διέλευσης είναι μεγαλύτερη από ένα 24ωρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΕΙΦΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1. Η Αειφορεία ως έννοια

Η Ελλάδα έγινε παγκοσμίως γνωστός τουριστικός προορισμός χάρη στις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, τις ασυνήθιστες φυσικές ομορφιές και την πολιτιστική κληρονομιά. Όλα αυτά τα στοιχεία, που αναφέρονται ως φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, αποτελούν μέσα ικανοποίησης αναγκών ή επιθυμιών των τουριστών, θεωρούνται δηλαδή τουριστικά αγαθά και πρέπει να αποτελούν σημείο αναφοράς για την τουριστική πολιτική της χώρας.

Η σημερινή μορφή του τουρισμού, με την άναρχη ανάπτυξή του, οδήγησε αργά αλλά σταθερά στην άσκηση αρνητικών πιέσεων στο φυσικό περιβάλλον και στην τοπική κουλτούρα, με αποτέλεσμα να υπάρχει πλέον ορατός κίνδυνος αυτοκαταστροφής των τουριστικών περιοχών. Παράλληλα η ανάγκη για δημιουργία μιας εκτεταμένης τουριστικής υποδομής και η ταυτόχρονη παρουσία, δυσανάλογα μεγάλου αριθμού τουριστών για την τοπική υποδομή, οδήγησε σε επιπλέον υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε ταχεία και απρογραμματίστη ανοικοδόμηση, με συνέπεια τη διάβρωση του τοπίου. Έτσι καταλήξαμε σε περιβαλλοντική και αισθητική ρύπανση ενός από τους σημαντικότερους τουριστικούς πόρους, του περιβάλλοντος (φυσικού και τεχνητού), με αποτέλεσμα να μετατρέπονται οι περιοχές – δέκτες μαζικού τουρισμού σε περιοχές περιβαλλοντικά υποβαθμισμένες.

Σε γενικές γραμμές ο τουρισμός θέτει το περιβάλλον, τη φύση και την τοπική κουλτούρα κάτω από αυξανόμενη πίεση και η εξέλιξη του σε παγκόσμιο επίπεδο δεν μπορεί να συνεχιστεί χωρίς σχεδιασμό, πειθαρχία και συντονισμό. Έτσι σήμερα είναι πλέον αναγκαίο να συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος τα προβλήματα που δημιουργεί στο περιβάλλον ο τουρισμός, ώστε να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα:

- Η σχέση τουρισμού – περιβάλλοντος θα πρέπει να καταλαμβάνει μια σημαντική θέση στις προτεραιότητες σχεδίων δράσης, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Επιχειρηματίες που απαρτίζουν την τουριστική βιομηχανία, οι ίδιοι οι τουρίστες, καθώς επίσης και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θα πρέπει, σε συνεργασία με τις εκάστοτε κυβερνήσεις, να βοηθούν και να καθοδηγούν το έργο της περιβαλλοντικής προστασίας μέσω της εκπαίδευσης, της πληροφόρησης και του κατάλληλου σχεδιασμού.

- Σε οποιαδήποτε τουριστική δραστηριότητα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η κατανομή της τουριστικής κίνησης στον τόπο και στο χρόνο, για να αποφεύγονται φαινόμενα συνωστισμού και αλλοίωσης του τοπίου.

Η σχέση του φυσικού με το πολιτιστικό περιβάλλον είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και φανερώνει τη σχέση της ανθρώπινης δραστηριότητας με την ιστορία και τη λαϊκή παράδοση, δηλαδή την ταυτότητα των λαών, όπως εκφράστηκε μέσα στο φυσικό περιβάλλον.

Η ασυμβατότητα της τουριστικής δραστηριότητας με το περιβάλλον έχει δημιουργήσει πολλά σχετικά προβλήματα, όπως η αλλοίωση του παραδοσιακού στυλ και της τοπικής αρχιτεκτονικής, η διατάραξη της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αρμονίας του χώρου, η καταπάτηση και οικοδόμηση περιοχών φυσικού κάλλους κ.τ.λ. Στους βασικούς σκοπούς της έννοιας τουρισμός εμπεριέχονται τα στοιχεία απόλαυσης της φύσης και αλληλογνωριμίας των λαών. Συνεπώς η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από μια τουριστική επιχείρηση πρέπει να συμβάλλει, πέρα όλων των άλλων, και στην προστασία του περιβάλλοντος, είτε φυσικού είτε πολιτισμικού.

Το δεδομένο ότι ο τουρισμός στηρίζει και διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη μιας οικονομίας επιβάλλει μια συμπεριφορά λογικής διαχείρισης των τουριστικών πόρων, ώστε να χρησιμοποιεί χωρίς να εξαντλεί τους τουριστικούς πόρους, δηλαδή να σέβεται και να προλαβαίνει την υποβάθμισή τους. Δημιουργείται λοιπόν μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τουριστικής δραστηριότητας και διαθέσιμων τουριστικών πόρων, που παίζει καθοριστικό ρόλο στην οποιαδήποτε τουριστική ανάπτυξη. Έτσι διαμορφώθηκε η ανάγκη για έναν τύπο φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού. Η ανάπτυξη του φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού πήρε το όνομα αειφόρος (δηλαδή παρατεινόμενη) τουριστική ανάπτυξη (STD : Sustainable Tourism Development) κι έχει σκοπό να αλλάξει την επιβαρυντική περιβαλλοντική τροχιά του τουρισμού, ώστε να ελαχιστοποιηθούν ενδεχόμενα υποπροϊόντα της τουριστικής ανάπτυξης, όπως η αστικοποίηση, η μόλυνση και η διάβρωση.

Ο αειφόρος τουρισμός δεν είναι μορφή τουρισμού. Είναι ένα δυνητικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του οποιουδήποτε είδους τουρισμού. Ένα γνώρισμα που εξασφαλίζει μια ορισμένη ποιότητα σε κάθε μορφή τουρισμού και τουριστικής δραστηριότητας.

Η κάθε είδους οικονομική ανάπτυξη, άρα και η τουριστική, πρέπει να συνοδεύεται από συγκεκριμένα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να καταφέρνει να αναπαράγεται (να είναι δηλαδή αειφόρος) και να εξασφαλίζει στις μελλοντικές γενιές το δικαίωμά τους για μια υγιέστερη και ποιοτικά αναβαθμισμένη ζωή. Το STD έχει σα στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος μέσα στο οποίο οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες που οδηγούν στον τουρισμό να μπορούν να ικανοποιηθούν με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτικής ακεραιότητας και της οικολογικής ισορροπίας.

Πολλές τουριστικές περιοχές οι οποίες γνώρισαν πειστική τουριστική ανάπτυξη τις περασμένες δεκαετίες αντιμετωπίζουν σήμερα κρίση και ύφεση. Παρόμοια γεγονότα αποτελούν πλέον παραδείγματα προς αποφυγή, διότι η εντύπωση ότι το κέρδος προέρχεται από την υπερεκμετάλλευση, οδηγεί στην πρόωρη εξάντληση των πηγών κέρδους. Αντίθετα είναι απαραίτητη η συνειδητοποίηση της ανάγκης να διαμορφωθεί ένα κλίμα χάραξης πολιτικής, η οποία θα είναι ευαισθητοποιημένη στους στόχους της ευρύτερης κοινωνίας που θα σέβεται και θα περιθάλπει την τοπική κληρονομιά και κουλτούρα.

Ο τουρισμός, ο πολιτισμός και το περιβάλλον αποτελούν τους κρίκους της ίδιας αλυσίδας, η οποία είναι σε θέση να αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής σε διεθνές επίπεδο. Το STD σέβεται όλα αυτά τα στοιχεία που περικλείει ο κάθε τουριστικός προορισμός, όπως και το γεγονός ότι ενώνει τον άνθρωπο με το περιβάλλον του. Είναι πολύ σημαντικό για κάθε τουριστική επιχείρηση να λειτουργεί με αυτή την οπτική γωνία και να έχει έμπρακτες αποδείξεις μιας φιλοπεριβαλλοντικής πολιτικής και δραστηριότητας.

Οι περιβαλλοντικές δραστηριότητες των τόπων υποδοχής τουριστών δίνουν μια εικόνα η οποία βρίσκει απήγηση στις οικολογικές ανησυχίες των τουριστών που δέχονται. Η οικολογική συμπεριφορά της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τουριστικών επιχειρήσεων σήμερα αποτελεί έναν ακόμη τουριστικό πόρο ή έναν ακόμα παράγοντα της τουριστικής προσφοράς ή ακόμα απάντηση στην τουριστική ζήτηση.

Το δόγμα του αειφόρου τουρισμού γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτό από τους υπεύθυνους τουριστικούς φορείς και παγκόσμιους οργανισμούς, αφού ήδη έχουν συντελεστεί σημαντικές καταστροφές εξαιτίας ανεπαρκούς περιβαλλοντικής πολιτικής στον τουρισμό. Οι θεωρητικοί έχουν ήδη διατυπώσει τις θεωρίες τους για τον αειφόρο τουρισμό, έχουν δώσει ορισμούς, αρχές, προϋποθέσεις, σκοπούς, δυνατότητες εφαρμογής και συμπεράσματα.

2.2. Οι Αρχές της Αειφορίας

Οι αρχές του αειφόρου τουρισμού, όπως έχουν διατυπωθεί από διάφορους αναλυτές, μπορούν να συνοψιστούν στις εξής:

1. Ο αειφόρος τουρισμός δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο μορφές τουρισμού, αλλά αφορά γενικότερα κάθε τουριστική ζήτηση.
2. Ο αειφόρος τουρισμός δέχεται τις αλλαγές που ενδεχόμενα μπορούν να προκαλέσουν οι τουριστικές δραστηριότητες, αρκεί να μη βλάπτουν τις οποιοσδήποτε σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και περιβάλλοντος.
3. Ο αειφόρος τουρισμός δεν δέχεται τη μεγιστοποίηση της τουριστικής δραστηριότητας με οποιοδήποτε κόστος στο περιβάλλον.
4. Ο αειφόρος τουρισμός υποστηρίζει την μετριοπάθεια, την ισορροπία και τη διαχρονική βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας.
5. Η τουριστική ανάπτυξη σε κάθε περιοχή πρέπει να εναρμονίζεται με τα φυσικά στοιχεία της κάθε τοποθεσίας, τη θέση της, την ιδιαιτερότητά της, τον πολιτισμό της και να μην έχει συσσωρευτικές με το χρόνο δυσμενείς συνέπειες.
6. Ο αειφόρος τουρισμός δεν απαιτεί μεγάλες επενδύσεις ή εκτεταμένη έρευνα, δεν ζημιώνει, αλλά συμπληρώνει τις υπάρχουσες πρακτικές τουριστικής ανάπτυξης.
7. Τέλος, ο αειφόρος τουρισμός δε δέχεται τα βραχυχρόνια οφέλη για τους λίγους σε βάρος των μακροχρόνιων για τους πολλούς και πρεσβεύει ότι οι σημερινές ανάγκες πρέπει να αντιμετωπίζονται χωρίς να μειώνουν την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες τους.

Βασική αρχή του αειφόρου τουρισμού είναι η αρχή της χωρητικότητας. Σύμφωνα με αυτή το τουριστικό φορτίο σε μια περιοχή είναι αειφόρο, όταν ο τύπος, το μέγεθός του και η μορφή του βρίσκονται σε ισορροπία με τη χωρητικότητα της περιοχής τοπικά και χρονικά. Η χωρητικότητα της περιοχής προσδιορίζεται ποσοτικά με αποφάσεις των αρμοδίων τουριστικών φορέων και καθορίζεται με διάφορους τρόπους ανάλογα με την περιοχή. Οι διάφοροι τύποι υπολογισμού της χωρητικότητας αφορούν μεγέθη που αντιστοιχούν στις επιμέρους τουριστικές δραστηριότητες κι εξετάζεται το κατά πόσο οι τουριστικές δραστηριότητες λειτουργούν σε συνάρτηση με τον αριθμό των υπάρχοντων έργων υποδομής, καθώς και το κατά πόσο το φυσικό τοπίο

και οι φυσικές πηγές μπορούν να αντέξουν τον ανάλογο όγκο τουρισμού, χωρίς να προκληθούν προβλήματα μόλυνσης και αλλοίωσης του τοπίου.

Η φιλοσοφία του STD δεν επικεντρώνεται μόνο στις καθαρά τουριστικές περιοχές. Δεν πρέπει να αγνοείται καμία ενέργεια η οποία μπορεί να αφορά την ανάδειξη της σημασίας που έχει η διατήρηση του τοπίου. Άλλωστε η προβολή μιας χώρας δεν περιορίζεται μόνο στους συγκεκριμένους τόπους μετάβασης των τουριστών αλλά και στη γενική εικόνα της χώρας σε ότι αφορά τη φύση και τον πολιτισμό της.

Αξιόλογο παράδειγμα είναι η χρηματοδότηση (το 1994) από την ξενοδοχειακή αλυσίδα Grecotel S.A. των ανασκαφών στην Αρχαία Ελευθέρνα (κοντά στο Ρέθυμνο), όπως επίσης και η ουσιαστική συμβολή της στην παρουσίαση και προβολή των ευρημάτων στο Ρέθυμνο και στην Αθήνα.

Τα τελευταία χρόνια επιχειρείται από τουριστικούς φορείς, οργανώσεις, κυβερνήσεις κι εκπαιδευτικά προγράμματα μια μεταστροφή του τουρισμού από τη σκληρή του μορφή σε περισσότερο ήπιες μορφές.

Σήμερα δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια να διακινδυνεύουμε με το περιβάλλον, να εξαπατούμε με ψευδείς υποσχέσεις και να ελπίζουμε χωρίς να αναπτύσσουμε δράση. Δυστυχώς όμως, η ανησυχία των πολιτών των ανεπτυγμένων οικονομιών απέναντι στο οικολογικό πρόβλημα είναι έντονη, ελάχιστες ενέργειες γίνονται για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κατάστασης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα επικερδής και η οικονομική δύναμη των ασυνείδητα κερδοσκόπων επιχειρηματιών αποδεικνύεται ισχυρότερη από την ανησυχία της κοινής γνώμης.

Οι ήπιες μορφές τουρισμού δεν είναι απλή επινόηση κάποιων συγγραφέων ούτε απλή προσπάθεια για τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Κυρίως και προπάντων αποτελούν απάντηση στην κρίση του υπαρκτού τουρισμού. Τα στοιχεία που πιστοποιούν αυτή την κρίση γίνονται αντιληπτά από την ευρύτερη κοινωνία, έστω με ατελείς ή αποσπασματικές μορφές. Σε αντίθεση με τον περιηγητισμό προηγούμενων εποχών, ο κατεστημένος τουρισμός αποστασιοποιείται από τις τοπικές κοινωνίες, εγκλωβίζεται σε θύλακες «ολοκληρωμένης ανάπτυξης», απομακρύνεται από γνωστικές διαδικασίες και περιορίζεται σε επιπόλαιες προσλήψεις θεάματος και πληροφοριών.

Η τουριστική βιομηχανία επιχειρεί να μεγιστοποιήσει τις προσλήψεις θεάματος μέσα στη μονάδα του χρόνου, όμως έτσι οδηγεί στην υπέρβαση της «φέρουσας ικανότητας του τουρίστα» και στην αποδυνάμωση των συγκινησιακών και βιοματικών του δεσμών με το χώρο. Η διεκδίκηση της ασφάλειας και της αδιατάρακτης χρήσης του

τουριστικού χρόνου, η φοβική στάση έναντι του τυχαίου και του απρόοπτου, «ανεπαισθήτως» περιορίζει τον τουρίστα σε ειδικά οργανωμένα δίκτυα, μακριά από την αυθεντική πραγματικότητα. Αυτή η κατάσταση με τη σειρά της τροφοδοτεί το ρεύμα του «εικονικού τουρισμού», που δημιουργεί βολικά ψευδο-περιβάλλοντα κοντά στις μητροπόλεις του Α' κόσμου. Η «κατανάλωση» των τουριστικών συνθετικών σκηνικών οδηγεί στην πλήρη μετάλλαξη του τουρισμού και στην αναίρεση των ελπίδων για μια διεθνή περιφερειακή ανάπτυξη μέσω της ταξιδιωτικής πρακτικής.

Οι ήπιες μορφές τουρισμού εισάγουν τη μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με το «ξένο» στοιχείο, λαμβάνουν υπόψη τη «φέρουσα ικανότητα» του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις, αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων. Ο οικολογικός, αγροτικός, συνεδριακός, θρησκευτικός, ιαματικός και χειμερινός τουρισμός, επιχειρούν την επαναπροσέγγιση και ζεύξη της τουριστικής εμπειρίας με άλλες, παραγωγικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες. Οι ήπιες μορφές τουρισμού δεν μετατρέπουν το χρόνο αναψυχής σε χρόνο σεμιναρίων, όμως αρνούνται την κατάσταση της «υπνοβασίας» στην οποία καταδικάζεται ο συμβατικός τουρίστας (Εντγκάρ Μορέν). Δεν υποτάσσονται σε στενά πελατειακές λογικές αλλά προτάσσουν την ιδιαιτερότητα του τοπικού χώρου και μέσω αυτής της ιδιαιτερότητας διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν και το κάνουν μοναδικό και ελκυστικό. Θέλουν να κάνουν τον καθένα να «αισθάνεται σαν στο σπίτι του», εξοικειώνοντας τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, τη ζωγραφική, την οδοιπορία, τη δημιουργία μέσα στην κατάσταση των διακοπών.

Το αίτημα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να λαμβάνει υπόψη την «ωρίμανση» του σημερινού τουρίστα μέσα από την ταξιδιωτική πρακτική της μεταπολεμικής περιόδου. Το ίδιο αίτημα πρέπει να βασίζεται στην ολοκληρωμένη ανάλυση ωφελειών και επιβαρύνσεων – επομένως να μην περιορίζεται από στενά εισπρακτικούς και βραχυχρόνιους υπολογισμούς. Η διάχυση των τουριστικών υποδομών στον ευρύτερο χώρο – αντί της δημιουργίας υπερπολυτελών θυλάκων σε ειδικές περιοχές – καθώς επίσης και η χώρο-χρονική αποκέντρωση του τουρισμού, μπορούν να μετατρέψουν μια χώρα συμβατικών απολαύσεων σε πεδίο εκπλήξεων και ανακαλύψεων. Όμως το αίτημα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης συνδέεται όχι μόνο με τη λειτουργικότητα αλλά και με την αισθητική. Με την αισθητική που δεν είναι συμβατικός καλλωπισμός χωρίς έμπνευση, που δεν είναι λόξα ή υποταγή στο

γούστο μιας αλαζονικής συμπεριφοράς, αλλά καταστάλαγμα της λαϊκής και λόγιας παιδείας.

2.3. Πρότυπο αειφορικού τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Ένα από τα σημαντικότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης είναι το πρότυπο του αειφορικού τουρισμού με χρήση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Smith & Eadington, 1992).

Βασική παράμετρος αυτής της πολιτικής αποτελεί η τήρηση των αρχών της αειφορίας και ο μακροχρόνιος προγραμματισμός. Σε πολλά κράτη με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, κυρίως αυτών που ακολουθούν το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού ή σε περιοχές με πρωτογενή ανάπτυξη, επαναπροσδιορίστηκε η τουριστική πολιτική ώστε να μπορέσουν να ξεπεραστούν σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικές τους οικονομίες (Hunter & Green, 1995). Οι φορείς της πολιτικής εξουσίας πρότειναν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως διέξοδο από τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζαν και ίσως, μία εκ νέου, αναπτυξιακή πορεία με ανοδικές τάσεις (Weiler & Hall, 1992).

Η αειφορική τουριστική ανάπτυξη επηρεάζεται κυρίως από τον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης που αναπόφευκτα έχει ως στόχο την οικονομικοκοινωνική ισορροπία και την προστασία του περιβάλλοντος. Επιβεβλημένη επίσης είναι η ενίσχυση όλων των παραγόντων που συμβάλλουν στην ανατροφοδότηση της ανάπτυξης όπως η έρευνα, η εκπαίδευση, το μάρκετινγκ, η ιδιωτική πρωτοβουλία κτλ. Το ειδικό θεσμικό πλαίσιο αποτελεί προϋπόθεση και προοπτική της αειφορικής ανάπτυξης, βάσει του οποίου θα προωθούνται και θα κατευθύνονται οι διαδικασίες του τοπικού αναπτυξιακού σχεδίου, το οποίο θα έχει ως βασικούς άξονες ανάπτυξης τη χρήση των ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η εφαρμογή προγραμμάτων αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης έχει διαφορετικό βαθμό επιτυχίας αναφορικά με την περιοχή και αυτό σχετίζεται άμεσα με τις σημαντικές ελλείψεις στον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και με την πρακτική εφαρμογή του σχεδιασμού. Πάντως, το πρότυπο αυτό παρουσιάζει επεκτατικές τάσεις στο διεθνή χώρο, λόγω του ότι υιοθετείται από όλο και περισσότερους τουριστικούς προορισμούς, ενώ ταυτόχρονα προωθείται από διεθνείς και εθνικούς φορείς που

σχετίζονται με την τουριστική πολιτική και ανάπτυξη. Οι ειδικές μορφές του τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μίας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση, το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα, όπως η φυσιολατρία, η περιήγηση, ο αθλητισμός κτλ. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν έναν τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού καταγράφεται η ανάπτυξη μίας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Στην αειφορική τουριστική ανάπτυξη, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού θέτουν ως στόχο τη δημιουργία και εξέλιξη εξειδικευμένων υπηρεσιών για συγκεκριμένο τύπο τουριστικής ζήτησης, καθώς και τη συγκρότηση προτύπου ανάπτυξης, που είτε θα βελτιώσει την υπάρχουσα παραγωγική δομή είτε θα δημιουργήσει μια νέα, η οποία θα στηρίζεται στην ανάδειξη και ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η ανατροφοδότηση της τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί βασική επίτευξη και σκοπό του προτύπου της αειφορικής ανάπτυξης μέσα από τη δημιουργία υποδομών προσφοράς που θα ανταποκρίνονται σε διαφορετικούς (ειδικούς) τύπους ζήτησης, δεδομένου του ότι η κλίμακα της ανάπτυξης έχει διαφορετικές επιδράσεις στον τουριστικό προορισμό (Rodenburg, 1989).

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι πιο κύριες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού

- Κοινωνικός τουρισμός
- Κοινωνικός τουρισμός επαγγελματιών ενώσεων
- Αγροτουρισμός
- Συμπλέγματα αγροτουρισμού σε σύγχρονους οικισμούς, δομημένα με χαρακτηριστικά παραδοσιακών αγροτικών οικισμών
- Τουρισμός στην ύπαιθρο
- Τουρισμός παραχείμανσης
- Αθλητικός τουρισμός

- Περιηγητικός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Οικολογικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας και φυσικής ζωής
- Ιαματικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Εκθεσιακός τουρισμός
- Τουρισμός κινήτρων
- Επαγγελματικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Γυμνιστικός τουρισμός
- Χρονομεριστική μίσθωση
- Τουρισμός περιπέτειας
- Τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά ειδικού τύπου (club)
- Τουρισμός σε θεματικά πάρκα
- Αστικός τουρισμός

Πίνακας 1

2.4. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού έναντι Μαζικού Τουρισμού, οι επιπτώσεις του Μαζικού τουρισμού στο Περιβάλλον

Σήμερα οι ήπιες μορφές τουρισμού αποτελούν ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασαν μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης πραγματικότητας.

Η ανάπτυξή τους, με όλες τις συνέπειες που συνεπάγονται οι χώρο-χρονικές συγκεντρώσεις τους, ήρθε μέσα από την ανάγκη των τουριστών και των συνθηκών που

επέβαλλαν τα σύγχρονα τουριστικά πρότυπα για να αμφισβητήσει το μοντέλο του μαζικά οργανωμένου τουρισμού (Τσάρτας, Π.,1996).

Οι κυριότερες επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον αφορούν:

Φυσικό περιβάλλον: Η μαζική τουριστική ανάπτυξη είτε με την επέκτασή της στο χώρο της υπαίθρου είτε με την ανάπτυξη μεγάλης έκτασης και όγκου υποδομών, καταλήγει να επηρεάζει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις είναι πολύ πιο δραστικές σε περιοχές που θεωρούνται οικολογικά «ευαίσθητες», όπως υγροβιότοποι και ορεινές περιοχές.

Συγκρούσεις στις χρήσεις της γης: Ο μαζικός τουρισμός επεκτείνεται όλο και περισσότερο στο χώρο, με αποτέλεσμα να προκαλεί συχνά συγκρούσεις για τη χρήση της γης, που παρατηρούνται σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις ή σε παραθαλάσσιες περιοχές. Συχνό είναι το φαινόμενο της οικοπεδοποίησης, αλλά πολλές φορές ο τουρισμός απορροφά επενδύσεις αναγκαίες για την παραγωγική ανάπτυξη και άλλων τομέων όπως ο αγροτικός.

Μετατροπή οικιστικών συνόλων ή χωρικών ενότητων σε τουριστικούς πόρους: Το ζήτημα αυτό συνδέεται κυρίως με τους παραδοσιακούς οικισμούς και τις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (χωρικές ενότητες με λίμνες, ποτάμια, φαράγγια, υγροβιότοπους, εθνικούς δρυμούς κ.τ.λ.). Το δομημένο και το φυσικό περιβάλλον διαμορφώνουν έναν ιδιότυπο τουριστικό πόρο που γίνεται πόλος έλξης τουριστών.

Προβλήματα ανάπτυξης, λειτουργίας και διαχείρισης τουριστικών περιοχών: Η αύξηση του αριθμού και των τύπων των τουριστικών θέρετρων στη μεταπολεμική περίοδο έθεσε ζητήματα λειτουργίας και διαχείρισης τους σε σχέση με το περιβάλλον, τη χωροταξία και την πολεοδομία. Αυτά αφορούν και στην ευρύτερη περιοχή όπου αναπτύσσονται τα θέρετρα με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν κανόνες και πρότυπα διαχείρισης, προστασίας και ελέγχου του σύνθετου περιβάλλοντος (δομημένου και φυσικού) των περιοχών αυτών. Κοινή παράμετρος σε αυτές τις προσπάθειες υπήρξε η αναζήτηση προτύπων που συνδέονται με την έννοια της «βιώσιμης» τουριστικής ανάπτυξης. Η έννοια, οι αρχές και τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι ταυτόσημα με αυτά της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης.

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συχνή ανατροφοδότησή της.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό. Ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον, όπως και το παγκόσμιο κατά κεφαλήν εισόδημα. Ο ελεύθερος χρόνος αναμένεται να αυξηθεί και η τεχνολογία να εξελιχθεί ακόμα περισσότερο στον τομέα των μεταφορών. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα αναβαθμίσουν το ρόλο τους και η πληροφόρηση θα γίνει περισσότερο άμεση, ενώ, με την τεχνολογία που προσφέρει το διαδίκτυο (internet), η φωνή του πολίτη θα γίνει δυνατότερη. Στις περιοχές που θα υπάρχει ειρήνη και θα επιβάλλεται νόμος, θα είναι δυνατόν να υπάρξει αυξημένη τουριστική ζήτηση από ένα νέο τύπο τουρίστα, ο οποίος θα έχει μεγαλύτερες απαιτήσεις από το τουριστικό προϊόν. Γι' αυτό το λόγο αναμένεται να γίνει εμφανής η ανάγκη για περισσότερο ολοκληρωμένη επιστημονική ανάλυση του τουριστικού αντικειμένου, η ανάγκη για ολοκληρωμένη τουριστική εκπαίδευση και η ανάγκη ένα πραγματικό τουριστικό περιβάλλον, απαλλαγμένο από τις επιβαρύνσεις της ανεξέλεγκτης τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1. Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού

«Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής. Οι εναλλακτικές μορφές αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών, όπου επιπλέον οι τουρίστες συχνά επιλέγουν τον τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία των επιλογών και η περιήγηση με μικρή χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού» (Τσάρτας, 1999: 88).

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός πως οι μορφές αυτές τουρισμού, πιο ενεργητικές, επιλεκτικές και ήπιες, ενδιαφέρονται περισσότερο για την προστασία του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, μιας και οι περισσότερες δεν απαιτούν μεγάλης κλίμακας ανθρώπινες παρεμβάσεις σε ευαίσθητα περιβάλλοντα και οικοσυστήματα. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, καθώς τουρισμός και περιβάλλον υπόκεινται σε μια σχέση αλληλεξάρτησης πολύ ουσιαστική, αφού ο τουρισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί χωρίς την ύπαρξη κάποιου ιδιαίτερου περιβάλλοντος φυσικού ή δομημένου και η ποιότητα του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από το είδος της τουριστικής ανάπτυξης που αναπτύσσεται σε αυτό.

Να αναφέρουμε επίσης ότι αν και δεν έχει ακόμα υπάρξει συμφωνία ως προς το τι συνθέτει τον εναλλακτικό τουρισμό (Pearce, 1997: 101), διάφοροι συγγραφείς (Cazes, Jenkins, κτλ) αποδίδουν κοινά χαρακτηριστικά στον όρο αυτό, όπως η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, η αυθεντικότητα, η οικολογική και κοινωνική αρμονία, η αυτοδιάθεση, οι μικρές κλίμακας εγκαταστάσεις κτλ. Βέβαιο είναι ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ξεφεύγουν από το μοντέλο ανάπτυξης της δεκαετίας του 60', που έγινε γνωστό σαν οργανωμένος μαζικός τουρισμός και συντέλεσε στη δημιουργία μιας σειράς αρνητικών επιπτώσεων, όπως στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, στην τυποποίηση και αλλοίωση των τοπικών χαρακτηριστικών, στην αυθαίρετη δόμηση και στην άναρχη ανάπτυξη.

Από την άλλη, δεν έχουν όλες οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ευεργετικές επιδράσεις στο περιβάλλον. Όπως σημειώνει ο Κοκκώσης, « η αυξημένη ζήτηση για δραστηριότητες αναψυχής, όπως γήπεδα γκολφ, water – sports, κτλ. απαιτεί την υπερεκμετάλλευση τοπικών πόρων» (Coccossis, 1996: 13). Επιπλέον, η ανάγκη για ειδικές διευκολύνσεις όπως μαρίνες, περιοχές water – skiing, aqua parks κτλ εντείνουν την ανοικοδόμηση και την συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές. Ένα σχετικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός της περιορισμένης πρόσβασης του κοινού σε τέτοιες περιοχές ειδικών δραστηριοτήτων».

Βλέπουμε εδώ, ότι η ανάγκη για προγραμματισμό, σχεδιασμό, διαχείριση αλλά και για τη γενικότερη αλλαγή των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, έχει διαπιστωθεί. Έτσι αναζητούνται πρότυπα με μακροχρόνια προοπτική τα οποία επιδιώκουν: την αποτελεσματικότητα της οικονομίας, την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη και την προστασία του περιβάλλοντος, τα οποία διαμορφώνουν όρους για την συνεχή ανατροφοδότηση αυτής της ανάπτυξης (Κοκκώσης, 1999: 130 - 131).

Παρακάτω αναλύονται οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού:

3.1.1. Γενικός Τουρισμός

Ο Γενικός τουρισμός είναι η πιο γνωστή και διαδεδομένη μορφή τουρισμού. Είναι η σημαντικότερη από άποψης μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς όσο και από άποψης τουριστικών αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Ο Γενικός τουρισμός διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες : 1. τουρισμό περιήγησης , που παρουσιάζει μεγάλη γεωγραφική κινητικότητα κατά το μεγαλύτερο μέρος των διακοπών του 2. σε τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στην ίδια περιοχή καθ' όλη τη διάρκεια των διακοπών του και 3. σε τουρισμό μεικτού χαρακτήρα, που συνδυάζει τις δύο προηγούμενες κατηγορίες.

3.1.2. Τουρισμός Εκθέσεων

Σ' αυτή τη μορφή τουρισμού υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, έτσι ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να συνδυάζουν την επαγγελματική τους ενημέρωση και με κάποια άλλη μορφή τουρισμού (μορφωτικός, τουρισμός πόλεως κτλ.).

Για την ανάπτυξη του εκθεσιακού τουρισμού απαιτείται κατ' επέκταση της ύπαρξης βασικής υποδομής και ειδική υποδομή, δηλαδή άρτια εξοπλισμένα εκθεσιακά κέντρα, που να παρέχουν χώρους στάθμευσης, βοηθητικούς χώρους, επισιτιστικά τμήματα, γραφεία εξυπηρέτησης επισκεπτών, ιατρείο, ταχυδρομείο κτλ.

3.1.3. Τουρισμός Άθλησης

Το είδος αυτό του τουρισμού έχει σκοπό του τον συνδυασμό των διακοπών με την άσκηση ενός αθλήματος όπως γκολφ, τένις, ιππασία, ποδηλασία, πεζοπορία, θαλάσσια σπορ, προγράμματα γυμναστικής κτλ.

Προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφή τουρισμού είναι η ύπαρξη καταλυμάτων που να υποστηρίζουν τη δυνατότητα των τουριστών να αθληθούν μέσα στους χώρους του ξενοδοχείου, άρα και η ύπαρξη κατάλληλης υποδομής από πλευράς του ξενοδοχείου που παράλληλα θα ανεβάζει το κύρος του ξενοδοχείου ενώ θα προσελκύει κυρίως άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

3.1.4. Συνεδριακός Τουρισμός

Στον συνεδριακό τουρισμό υπάγονται όλες οι οργανωμένες εκδηλώσεις όπως συνέδρια, συναντήσεις πολλών ή λίγων συμμετεχόντων σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο που συνήθως διαρκούν δύο με πέντε ημέρες.

Για την ανάπτυξη αυτής μορφής τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, δηλαδή σύγχρονα συνεδριακά κέντρα μεγάλης χωρητικότητας με χωριζόμενες αίθουσες και τελευταίας τεχνολογίας οπτικοακουστικά

μέσα, μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, νοσοκομεία, εστιατόρια, γραφεία πληροφοριών για τους συνέδρους κτλ.

3.1.5. Τουρισμός Περιπέτειας

Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του άγνωστου και της έκπληξης στα πλαίσια της εξερεύνησης τόπων. Αυτή τη μορφή τουρισμού συνήθως επιλέγουν νέοι άνθρωποι κυρίως ελεύθεροι προκειμένου να αντισταθμίσουν το στρες και τη ρουτίνα των αστικών κέντρων διοχετεύοντας την ενέργειά τους σε δραστηριότητες όπως φωτογραφικά σαφάρι, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, πεζοπορία στην έρημο, κατάκτηση ψηλών απάτητων βουνοκορφών κτλ.

3.1.6. Οικογενειακός Τουρισμός

Η επιλογή του καταλύματος επηρεάζεται πάντα από την ύπαρξη παιδιών σε μια οικογένεια. Τα ξενοδοχεία που ενδείκνυται για οικογενειακές διακοπές παρέχουν ειδικές εκπώσεις για τα παιδιά και τα μωρά, δραστηριότητες για παιδιά όπως παιδικές χαρές, αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές πισίνες, παιδικά εστιατόρια, παιδικούς σταθμούς αλλά και ειδικευμένο προσωπικό επιτήρησης, baby sitting κτλ.

Εκτός από την υποδομή αυτή των ξενοδοχείων η περιοχή θα πρέπει να βρίσκεται σε χώρα που να χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα, να μην εγκυμονεί κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των επισκεπτών, ενώ η περιοχή θα πρέπει να έχει νοσοκομεία ή ιατρικά κέντρα που να κάνουν τους γονείς να νιώθουν ασφάλεια για τα παιδιά τους.

3.1.7. Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας

Οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο για διακοπές, σταθερό εισόδημα, ψηλό δείκτη αποταμίευσης και μεγάλη επιθυμία για ταξίδια. Τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι άτομα συντηρητικά λόγω νοοτροπίας και έτσι επιλέγουν κυρίως προορισμούς στο εσωτερικό της χώρας τους ή το πολύ σε κοντινές χώρες μ'

αυτή της διαμονής τους, ενώ προτιμούν να ταξιδεύουν με τρένο, πούλμαν, ιδιωτικό αυτοκίνητο, πλοίο και σπάνια με αεροπλάνο.

Ο τουρισμός αυτού του είδους δεν απαιτεί ειδική υποδομή εκ μέρους των χωρών που επιθυμούν να τον αναπτύξουν.

3.1.8. Ορεινός Τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός παρουσιάζει κάποιες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ αλλά δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ταυτιστεί μ' αυτόν. Ο ορεινός τουρισμός δεν έχει τον χρονικό περιορισμό της εποχής και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής που εκδηλώνονται μόνο σε ορεινές περιοχές.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη καταλυμάτων που να εναρμονίζονται με το περιβάλλον, εστιατόρια, μπαρ, χώροι αναψυχής, συγκοινωνιακό δίκτυο, εύκολη πρόσβαση σε νοσοκομεία κτλ.

3.1.9. Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός αναφέρεται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο και εντάσσονται στα πλαίσια της αγροτικής ζωής.

Το είδος αυτού του τουρισμού χωρίζεται σε δύο βασικές μορφές:

1. Στη μορφή αυτή που καλύπτει την υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών αλλά και στις καθημερινές τους καθιερωμένες δραστηριότητες.

2. Σ' εκείνη που οι τουρίστες μένουν σε καταλύματα που βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές όμως δεν συμμετέχουν στις αγροτικές εργασίες ενώ τα καταλύματα δεν είναι συνήθως πολυτελούς κατασκευής και παρέχουν «κρεβάτι και πρωινό».

Για την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού δίνονται μεγάλες επιχορηγήσεις από το κράτος προκειμένου να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή και ανωδομή. Όπως σε όλες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού έτσι και στον αγροτουρισμό χρειάζονται καταλύματα που να ταιριάζουν με τη μορφή αυτή του τουρισμού, χώροι

ανάπτυξης ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, συγκοινωνιακό δίκτυο, δυνατότητες ιατρικής περίθαλψης κτλ.

3.1.10. Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μια από τις δυναμικότερες μορφές τουρισμού στη χώρα μας, κι αυτό λόγω της ύπαρξης πολλών θαλάσσιων περιοχών, που επιτρέπουν την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού.

Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στα πλαίσια του θαλάσσιου τουρισμού είναι οι κρουαζιέρες, η ναύλωση ταχύπλοών σκαφών, θαλαμηγών, ιστιοφόρων κτλ.

Τα άτομα που επιλέγουν αυτή τη μορφή τουρισμού είναι άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης αφού η επιλογή αυτού του είδους τουρισμού κοστίζει πολύ περισσότερο από τις συμβατικές διακοπές.

3.1.11. Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά μια κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους μέσα στη χώρα διαμονής τους συνήθως, για λόγους λατρείας, για να λάβουν μέρος σε τελετές, για να προσευχηθούν, για να εκπληρώσουν κάποιο τάμα κτλ.

Είναι μια σχετικά φθηνή μορφή τουρισμού ενώ για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού δεν απαιτείται ειδική υποδομή.,

3.1.12. Τουρισμός Κινήτρων

Ο τουρισμός κινήτρων είναι μια νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας, η οποία στηρίζεται στην προσπάθεια πολλών μεγάλων επιχειρήσεων να αυξήσουν την παραγωγικότητα των υπαλλήλων τους. Οι επιχειρήσεις προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους, προσφέρουν στους εργαζόμενους σ' αυτές κίνητρα, μεταξύ αυτών και πακέτα διακοπών.

Βασική προϋπόθεση είναι να προσφέρεται προορισμός που έχει κάποια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους άλλους και που θα ήταν σχετικά δύσκολο για τον εργαζόμενο να πάει εκεί με δικά του έξοδα. Τα πακέτα αυτά είναι ολιγοήμερα και αφορούν πολυτελείς εγκαταστάσεις αλλά όχι πολυσύχναστες.

3.1.13. Οικολογικός Τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός βασίζεται στο σεβασμό του ανθρώπου προς τη φύση και εντάσσεται στα πλαίσια ανάπτυξης των παραδοσιακών οικισμών, των βιοτόπων, των εθνικών δρυμών κτλ.

Για τις μετακινήσεις τους όσοι επιλέξουν αυτή τη μορφή τουρισμού αποφεύγουν τα μαζικά μέσα μετακίνησης όσο αυτό είναι εφικτό.

3.1.14. Κοινωνικός Τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός είναι η μορφή αυτή τουρισμού που διευκολύνει τη συμμετοχή των ασθενέστερα κοινωνικά τάξεων στην τουριστική δραστηριότητα. Οι παροχές αυτές στο κοινωνικό σύνολο, στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες αποτελούν υποχρέωση του κράτους προκειμένου να έχουν και άνθρωποι με χαμηλό εισόδημα τη δυνατότητα να ξεκουραστούν και να ισορροπήσουν σωματικά και ψυχικά.

Για την ανάπτυξη κοινωνικού τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη καταλυμάτων που να ανταποκρίνονται στην αγοραστική δυνατότητα της ομάδας αυτής ανθρώπων, η χορήγηση επιδομάτων από το κράτος, η ύπαρξη επιχορηγούμενων προγραμμάτων από το κράτος που να απευθύνονται σε στρατιώτες, σπουδαστές, συνταξιούχους κτλ.

3.1.15. Φυσιολατρικός ή φυσιогνωστικός τουρισμός

Ο τουρισμός της μορφής αυτής έχει σαν σκοπό την απόλαυση και τη γνώση της φύσης με απώτερο όφελος την ψυχική και φυσική ευεξία του ατόμου από τις καλύτερες συνθήκες ζωής κοντά στο φυσικό περιβάλλον μακριά από την καθημερινότητα των αστικών κέντρων και την επιβάρυνση του περιβάλλοντός τους.

Τη μορφή αυτή προτιμούν κυρίως άτομα με κλίση προς τη φυσική ζωή και άτομα που έχουν κλίση προς τη φυσική ζωή ή έχουν επιστημονικό ενδιαφέρον. Η προσπάθεια για προσέλκυση τουριστών της κατηγορίας αυτής θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να τονίζονται τα θετικά της συμμετοχής σ' αυτή τη μορφή τουριστικής μετακίνησης και το κόστος να προσαρμόζεται ανάλογα με την υποψήφια πελατεία.

3.1.16. Ιαματικός τουρισμός ή θερμαλισμός

Η υγεία, το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου, δημιούργησε μια νέα μορφή τουρισμού, γνωστή από αρχαιοτάτων χρόνων, τον ιαματικό τουρισμό ή θερμαλισμό. Αυτό συνέβη με την αξιοποίηση των διαφόρων ιαματικών, κυρίως θερμών, πηγών τα νερά των οποίων έχουν θεραπευτικές ιδιότητες.

Οι χρήστες των ιαματικών πηγών είναι πάρα πολλοί, ιδιαίτερα τα άτομα τρίτης ηλικίας, και η μορφή αυτή του τουρισμού προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες των ατόμων αυτών.

3.1.17. Επαγγελματικός ή εμπορικός τουρισμός

Με βάση τον ορισμό του τουρισμού, η μετακίνηση με σκοπό την άσκηση επαγγέλματος δεν ορίζεται ως τουρισμός. Στη μορφή του επαγγελματικού τουρισμού τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά. Όταν μιλάμε για επαγγελματικό τουρισμό εννοούμε τις μετακινήσεις που σκοπό έχουν να δώσουν, στον επαγγελματία ή στον έμπορο, τη δυνατότητα να αποκομίσει οφέλη για την άσκηση του επαγγέλματός του ή της εμπορίας του, με τη συμμετοχή του σε αποστολές και με συμμετοχές του σε διάφορες εκθέσεις αντίστοιχου ενδιαφέροντος ή ακόμη να αντιπροσωπεύσει κάποια προϊόντα στον τόπο της μόνιμης διαμονής του.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, το όφελος είναι έμμεσο και το οικονομικό αποτέλεσμα που θα έχει θα είναι στον τόπο της μόνιμης διαμονής του, οπότε δεν εμπίπτει στην αρχική απαγόρευση που αναφέραμε.

3.1.18. Δασοτουρισμός

Είναι η μορφή που προσφέρει στον τουρίστα τη δυνατότητα ν' ανακαλύψει και να χαρεί τις ομορφιές του δάσους με περιπάτους, πικ-νικ, παρατήρηση του φυτικού και ζωικού στοιχείου του και να το προστατέψει από βλάβες όπως πυρκαγιές και παράνομη υλοτομία.

Για την ανάπτυξη της μορφής αυτής, οι βασικοί φορείς ανάπτυξης είναι τα δασαρχεία και οι τοπικές αυτοδιοικήσεις των περιοχών που θα πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση και την ασφαλή διακίνηση μέσα στα δάση δημιουργώντας μονοπάτια,

χώρους ξεκούρασης και αναψυχής, καθώς και να φροντίσουν για την ύπαρξη εκπαιδευμένου προσωπικού και χαρτών των περιοχών για την καλύτερη αντιμετώπιση διαφόρων επικίνδυνων καταστάσεων.

3.1.19. Τουρισμός για νέους

Μια ειδική μορφή τουρισμού διακρινόμενη από πλευράς ηλικιακής σύνθεσης του τουριστικού πλήθους στο οποίο αναφέρεται είναι ο τουρισμός για νέους. Όπως προκύπτει και από την ονομασία του, αφορά σε τουριστικές δραστηριότητες για νέους.

Στη χώρα μας εφαρμόζονται προγράμματα τουρισμού για νέους υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς που προσφέρονται στους δικαιούμενους νέους προσδοκώντας να προσφέρει με πολύ χαμηλό κόστος διακοπές, να δώσει τη δυνατότητα πολιτιστικής αναβάθμισης και επικοινωνίας στους νέους και να παρέχει γνώση, μόρφωση, βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και του βιοτικού επιπέδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

4.1. Προϋποθέσεις για την εφαρμογή των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Η εδραίωση ενός συγκεκριμένου τύπου τουριστικής ανάπτυξης σχετίζεται με την τουριστική πολιτική, την κοινωνικοοικονομική δομή και την προστασία του περιβάλλοντος, στις περιοχές στις οποίες αναπτύσσεται. Κάθε περιοχή η οποία αναπτύχθηκε τουριστικά πέρασε από διάφορα στάδια ανάπτυξης τα οποία καθορίστηκαν από πολλούς επιμέρους παράγοντες: φυσικά χαρακτηριστικά, υποδομές, κεφάλαιο, κοινωνικές δομές κ.α. Η αλληλεπίδραση της ζήτησης και της προσφοράς διαμόρφωσε το είδος της τουριστικής ανάπτυξης της κάθε περιοχής (Τσάρτας, 1999: 77).

Έτσι, για την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και για κάθε μορφής τουριστική ανάπτυξη απαιτούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις και άξονες προτεραιότητας που αφορούν στο φυσικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον στο οποίο πρόκειται να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα ειδικού τουρισμού. Αλλά και οι παρεμβάσεις από μέρους της Πολιτείας που μπορούν να εκφραστούν σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, είναι και αυτές απαραίτητες ώστε να μπορέσει να στηριχθεί ένα πλαίσιο εφαρμογής αυτών των μορφών τουρισμού μέσα από τον κατάλληλο σχεδιασμό ολοκληρωμένων προγραμμάτων και την εφαρμογή μεθόδων και εργαλείων για τη διαχείρισή τους.

Ομαδοποιώντας τις προϋποθέσεις αυτές, καταλήγουμε στους παρακάτω άξονες προτεραιότητας, οι οποίοι θα πρέπει να στοχεύουν στην ικανοποίηση των επισκεπτών, του τοπικού πληθυσμού και στην προστασία του περιβάλλοντος :

- 1) Πόροι, υποδομές και υπηρεσίες
 - φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι,
 - πρόσβαση,
 - προσφορά διευκολύνσεων και υπηρεσιών,

2) Σχεδιασμός και διαχείριση της ανάπτυξης του ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού

- σχεδιασμός του τουριστικού προϊόντος
- διαχείριση του τουριστικού προϊόντος

4.2. Πόροι, υποδομές και υπηρεσίες

Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι: Για την ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού απαιτείται περιβάλλον ιδιαίτερου φυσικού κάλους που θα αποτελέσει πόλο έλξης επισκεπτών, για το οποίο θα πρέπει να έχουν προβλεφθεί πολιτικές προστασίας και ανάδειξης του ώστε να το καθιστούν κατάλληλο για την τουριστική αξιοποίησή του χωρίς να διαταράσσεται η περαιτέρω λειτουργία του. Η προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να διασφαλίζεται τόσο κατά τη δημιουργία της τουριστικής υποδομής, όσο και κατά τη διάρκεια της τουριστικής χρήσης των φυσικών πόρων (Βελισσαρίου, 2000: 21).

Έτσι ο πλούτος και η ποικιλία του φυσικού τοπίου, οι ακτές, το κλίμα, η γλωρίδα και πανίδα του τόπου αλλά και τα μνημεία, η αρχιτεκτονική, τα πάρκα, τα μουσεία, οι παραδόσεις, η ιστορία, οι εκδηλώσεις κ.α., συνιστούν τουριστικούς πόρους απαραίτητους για την ανάπτυξη ειδικών δραστηριοτήτων, στα πλαίσια άσκησης των «ήπιων μορφών» τουρισμού που εδώ εξετάζουμε.

Πρόσβαση. Σύμφωνα με τον Middleton, αποτελεί τη διάσταση αυτή του τουριστικού προϊόντος που περιλαμβάνει τις δημόσιες και ιδιωτικές μεταφορές και προσδιορίζει τη δαπάνη, την ταχύτητα και την ευκολία με την οποία ένας ταξιδιώτης που αφήνει τον τόπο μόνιμης διαμονής του, φθάνει στον προορισμό που έχει επιλέξει (Middleton 2001: 126). Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει ότι η έννοια της πρόσβασης περιλαμβάνει:

- Υποδομές: δρόμους, πάρκινγκ αυτοκινήτων, αεροδρόμια, εθνικές οδούς, λιμάνια, μαρίνες κτλ.
- Εξοπλισμός: το μέγεθος, η ταχύτητα και το σύνολο των δημόσιων μεταφορικών μέσων.
- Λειτουργικούς παράγοντες: λειτουργία δρομολογίων, συχνότητα υπηρεσιών, χρεώσεις τιμών, διόδια που επιβάλλονται.
- Κυβερνητικούς κανονισμούς: το σύνολο των ρυθμιστικών ελέγχων της λειτουργίας μεταφορών.

Οι περισσότεροι επισκέπτες εναλλακτικών μορφών τουρισμού χρησιμοποιούν δικά τους οχήματα για τη μετάβαση, οπότε η καλή συγκοινωνιακή υποδομή συμβάλλει στην ευκολότερη προσέγγιση περιοχών. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, η χρησιμοποίηση οχημάτων εκτός δρόμου ή οχημάτων 4X4, έχει βοηθήσει πολύ στην ανάπτυξη του ορεινού και εναλλακτικού τουρισμού γενικότερα (Βελισσαρίου, 2000: 102).

Τέλος, η εύκολη πρόσβαση είναι ένα σημείο ιδιαίτερα ευαίσθητο, καθώς από αυτήν εξαρτάται και η δυνατότητα τροφοδοσίας των τόπων προορισμού. Κάποιες περιοχές, κυρίως ορεινές και απομακρυσμένες αν και επιθυμούν να αναπτύξουν τέτοιου είδους τουρισμό, εμποδίζονται από την αδυναμία τροφοδοσίας σε τρόφιμα, εξοπλισμό, μηχανήματα κτλ.

Προσφορά διευκολύνσεων και υπηρεσιών. Μια σειρά από διευκολύνσεις και υπηρεσίες είναι απαραίτητα στοιχεία για την προσφορά ενός τουριστικού προϊόντος που περιλαμβάνει ειδικούς και εναλλακτικούς τρόπους δραστηριοτήτων. Αυτό θα κάνει τους επισκέπτες να παραμείνουν στον τόπο προορισμού και να απολαύσουν τη συμμετοχή τους σε αυτές τις δραστηριότητες. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται:

- Χώροι διαμονής: Ξενοδοχεία, διαμερίσματα, κάμπινγκ, φάρμες, ανεξάρτητες εξοχικές κατοικίες, παραδοσιακοί ξενώνες, θαλαμηγοί, κτλ.
- Χώροι εστίασης: οποιασδήποτε μορφής χώροι προσφοράς φαγητού ή ποτού, όπως εστιατόρια, καφεενεία, ρεστοράν, μπάρ, κτλ.
- Μεταφορές: λεωφορεία, ταξί, ενοικιαζόμενα οχήματα,
- Δραστηριότητες ειδικών ενδιαφερόντων: γήπεδα, εγκαταστάσεις σκι, κέντρα εκμάθησης παραδοσιακών τεχνών και χειροτεχνημάτων, σχολές ιππασίας, καταδύσεων και άλλων δραστηριοτήτων περιπέτειας (rafting, parapente, climbing, κτλ.)
- Διάφορες διευκολύνσεις και υπηρεσίες: ταξιδιωτικά γραφεία, καταστήματα, κέντρα υγείας, συνεδριακά κέντρα, κέντρα πληροφόρησης, τουριστική αστυνομία, ξεναγήσεις, ενοικιάσεις εξοπλισμού κτλ.

4.3. Σχεδιασμός και διαχείριση της ανάπτυξης του ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού

Σχεδιασμός του προϊόντος. Ο σχεδιασμός της ανάπτυξης αυτών των μορφών τουρισμού θα πρέπει να είναι ολοκληρωμένος και να βασίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περιοχής έρευνας. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του τόπου, οι φυσικές ομορφιές, ο πολιτιστικός πλούτος, το κλίμα, κα. και να εντοπιστεί η ιδιαίτερη εικόνα της περιοχής, η οποία θα ενσωματώνει τα επιμέρους πλεονεκτήματά της και θα αναδεικνύει εκείνους τους πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν από την μία ή περισσότερες μορφές ειδικού ή εναλλακτικού τουρισμού που θεωρούνται ενδεδειγμένες για την περιοχή.

Έτσι, κρίνεται απαραίτητη η απογραφή όλων των υφιστάμενων τουριστικών πόρων: φυσικοί, πολιτιστικοί πόροι, υποδομές, τουριστική ανωδομή, ανθρώπινο δυναμικό (Ζαχαράτος, 1999: 53-57), η οριοθέτηση της «φέρουσας ικανότητας» ώστε να προσδιοριστούν τα όρια της επιτρεπόμενης ανάπτυξης, η χάραξη ζωνών ανάπτυξης, ο καθορισμός των ομάδων – στόχων (target groups) στα οποία απευθύνεται το προϊόν, αλλά και το σχέδιο μάρκετινγκ βάσει του οποίου θα οργανωθεί το πλασάρισμα του στην τουριστική αγορά.

Η έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού, η εμμονή σε ξεπερασμένες κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής, οι αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού και η αποσπασματική διαχείριση του τουριστικού προϊόντος σε περιφερειακό επίπεδο συνετέλεσαν στο να δημιουργηθούν μια σειρά από καταστάσεις όπως :

- Η φθίνουσα πορεία του τουριστικού τομέα.
- Ο έντονα εποχιακός χαρακτήρας της τουριστικής δραστηριότητας.
- Η άνιση γεωγραφική κατανομή σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, των τουριστικών δραστηριοτήτων.
- Η χαμηλή ποιότητα του προσφερομένου τουριστικού προϊόντος.

Αυτές οι διαπιστώσεις επιβάλλουν την λήψη αναγκαίων μέτρων ώστε, να αναβαθμιστεί ποιοτικά το προϊόν και να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητά του.

Έτσι, το προϊόν που θα προκύψει δεν θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα μιας σειράς ασύνδετων και μεμονωμένων επιχειρηματικών δράσεων πχ. δημιουργία καταλυμάτων διεσπαρμένων στο χώρο, διάφορες δραστηριότητες χωρίς πλαίσιο διασύνδεσης, αλλά ένα ολοκληρωμένο προϊόν. Θα πρέπει να υλοποιηθούν προγράμματα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, να βελτιωθούν οι υπάρχουσες και να δημιουργηθούν νέες υποδομές, να δημιουργηθούν θεματικές ή γεωγραφικές εστίες ανάπτυξης ειδικού τουρισμού με την μορφή μικρών συμπλεγμάτων ή δικτύων κ.α. Ο κατάλληλος σχεδιασμός σε συνδυασμό με τις σωστές χωρικές επιλογές μπορεί εξάλλου να οδηγήσει σε ένα τουριστικό προϊόν πολλαπλών κινήτρων. Το προϊόν αυτό θα εξασφαλίζει μάλιστα γερούς κρίκους διασύνδεσης με τους υπόλοιπους κλάδους της τοπικής οικονομίας. Άλλωστε, οι αποτυχίες του εναλλακτικού τουρισμού αποδίδονται συχνά στην αδυναμία μιας συγκροτημένης ανάπτυξης πολλών ειδικών μορφών μαζί (Τσάρτας, 1996: 26).

Διαχείριση του τουριστικού προϊόντος. Μετά τη διαδικασία του σχεδιασμού, η οποία μορφοποιεί το τουριστικό προϊόν, η κατάλληλη διαχείριση του αποτελεί το κλειδί της επιτυχούς συμβολής στην τουριστική ανάπτυξη. Η επιτυχής διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης απαιτεί ένα συγκροτημένο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αφενός θα παρέχει το απαραίτητο οργανωτικό σχήμα για την παρακολούθηση και τον έλεγχο της διαχείρισης (δημιουργία ενός φορέα), αφετέρου θα επιτρέπει τη θέσπιση των απαραίτητων νομικών ρυθμίσεων που θα συμβάλλουν στην προώθηση του έργου της διαχείρισης (Τσάρτας, 1999: 110).

Για να μπορέσει ένα σχέδιο ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού να επιτελέσει το σκοπό για τον οποίο έχει σχεδιαστεί, θα πρέπει η διαχείρισή του να είναι ολοκληρωμένη και να αφορά σε όλα τα επί μέρους συστατικά στοιχεία του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει. Έτσι, για τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης και του τουριστικού προϊόντος, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στις παρακάτω διαδικασίες (Τσάρτας, 1999: 111-112):

- Διαχείριση του «προϊόντος» τουριστική περιοχή: διαχείριση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διαχείριση της υποβάθμισης της τουριστικής περιοχής

- Διαχείριση ενός προγράμματος μάρκετινγκ της τουριστικής περιοχής: συστηματική προβολή της περιοχής, συγκρότηση ιδιαίτερης διαφημι-στικής «εικόνας» της, διαρκής αναζήτηση νέων αγορών και «ομάδων στόχων», η συνεργασία με κατοίκους, φορείς και επιχειρήσεις της περιοχής, η σύνδεση του προγράμματος μάρκετινγκ με τους βασικούς σκοπούς και στόχους του σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης της.
- Διαχείριση ανθρώπινων πόρων: προγράμματα τουριστικής εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης των εργαζόμενων στον τουριστικό τομέα, επιμόρφωσης κατοίκων και τουριστών, προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, συστηματική μελέτη και έρευνα των συνθηκών εργασίας στον τουριστικό τομέα.

Ειδικά για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σημαντική είναι και η διαχείριση ενός αριθμού παραγόντων που διασφαλίζουν την επιτυχία του τουριστικού προϊόντος, ενώ παράλληλα φροντίζουν για την προστασία του κοινωνικού, φυσικού, πολιτιστικού και οικονομικού περιβάλλοντος. Τέτοιοι παράγοντες είναι: η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνικο – πολιτιστικής κληρονομιάς, η διαχείριση της ροής των επισκεπτών, η διαχείριση της λειτουργίας της ντόπιας παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών ώστε τα οικονομικά οφέλη να παραμένουν στην τοπική κοινωνία κ.α.

Οι προϋποθέσεις (περιβαλλοντικής και τεχνικής υποστήριξης) και οι άξονες προτεραιότητας για την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού μπορούν να συνοψισθούν στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1. Άξονες προτεραιότητας - προϋποθέσεις εφαρμογής ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Περιβαλλοντική υποστήριξη και προσφορά υπηρεσιών	Άξονες προτεραιότητας	Τεχνική υποστήριξη	Άξονες Προτεραιότητας
<p>1. α. Φυσικοί πόροι</p> <p>- κλίμα, τοπίο, δάση, βιότοποι, παραλίες,</p> <p>β. πολιτιστικοί πόροι</p> <p>-μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, ήθη και έθιμα, παράδοση κ.α</p>	<p>- προστασία και ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος</p> <p>-προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς,</p> <p>-προβολή τοπικής παράδοσης,</p> <p>-μέτρα ανάπλασης πολιτιστικών πόρων</p>	<p>1. Σχεδιασμός τουριστικού προϊόντος</p>	<p>-ολοκληρωμένο σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης,</p> <p>-απογραφή πόρων,</p> <p>-οριοθέτηση «φέρουσας ικανότητας»,</p> <p>- καθορισμός target groups,</p> <p>-διασπορά τουριστικών δραστηριοτήτων στο χώρο και στο χρόνο,</p> <p>-δημιουργία μικρών δικτύων ανάπτυξης ειδικού τουρισμού,</p> <p>-προσφορά ποιοτικού προϊόντος,</p> <p>-διασύνδεση τουριστικού προϊόντος με άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας</p>
<p>2.Πρόσβαση</p> <p>- υποδομές</p> <p>-εξοπλισμός</p> <p>-λειτουργίες</p> <p>-κυβερνητικοί κανονισμοί</p>	<p>-δημιουργία υποδομών,</p> <p>-λήψη κυβερνητικών μέτρων για οργάνωση δημόσιων υπηρεσιών,</p> <p>-θεσμικό πλαίσιο για εκσυγχρονισμό και λειτουργία μεταφορών</p>	<p>2. Διαχείριση τουριστικού προϊόντος</p>	<p>-δημιουργία φορέα διαχείρισης,</p> <p>-θέσπιση θεσμικού πλαισίου,</p> <p>-διαχείριση των επιπτώσεων της ανάπτυξης στην ντόπια κοινωνία,</p> <p>-διαχειρ.προγράμματος μάρκετινγκ,</p> <p>-συνεργασία με τοπικούς φορείς και ομάδες συμφερόντων,</p> <p>-διαχείριση ανθρώπινων πόρων</p>
<p>3.Διευκολύνσεις και Υπηρεσίες</p> <p>-καταλύματα</p> <p>-χώροι εστίασης</p> <p>-μεταφορές</p> <p>-δραστηριότητες ειδικών ενδιαφερόντων</p>	<p>-δημιουργία ειδικής τουριστικής υποδομής,</p> <p>-ποιοτικός εκσυγχρονισμός υπηρεσιών,</p> <p>-κίνητρα για επιχειρήσεις ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού,</p> <p>-κέντρα πληροφόρησης κοινού</p>		

Πηγή: Βελισσαρίου (2000: 101-103): Μάνατζμεντ ειδικών και Εναλλακτικών μορφών τουρισμού, (επεξεργασία στοιχείων)

4.4. Επιδιώξεις από την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού - Λειτουργίες που επιτελούν σε σχέση με το περιβάλλον εφαρμογής.

Στην εποχή μας που η διεθνοποίηση αποτελεί μια πραγματικότητα, στο χώρο του τουρισμού βλέπουμε « πως κάθε τουριστικός προορισμός στο εσωτερικό μιας χώρας μπορεί άνετα να συγκριθεί με άλλους που βρίσκονται στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα διαφορετικές χώρες ή διαφορετικά μέρη μιας χώρας να εξειδικεύονται στην προσφορά συγκεκριμένων τουριστικών αντικειμένων» (Urry, 1990: 48).

Έτσι, ο κάθε προορισμός προσπαθεί να προσφέρει ένα προϊόν μοναδικό το οποίο θα μπορεί να ανταγωνισθεί επιτυχώς τα προϊόντα άλλων προορισμών της ίδιας ή διαφορετικής χώρας. Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πράγματι μπορούν να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν ενός προορισμού, να το καταστήσουν ποιοτικό και ως εκ τούτου ανταγωνιστικό, αλλά και να συμβάλλουν στην αειφορική τουριστική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Όμως για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει στο ολοκληρωμένο σχέδιο εφαρμογής των μορφών αυτών τουρισμού να καθορίζονται και οι επιδιώξεις του, οι οποίες θα πρέπει να ενσωματώνουν ποιοτικά χαρακτηριστικά και αειφορικά στοιχεία τέτοια, που να καθιστούν το προϊόν μοναδικό και ικανό να ικανοποιεί τις ανάγκες των επισκεπτών, των ντόπιων και του περιβάλλοντος. Οι επιδιώξεις επίσης, θα πρέπει να προσδιορίζουν το ρυθμό, την έκταση και τη μορφή της ανάπτυξης της περιοχής.

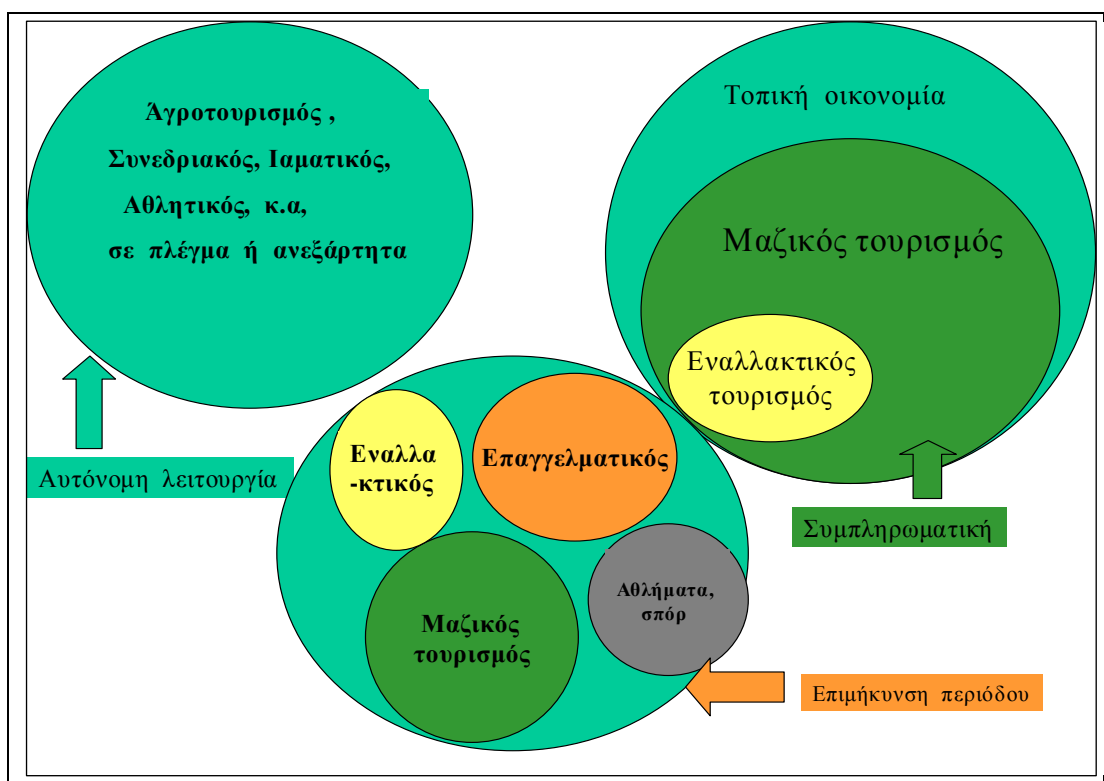
Μια αειφορική προσέγγιση του τουρισμού σημαίνει ότι ούτε το φυσικό περιβάλλον, ούτε ο κοινωνικο-πολιτιστικός ιστός των φιλοξενουσών κοινωνιών θα φθαρεί από την άφιξη των τουριστών. Αντιθέτως το φυσικό περιβάλλον και οι τοπικές κοινωνίες, πρέπει να ευεργετούνται από τον τουρισμό, οικονομικά και κοινωνικά ταυτόχρονα. Η αειφορία υποδηλώνει ότι οι τουριστικοί πόροι και τα αξιοθέατα πρέπει να χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο που η επακόλουθη χρήση τους από τις μελλοντικές γενεές να μην εκτίθεται σε κίνδυνο (W.T.O, 2000: 3).

Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, δεν μπορούν να αναπτυχθούν όλες σε όλα τα περιβάλλοντα. Οι επιδιώξεις που τίθενται, καθορίζουν και τη μορφή ή το πλέγμα μορφών αυτού του τουρισμού που πρέπει να εφαρμοστούν στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Οι λειτουργίες που καλείται να επιτελέσει ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού, είναι το εργαλείο μέσω του οποίου θα πραγματοποιούν οι επιδιώξεις αυτές. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις πολύ σημαντικές λειτουργίες που μπορεί να εξυπηρετηθούν μέσω της εφαρμογής ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε μια περιοχή:

- Αυτόνομη λειτουργία
- Συμπληρωματική λειτουργία
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Στο γράφημα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τις λειτουργίες που επιτελούν οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού σε σχέση με το περιβάλλον που εφαρμόζονται.

Γράφημα 1: Λειτουργίες ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού σε σχέση με το περιβάλλον εφαρμογής

4.4.1. Αυτόνομη λειτουργία

Στην περίπτωση αυτή, μιλάμε για ένα αυτοδύναμο και αυτόνομο προϊόν με τις ειδικότερες υποδομές και τη δική του ξεχωριστή ζήτηση. Μπορεί να έχει τη μορφή ενός πλέγματος ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που να υποστηρίζονται από ένα δίκτυο πχ. συνεδριακός τουρισμός με παράλληλη δυνατότητα εξυπηρέτησης και άλλων δραστηριοτήτων όπως επισκέψεις σε αξιοθέατα, συμμετοχή σε παραδοσιακές εκδηλώσεις, διοργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων κ.α. Μπορεί όμως να έχει τη μορφή αγροτουριστικών μονάδων που προσφέρουν διαμονή και συμμετοχή στην αγροτική ζωή. Πρόκειται δηλαδή για ένα προϊόν που αποτελεί την κυρίαρχη μορφή προσφοράς του προορισμού και «είναι η βάση της τοπικής, παραγωγικής και κοινωνικής δομής, με αποτέλεσμα να επηρεάζει ευρύτερα τις λειτουργίες και τις αναπτυξιακές προοπτικές της περιοχής» (Τσάρτας, 1999: 79).

4.4.2. Συμπληρωματική λειτουργία

Κάθε ξεχωριστός προορισμός μπορεί να αναπτύσσει όχι ένα, αλλά πολλά προϊόντα καθώς και κάθε ιδιαίτερο προϊόν μπορεί να προσφέρεται από περισσότερους από έναν προορισμούς (Burkart, 1975: 134). Αυτή η λειτουργία εξετάζεται σε σχέση με το κυρίαρχο πρότυπο τουρισμού της περιοχής αλλά και με τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα του προορισμού. Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στο γεγονός όπου κάποιες από τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναπτύσσονται ως συμπληρωματικό τμήμα του παραδοσιακού τουριστικού προϊόντος σε τοποθεσίες που βρίσκονται σε περιοχές αναπτυγμένες τουριστικά, εκμεταλλευόμενες τις υποδομές και διευκολύνσεις του προϊόντος αυτού. Η δεύτερη περίπτωση αφορά στην συμπληρωματική ύπαρξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπου δεν κυριαρχούν, αλλά αποτελούν μέρος της παραγωγικής και κοινωνικής δομής της τουριστικής περιοχής.

Να προσθέσουμε σε αυτό το σημείο ότι θα πρέπει να διατηρηθεί ο συμπληρωματικός χαρακτήρας του τουρισμού σε σχέση με τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα της περιοχής, καθώς «αν διαταραχθεί η ισορροπία και ο τουρισμός αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής, αυτή θα αποκτήσει χαρακτηριστικά άλλου προτύπου» (Τσάρτας, 1999: 87).

4.4.3. Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Ο W.T.O δίνει μεγάλη σημασία στη διάχυση της τουριστικής ζήτησης κατά τη διάρκεια του έτους, έτσι ώστε να μειωθεί η εποχική πίεση στο περιβάλλον, ιδιαίτερα σε περιοχές με θέρετρα (W.T.O, 1983: 5-6). Αυτό αποτελεί το ζητούμενο για πολλούς τουριστικούς προορισμούς, καθώς οι περισσότεροι χαρακτηρίζονται από υψηλή εποχικότητα που δημιουργεί προβλήματα στην αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά και στο περιβάλλον, μέσα από τις πιέσεις που δέχεται, όταν μέσα σε μια περιορισμένη χρονική περίοδο καλείται να φιλοξενήσει ένα μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Έτσι, μια σειρά από ενέργειες μπορούν να συμπράξουν ώστε να προσφερθεί ένα πλήρες, σύνθετο και ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν, με την προώθηση μορφών τουρισμού που δεν επηρεάζονται από την εποχικότητα και μπορούν να διαχέουν την τουριστική κίνηση σε μεγαλύτερη διάρκεια του έτους, με αποτέλεσμα την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου :

- Δημιουργία τουριστικών προϊόντων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (εκπαιδευτικός, θρησκευτικός, οικοτουρισμός κ.α).
- Προώθηση συνεδριακού τουρισμού με επισκέψεις σε γειτονικά μέρη με πολιτιστικό – ιστορικό ενδιαφέρον
- Προσφορά εξειδικευμένων μορφών αθλητικού τουρισμού (καταδύσεις, αναρριχήσεις, αιωρόπτερα, ράφτινγκ κ.α.).
- Ανάδειξη και αξιοποίηση πόρων που μπορούν να αναπτύξουν δραστηριότητες εκτός σαιζόν (ορειβατικά μονοπάτια, πίστες σκί, σπήλαια, φαράγγια κ.α.)
- Προβολή περιοχών και δημιουργία υπηρεσιών και εγκαταστάσεων που μπορούν να φιλοξενήσουν θαλάσσιο τουρισμό (μαρίνες, σχολές ιστιοπλοΐας, ενοικιάσεις σκαφών κ.α.)

Στις τελευταίες δεκαετίες η προώθηση διαφορετικών τύπων τουρισμού, στις τουριστικές περιοχές, θεωρήθηκε μέρος της προσπάθειας για περισσότερο ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη (Τσάρτας 1999: 79), με αποτέλεσμα τη δημιουργία ομάδων προτύπων τουρισμού, η επιβίωση των οποίων εξαρτάται από τη ζήτηση αλλά και από τη δημιουργία, διαχείριση και προβολή των κατάλληλων τουριστικών υποδομών και πόρων που σχετίζονται με την προσφορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ, ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

5.1. Υφιστάμενη κατάσταση

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης είναι απαραίτητη, καθώς για να προχωρήσουμε στο σχεδιασμό της εφαρμογής των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή που εξετάζουμε (Ελλάδα), θα πρέπει να γνωρίζουμε στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού της, την ποιότητα και το βαθμό της τουριστικής της ανάπτυξης, ποιοτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της, το χαρακτήρα της τοπικής οικονομίας, αλλά και τις υποδομές (γενικές και ειδικές) και τους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους, στοιχεία που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την περιοχή και να προτείνουμε μορφές εναλλακτικού τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή μελέτης.

5.2. Γενικά στοιχεία

Η Ελλάδα (παλαιότερα: **Ελλάς**, επίσημα: **Ελληνική Δημοκρατία**) είναι χώρα που βρίσκεται στη νοτιοανατολική [Ευρώπη](#), στο νοτιότερο άκρο της [Βαλκανικής χερσονήσου](#), στην Ανατολική [Μεσόγειο](#). Συνορεύει στα βόρεια με τη [Βουλγαρία](#) και την [Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας](#) (Π.Γ.Δ.Μ.), στα βορειοδυτικά με την [Αλβανία](#) και στα βορειοανατολικά με την [Τουρκία](#). Βρέχεται ανατολικά από το [Αιγαίο Πέλαγος](#), στα δυτικά από το [Ιόνιο](#) και νότια από τη Μεσόγειο θάλασσα. Έχει μακρά και πλούσια ιστορία κατά την οποία άσκησε μεγάλη πολιτισμική επίδραση σε τρεις ηπείρους. Η Ελλάδα είναι μια [ανεπτυγμένη χώρα](#) με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα και πολύ υψηλό [δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης](#)

Η Ελλάδα αποτελείται από ένα μεγάλο ηπειρωτικό τμήμα, το νότιο άκρο των [Βαλκανίων](#), το οποίο ενώνεται με την πρώην ηπειρωτική [Πελοπόννησο](#), από τον [Ισθμό της Κορίνθου](#), αφού η Πελοπόννησος μετά την κατασκευή της [διώρυγας της Κορίνθου](#) είναι στην πραγματικότητα νησί. Η χώρα περικλείεται από το [Ιόνιο](#), το [Αιγαίο](#) και το [Λιβυκό Πέλαγος](#). Το Αιγαίο περιέχει πολυάριθμα νησιά, ανάμεσά τους την [Εύβοια](#), τη

[Λέσβο](#), τη [Ρόδο](#) και τα νησιωτικά συμπλέγματα των [Κυκλάδων](#) και των [Δωδεκανήσων](#), ενώ νότια βρίσκεται η [Κρήτη](#), το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και το πέμπτο μεγαλύτερο της [Μεσογείου](#). Νότια της Κρήτης είναι η Γαύδος, το νοτιότερο νησί της Ελλάδας και συνάμα της Ευρώπης. Τα κυριότερα νησιά του Ιονίου είναι η [Κέρκυρα](#), η [Κεφαλονιά](#), η [Λευκάδα](#) και η [Ζάκυνθος](#). Η Ελλάδα έχει [μήκος ακτών](#) 13.676 χιλιόμετρα, που θεωρείται εξαιρετικά μεγάλο, και οφείλεται στον πλούσιο οριζόντιο εδαφικό διαμελισμό και το έντονο ανάγλυφο της περιοχής, καθώς και στο πλήθος των αναρίθμητων νησιών, τα οποία είναι πάνω από 1500, και είναι κυρίως αποτέλεσμα της σύγκρουσης της Αφρικανικής τεκτονικής πλάκας με την Ευρωπαϊκή. Έχει μήκος συνόρων που πλησιάζει τα 1.228 χιλιόμετρα.

5.3. Ιστορία της Ελλάδας

Στην περιοχή του [Αιγαίου Πελάγους](#) εμφανίστηκαν οι πρώτοι πολιτισμοί της Ευρώπης, ο [Κυκλαδικός](#) και ο [Μινωικός](#), ενώ αργότερα εμφανίστηκε ο [Μυκηναϊκός](#), ο οποίος αναγνωρίστηκε ως ο πρώτος ελληνικός πολιτισμός. Την εποχή των πολιτισμών αυτών ακολούθησε μία σκοτεινή περίοδος που διήρκησε περίπου μέχρι το [800 π.Χ.](#), όπου και δημιουργήθηκε ένας νέος ελληνικός πολιτισμός βασισμένος στο μοντέλο της [πόλης-κράτους](#). Είναι ο πολιτισμός που θα διαδοθεί με τον αποικισμό των ακτών της [Μεσογείου](#), θα αντισταθεί στην [Περσική](#) εισβολή με τους δύο επιφανέστερους εκπροσώπους του, την κοσμοπολίτικη και δημοκρατική [Αθήνα](#) και την μιλιταριστική και ολιγαρχική [Σπάρτη](#), θα αποτελέσει τη βάση του [Ελληνιστικού](#) πολιτισμού που δημιούργησαν οι κατακτήσεις του [Μεγάλου Αλεξάνδρου](#), θα επηρεάσει την πολιτισμική φυσιογνωμία της [Βυζαντινής Αυτοκρατορίας](#) και αργότερα θα πυροδοτήσει την [Αναγέννηση](#) στην Ευρώπη.

Κατακτήθηκε από τους [Ρωμαίους](#) το [146 π.Χ.](#). Οι Ρωμαίοι κατακτητές αναγνώρισαν και θαύμασαν τον πλούτο του ελληνικού πολιτισμού, τον οποίο μελέτησαν σε έκταση και έγιναν συνειδητά συνεχιστές του. Επίσης, διέσωσαν ένα μεγάλο μέρος της αρχαιοελληνικής γραμματείας. Σύμφωνα με τον [Οράτιο](#), ο ελληνικός πολιτισμός κατέκτησε τον Ρωμαϊκό τρόπο ζωής.^[4] Αν και ήταν μόνο ένα μέρος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο ελληνικός πολιτισμός θα συνέχιζε να δεσπάζει στην Ανατολική Μεσόγειο, και όταν τελικά η Αυτοκρατορία χωρίστηκε στα δύο, η ανατολική ή Βυζαντινή Αυτοκρατορία, με πρωτεύουσα την [Κωνσταντινούπολη](#), θα

είχε κυρίως λόγω γλώσσας έντονο τον ελληνικό χαρακτήρα. Από τον 4ο μέχρι τον 15ο αιώνα, η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία επέζησε επιθέσεις έντεκα αιώνων από δυτικά και ανατολικά, μέχρι που η Κωνσταντινούπολη έπεσε στις [29 Μαΐου του 1453](#) στα χέρια της [Οθωμανικής Αυτοκρατορίας](#). Σταδιακά το Βυζάντιο κατακτήθηκε ολόκληρο μέσα στον 15ο αιώνα.

Η Οθωμανική κυριαρχία συνεχίστηκε μέχρι το [1821](#) που οι Έλληνες κήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Η [Ελληνική Επανάσταση του 1821](#) έληξε το [1828](#). Το [1830](#) αναγνωρίζεται η ανεξαρτησία του νέου ελληνικού κράτους. Εγκαθιδρύθηκε μοναρχία το [1833](#). Μέσα στον 19ο και τον πρώιμο 20ό αιώνα, η Ελλάδα προσπάθησε να προσαρτήσει στα εδάφη της όλες τις περιοχές που ακόμη ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και είχαν ελληνόφωνο πληθυσμό, πράγμα που κατάφερε εν μέρει, συμμετέχοντας στους [Βαλκανικούς Πολέμους](#) και τον [Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο](#). Μετά τη λήξη του Α'ΠΠ, η εμμονή στον αλυτρωτισμό, τα ελληνικά στρατηγικά σφάλματα, η μεταβολή των συμφερόντων στην Ανατολική Μεσόγειο και η άνοδος του τουρικού εθνικισμού οδήγησαν στη [Μικρασιατική Καταστροφή](#) και την έλευση 1.000.000 προσφύγων στην Ελλάδα. Το διάστημα αυτό (1914-1923) το ελληνικό στοιχείο της Μ.Ασίας και της Ανατολικής Θράκης [υπήρξε θύμα σφαγών και διώξεων](#).

Η Ελλάδα εισήλθε στον [Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο](#) το 1940, ύστερα από [επίθεση της Ιταλίας](#), η οποία αντιμετώπιστηκε επιτυχώς. Ωστόσο, με την [επέμβαση της Γερμανίας](#) η χώρα ηττήθηκε και ακολούθησε περίοδος [κατοχής](#) από τις δυνάμεις του [Άξονα](#) (1941-1944). Αμέσως μετά το πέρας του πολέμου ξέσπασε [εμφύλιος πόλεμος](#) που κράτησε μέχρι το [1949](#). Το [1952](#), η Ελλάδα έγινε μέλος του [NATO](#). Στις [21 Απριλίου του 1967](#) ο στρατός, υποβοηθούμενος από την κυβέρνηση των [ΗΠΑ](#), πήρε την εξουσία με πραξικόπημα. Οι δικτάτορες στη συνέχεια διαχωρίστηκαν και από τον [Βασιλιά](#), τον εξεδίωξαν από την χώρα και κατήργησαν τη μοναρχία. Η στρατιωτική [Χούντα](#) υπήρξε η αιτία δημιουργίας, μετά από λανθασμένους χειρισμούς που εκμεταλλεύτηκε η [Τουρκική πλευρά](#), του [Κυπριακού ζήτηματος](#), το οποίο οδήγησε στην κατάρρευσή της το [1974](#). Έπειτα από το [δημοψήφισμα](#) στις [8 Δεκεμβρίου 1974](#), το πολίτευμα της Ελλάδας μετατράπηκε ξανά σε αβασίλευτη Δημοκρατία και συντάχθηκε νέο σύνταγμα από την Ε' Αναθεωρητική Βουλή που τέθηκε σε ισχύ στις [11 Ιουνίου 1975](#), το οποίο ισχύει μέχρι σήμερα, αναθεωρημένο το [1986](#) και το [2001](#). Η

Ελλάδα έγινε μέλος της [Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) το [1981](#) και μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) το [2001](#).

5.4. Φυσικοί Πόροι

5.4.1. Βουνά της Ελλάδας

Το έδαφος της Ελλάδας είναι κατά κύριο λόγο ορεινό ή λοφώδες. Μεγάλο μέρος του είναι ξηρό και βραχώδες, ενώ μόνο το 20,45% του εδάφους είναι καλλιεργήσιμο. Τα υψηλότερα βουνά είναι:

Βουνό	Υψόμετρο	Τοποθεσία
Όλυμπος	2917	(Μακεδονία (Πιερία))
Σμόλικας	2637	Ήπειρος (Ιωάννινα)
Βόρας (Καϊμάκ Τσαλάν)	2524	Μακεδονία (Πέλλα , Φλώρινα), ΠΓΔΜ
Γράμμος	2520	Μακεδονία (Καστοριά), Ήπειρος (Ιωάννινα), Αλβανία
Γκιώνα	2510	Στερεά Ελλάδα (Φωκίδα)
Τύμφη (Γκαμήλα)	2497	Ήπειρος (Ιωάννινα)
Βαρδούσια	2495	Στερεά Ελλάδα (Φωκίδα , Αιτωλοακαρνανία , Ευρυτανία)
Αθαμανικά όρη	2469	Ήπειρος (Ιωάννινα), Θεσσαλία (Τρίκαλα)
Παρνασσός	2457	Στερεά Ελλάδα (Φωκίδα , Βοιωτία , Φθιώτιδα)
Ψηλορείτης (Ιδη)	2456	Κρήτη (Ρέθυμνο Ηράκλειο)

5.4.2. Λίμνες της Ελλάδας

Η Ελλάδα έχει αρκετές [λίμνες](#), οι περισσότερες των οποίων βρίσκονται στο ηπειρωτικό της τμήμα. Οι μεγαλύτερες λίμνες στην ελληνική επικράτεια είναι:

Λίμνη	Έκταση (τ.χλμ.)	Τοποθεσία
Τριχωνίδα	96.513	Στερεά Ελλάδα (Αιτωλοακαρνανία)
Βόλβη	75.600	Μακεδονία (Θεσσαλονίκη)
Βεγορίτιδα	72.488	Μακεδονία
Βιστονίδα	45.625	Θράκη (Ξάνθη)
Κορώνεια	42.823	Μακεδονία (Θεσσαλονίκη)

Μικρή Πρέσπα	43.122 *	Μακεδονία (Φλώρινα) , Αλβανία
Μεγάλη Πρέσπα	38.325 *	Μακεδονία (Φλώρινα) , Αλβανία , ΠΓΔΜ
Κερκίνη	37.688	Μακεδονία (Σέρρες)

*ελληνικό τμήμα

Υπάρχουν επίσης και αρκετές [τεχνητές λίμνες](#) κυρίως για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, όπως η [Λίμνη Κρεμαστών](#) (68.531 τ.χλμ) και η Λίμνη Πολυφύτου (56.793 τ.χλμ), ενώ οι λίμνες του [Μόρνου](#), του Μαραθώνα και η λίμνη [Υλίκη](#) υδροδοτούν την [Αθήνα](#).

5.4.3. Ποτάμια της Ελλάδας

Αρκετά ποτάμια διαρρέουν την Ελλάδα, από τα οποία κανένα δεν είναι πλεύσιμο. Μερικά από τα μεγαλύτερα, τα Δέλτα που σχηματίζουν στην εκροή τους προς την θάλασσα αποτελούν σημαντικούς [υγροβιότοπους](#), όπως αυτοί του [Αλιάκμονα](#) και του [Έβρου](#). Ποταμοί όπως ο [Πηνειός](#) στην Θεσσαλία, υδροδοτούν μεγάλες γεωργικές εκτάσεις με την βοήθεια καναλιών, ενώ σε άλλα έχουν δημιουργηθεί [τεχνητές λίμνες](#) για την λειτουργία [υδροηλεκτρικών εργοστασίων](#). Ένα αμφιλεγόμενο για οικολογικούς λόγους σχέδιο των τελευταίων δεκαετιών, είναι η εκτροπή του [Αχελώου](#) από τη νότια [Πίνδο](#) για την αντιμετώπιση του υδατικού προβλήματος της [Θεσσαλίας](#). Ακολουθεί πίνακας των μεγαλύτερων σε μήκος ποταμών της Ελλάδας. Το μήκος που αναγράφεται είναι αυτό που διατρέχει την ελληνική επικράτεια.

Όνομα Ποταμού	Μήκος (χλμ.)
Αλιάκμονας	297
Αχελώος	220
Πηνειός (Θεσσαλίας)	205
Έβρος [11]	204
Νέστος [11]	130
Στρυμόνας [11]	118
Θύαμις (Καλαμάς)	115

Αλφειός	110
Αραχθος	110

5.4.4. Νησιά της Ελλάδας

Η Ελλάδα έχει πάνω από 2.500 νησιά, από τα οποία περίπου τα 165 κατοικούνται. Τα μεγαλύτερα και πολυπληθέστερα απ' αυτά είναι:

Νησί	Έκταση (Κμ ²)	Πληθυσμός
Κρήτη	8.336	601.131
Εύβοια	3.655	198.130
Λέσβος	1.630	90.634
Ρόδος	1.398	117.007
Χίος	842	51.936
Κεφαλλονιά	781	36.404
Κέρκυρα	592	107.879
Σάμος	476	33.814
Λήμνος	476	18.104
Νάξος	428	18.188

5.4.5. Κλίμα

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τον μεσογειακό τύπο του [εύκρατου κλίματος](#) και έχει ήπιους υγρούς χειμώνες και ζεστά ξηρά καλοκαίρια. Το κλίμα της χώρας μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- υγρό μεσογειακό (δυτική Ελλάδα, δυτική Πελοπόννησος, πεδινά και ημιορεινά της Ηπείρου)

- ξηρό μεσογειακό (Κυκλάδες, παραλιακή Κρήτη, Δωδεκάνησα, ανατολική Πελοπόννησος, Αττική, πεδινές περιοχές Ανατολικής Στερεάς)
- ηπειρωτικό (δυτική Μακεδονία, εσωτερικά υψίπεδα ηπειρωτικής Ελλάδας, βόρειος Έβρος)
- ορεινό (ορεινές περιοχές με υψόμετρο περίπου >1500μ στη βόρεια Ελλάδα, >1800μ στην κεντρική Ελλάδα και >2000μ στην Κρήτη).

Οι θερμοκρασίες είναι σπάνια υπερβολικές στις παραθαλάσσιες περιοχές. Στις κλειστές εσωτερικές πεδιάδες και στα υψίπεδα της χώρας παρατηρούνται τα μεγαλύτερα θερμοκρασιακά εύρη -τόσο ετήσια όσο και ημερήσια. Οι χιονοπτώσεις είναι κοινές στα ορεινά από τα τέλη Σεπτεμβρίου (στη βόρεια Ελλάδα, τέλη Οκτωβρίου κατά μέσο όρο στην υπόλοιπη χώρα), ενώ στις πεδινές περιοχές χιονίζει κυρίως από τον Δεκέμβριο μέχρι τα μέσα Μαρτίου. Έχει χιονίσει, πάντως, ακόμα και κατά μήνα Μάιο στη Φλώρινα. Στις παραθαλάσσιες περιοχές των νησιωτικών περιοχών, οι χιονοπτώσεις συμβαίνουν σπανιότερα και δεν αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό του κλίματος. Η πόλη της Ρόδου έχει μέσο όρο 0,0 μέρες χιονόπτωσης το χρόνο. Οι καύσωνες επηρεάζουν κυρίως τις πεδινές περιοχές και είναι κοινότεροι τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Σπάνια, πάντως, διαρκούν περισσότερες από 3 μέρες.

Η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των παραλλήλων 34ου και 42ου του βορείου ημισφαιρίου και έχει μεγάλη ηλιοφάνεια όλο σχεδόν το χρόνο. Λεπτομερέστερα στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας παρουσιάζεται μια μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων, πάντα βέβαια μέσα στα πλαίσια του μεσογειακού κλίματος. Αυτό οφείλεται στην τοπογραφική διαμόρφωση της χώρας που έχει μεγάλες διαφορές υψομέτρου (υπάρχουν μεγάλες οροσειρές κατά μήκος της κεντρικής χώρας και άλλοι ορεινοί όγκοι) και εναλλαγή ξηράς και θάλασσας. Έτσι από το ξηρό κλίμα της Αττικής και γενικά της ανατολικής Ελλάδας μεταπίπτουμε στο υγρό της βόρειας και δυτικής Ελλάδας. Τέτοιες κλιματικές διαφορές συναντώνται ακόμη και σε τόπους που βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, πράγμα που παρουσιάζεται σε λίγες μόνο χώρες σε όλο τον κόσμο.

Από κλιματολογικής πλευράς το έτος μπορεί να χωριστεί κυρίως σε δύο εποχές: Την *ψυχρή και βροχερή χειμερινή περίοδο* που διαρκεί από τα μέσα του Οκτωβρίου και

μέχρι το τέλος Μαρτίου και τη *θερμή και άνομβρη εποχή* που διαρκεί από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο.

Κατά την πρώτη περίοδο οι ψυχρότεροι μήνες είναι ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος, όπου κατά μέσον όρο η μέση ελάχιστη θερμοκρασία κυμαίνεται από 5-10 °C στις παραθαλάσσιες περιοχές, από 0-5 °C στις ηπειρωτικές περιοχές και σε χαμηλότερες τιμές κάτω από το μηδέν στις βόρειες περιοχές. [\[εκκρεμεί παραπομπή\]](#)

Οι βροχές ακόμη και τη χειμερινή περίοδο δεν διαρκούν για πολλές ημέρες και ο ουρανός της Ελλάδας δεν μένει συνεφιασμένος για αρκετές συνεχόμενες ημέρες, όπως συμβαίνει σε άλλες περιοχές της γης. Οι χειμερινές κακοκαιρίες διακόπτονται συχνά κατά τον Ιανουάριο και το πρώτο δεκαπενθήμερο του Φεβρουαρίου από ηλιόλουστες ημέρες, τις γνωστές από την αρχαιότητα [Αλκυονίδες ημέρες](#). Κατά αυτήν την περίοδο, λοιπόν, στα νησιά, κυρίως στο νότιο μέρος της χώρας, όπως για παράδειγμα στην Κρήτη, η θερμοκρασία μπορεί να ξεπεράσει τους 18-20 βαθμούς κελσίου, στην Αττική τους 10-11 βαθμούς και στη Θεσσαλονίκη ο υδράργυρος μπορεί να ξεπεράσει τους 6 και πολλές φορές ακόμα και τους 7 βαθμούς κελσίου. Σε άλλες πόλεις, όπως ας πούμε στην Αλεξανδρούπολη κατά τις Αλκυονίδες μέρες, η θερμοκρασία ξεπερνάει τους 4-5 βαθμούς κελσίου, με αποτέλεσμα οι συνεχόμενες χιονοπτώσεις του χειμώνα να λιώνουν κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Η χειμερινή εποχή είναι γλυκύτερη στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου από ό,τι στη Βόρεια και Ανατολική ηπειρωτική Ελλάδα. Κατά τη θερμή και άνομβρη εποχή ο καιρός είναι σταθερός, ο ουρανός σχεδόν αίθριος, ο ήλιος λαμπερός και δεν βρέχει εκτός από σπάνια διαστήματα με ραγδαίες βροχές ή καταιγίδες μικρής γενικά διάρκειας.

Η θερμότερη περίοδος είναι το τελευταίο δεκάημερο του Ιουλίου και το πρώτο του Αυγούστου οπότε η μέση μέγιστη θερμοκρασία κυμαίνεται από 29 °C μέχρι 35 °C [\[εκκρεμεί παραπομπή\]](#). Κατά τη θερμή εποχή οι υψηλές θερμοκρασίες μετριάζονται από τη δροσερή θαλάσσια αύρα στις παράκτιες περιοχές της χώρας και από τους βόρειους ανέμους (*ετησίες*) που φυσούν κυρίως στο Αιγαίο.

Η άνοιξη έχει μικρή διάρκεια, διότι ο μεν χειμώνας είναι όψιμος, το δε καλοκαίρι αρχίζει πρώιμα. Το φθινόπωρο είναι μακρύ και θερμό και πολλές φορές παρατείνεται στη νότια Ελλάδα μέχρι τα μισά του Δεκεμβρίου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα κατέχει το ρεκόρ υψηλότερης καταγεγραμμένης θερμοκρασίας στην Ευρώπη με 48.8 βαθμούς κελσίου στην Αθήνα και Ελευσίνα στις 10 Ιουλίου [1977](#).

5.4.6. Τουρισμός

Ένας σημαντικός παράγοντας της Ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός. Το 2004 η Ελλάδα καλωσόρισε 16,4 εκατομμύρια τουρίστες. Σύμφωνα με δημοσκόπηση που έγινε στην [Κίνα](#) το 2005 η Ελλάδα ψηφίστηκε ως ο πρώτος καλύτερος τουριστικός προορισμός, ενώ 6.088.287 τουρίστες επισκέφτηκαν μόνο την [Αθήνα](#). Το Νοέμβρη του 2006 η [Αυστρία](#) ανακοίνωσε ότι η Ελλάδα ήταν ο αγαπημένος προορισμός. Το 2007, η Ελλάδα καλωσόρισε περισσότερους από 19 εκατομμύρια τουρίστες και ανέβηκε στους δέκα πρώτους καλύτερους τουριστικούς προορισμούς. Διάσημες τουριστικές περιοχές της Ελλάδας είναι τα Ιόνια νησιά όπως η [Κέρκυρα](#) και η [Ζάκυνθος](#) καθώς και η [Μύκονος](#), η [Σαντορίνη](#), η [Ρόδος](#), η [Πάρος](#) και η [Κρήτη](#).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια μια ασταθή τάση αυξομειώσεων, ενώ σταθερότερα αυξάνουν οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών τουριστών. Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας το 2003 ήταν 628.170 κλίνες σε 330.970 δωμάτια που ανήκουν συνολικά σε 8.550 ξενοδοχειακές μονάδες. Υπάρχουν ακόμη 30.241 θέσεις κατασκήνωσης και 1.005 οικίσκοι σε 352 κάμπινγκς, που μπορούν να φιλοξενήσουν άλλα 93.738 άτομα (ΕΣΥΕ/ΕΟΤ: 2003). Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ για τις διανυκτερεύσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες, το 2001 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 61.567.209 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών (αύξηση 0,43% έναντι του 2000). Οι Έλληνες έτσι, εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό μέγεθος της ζήτησης, δεδομένου ότι πραγματοποίησαν 14.983.243 διανυκτερεύσεις, ενώ οι αλλοδαποί 46.636.293. Επίσης, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, το 2002 η Ελλάδα με 14.179.999 αφίξεις αλλοδαπών ταξιδιωτών στα σύνορα, καταλαμβάνει τη 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών

υποδοχής, σημειώνοντας αύξηση + 0,87% έναντι του 2001 (<http://www.gnto.gr/2/01/gb100000.html>).

Σύμφωνα με το συνοπτικό σχέδιο ανάπτυξης 2000 – 2006 (Διυπουργική Ομάδα σχεδιασμού αναπτυξιακού προγράμματος 1998: 13-14) για τον τομέα του τουρισμού όσον αφορά στην Ελλάδα, μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής:

- Τα τουριστικά έσοδα βασίζονται ακόμη σε μεγάλους αριθμούς τουριστικών αφίξεων των οποίων ο σύντομος χρόνος παραμονής συνδυάζεται με χαμηλή ημερήσια δαπάνη (περίπου 100\$).
- Η εποχικότητα δεν βελτιώθηκε τόσο από πλευράς αφίξεων, όσο και από πλευράς διανυκτερεύσεων. Οι δύο μήνες, Ιούλιος και Αύγουστος, συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπολοίπους, και ακολουθούν ο Σεπτέμβριος και ο Ιούνιος.
- Η αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών και η μείωση του χρόνου παραμονής είχε σαν αποτέλεσμα να μειωθεί η πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.
- η χαμηλή κατά κεφαλή ημερήσια δαπάνη δείχνει ότι δεν σημειώθηκε σημαντική πρόοδος προς τον "επιλεκτικό" τουρισμό και ταυτόχρονα λειτουργεί αποτρεπτικά για την ανάληψη επενδύσεων ποιοτικής αναβάθμισης των προσφερομένων υπηρεσιών.
- η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά συνεχίζει να στηρίζεται στις χαμηλές τιμές και στο μαζικό τουρισμό παραθεριστικού χαρακτήρα, διευκολύνοντας έτσι μονοπωλιακές πρακτικές ξένων τουριστικών πρακτόρων.
- η χαμηλή ποιοτική στάθμη της δημόσιας υποδομής των μεταφορών και άλλων κρίσιμων κατηγοριών, όπως των υπηρεσιών υγείας, καθαριότητας κοκ, οι αδυναμίες του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς την οριοθέτηση χρήσεων γης και ο χαμηλός βαθμός εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα, συνιστούν ισχυρά εμπόδια στην απεμπλοκή του ελληνικού τουρισμού από τις πιο πάνω καταστάσεις.

Παρατηρείται μια σταθερά αυξανόμενη ζήτηση προορισμών που προσφέρουν όχι μόνο παραθεριστικές δυνατότητες αλλά δυνατότητες απασχόλησης με τη μορφή του αθλητικού, οικολογικού, πολιτιστικού, αγροτικού και άλλων κατηγοριών ειδικού

τουρισμού. Στις περισσότερες απ' αυτές η Ελλάδα διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε μερικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να είναι βιώσιμες στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

6.1. Εννοιολογική Προσέγγιση Οικολογικού Τουρισμού

Η πιο βασική, καθώς επίσης και πιο πολυσυζητημένη μορφή τουρισμού που σέβεται το περιβάλλον και στοχεύει στην προστασία και στη διατήρησή του είναι ο οικολογικός τουρισμός. Είναι, όμως, αλήθεια ότι πολλά σχόλια και διαφορετικές απόψεις έχουν γραφεί και ειπωθεί γύρω από αυτόν και οι τουριστικοί ειδικοί προσπαθούν ακόμη να βρουν ένα κοινό παρονομαστή. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι ο οικολογικός τουρισμός ανά τον κόσμο βρίσκεται ακόμη σε βρεφική ηλικία και επικρατεί μεγάλη σύγχυση γύρω από τον όρο, τον ορισμό και την έννοιά του. Η τουριστική βιβλιογραφία προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία από όρους, στην προσπάθειά της να περιγράψει αυτό το είδος του τουρισμού και ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής: «μικρής κλίμακας», «κατάλληλος», «εναλλακτικός», «ελεγχόμενος», «πράσινος», «φυσικός», «μαλακός», «υπεύθυνος», «αιεφόρος» κ.τ.λ.

Τα πράγματα περιπλέκονται ακόμη περισσότερο αν ψάξει κανείς να βρει έναν συγκεκριμένο ορισμό που να καθορίζει το τι ακριβώς είναι ο οικολογικός τουρισμός. Για παράδειγμα, ο Holden τον ορίζει ως «τη διαδικασία που προωθεί μια ορθή μορφή τουρισμού ανάμεσα σε μέλη διαφορετικών κοινοτήτων, η οποία επιδιώκει να επιτύχει αμοιβαία κατανόηση, αλληλεγγύη και ισότητα μεταξύ αυτών που συμμετέχουν» (Holden, 1984:15). Ο δε Bramwell (Space, 1993:64) υποστηρίζει ότι ο οικολογικός τουρισμός ορίζεται με τη στενή έννοιά του ως ένα τουριστικό πρόγραμμα, προσανατολισμένο προς τη φύση που βασίζεται σε αυτή και στους αρχαιολογικούς πόρους. Αλλά υπό την ευρύτερη έννοιά του, θα συμπεριλάμβανε ως ένα φυσικό πόρο την ιθαγενή ή τοπική κουλτούρα. Όσον αφορά τους Smith & Eadington (1992:3), οι οποίοι, μάλιστα τον αποκαλούν εναλλακτικό τουρισμό, δηλώνουν ότι «υπό την ευρεία έννοια ορίζεται ως μορφές τουρισμού που είναι σύμφωνες με τις φυσικές, κοινωνικές και κοινοτικές αξίες και οι οποίες επιτρέπουν στους κατοίκους των τουριστικών

περιοχών και στους επισκέπτες να απολαμβάνουν μια θετική αλληλεπίδραση και να μοιράζονται εμπειρίες που αξίζουν τον κόπο». Ενώ σύμφωνα με τον Boo, ο οικολογικός τουρισμός είναι το ταξίδι στη φύση, το οποίο προάγει την προστασία και τις προσπάθειες της αειφόρου ανάπτυξης (Wild, 1994:12). Από την άλλη μεριά, ο Orams (1995:5) περιγράφει τον οικολογικό τουρισμό ως τον τουρισμό που βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον και στοχεύει στο να μειώσει στο ελάχιστο τις αρνητικές του στο περιβάλλον.

Είναι, λοιπόν, εμφανές, όπως συμπεραίνουν και οι Lindberg, Enriquez και Sproule (1996:543) ότι «ένας γενικά αποδεκτός ορισμός για τον οικολογικό τουρισμό δεν υπάρχει ακόμη». Τονίζουν, όμως, πως «πολλοί ειδικοί που εμπλέκονται στον οικολογικό τομέα υποστηρίζουν ότι θα πρέπει ο τουρισμός να ικανοποιεί τους αντικειμενικούς σκοπούς της διατήρησης και της ανάπτυξης, έτσι ώστε να θεωρείται οικολογικός. Είναι απαραίτητο, επίσης, να αναφερθεί ότι υπάρχουν και κάποιοι άλλοι που δεν φαίνεται να ανησυχούν και τόσο για την εύρεση του ορισμού του οικολογικού τουρισμού, αλλά στρέφονται ως προς πιο σημαντικές πτυχές αυτής της «πράσινης» μορφής τουρισμού. Οι Gilbert, Penda και Friel (1994:3), π.χ. ισχυρίζονται ότι όπως και να αποκαλείται, η ουσία είναι ότι αποτελεί «μια πιο ήπια μορφή τουρισμού ή ακόμα και μία με θετικά οφέλη». Εν συνεχεία, ο Romeril (1994:25) τονίζει: «Τι σημασία έχει αν ο ορισμός δεν είναι αυστηρά ο κατάλληλος, εάν η δραστηριότητα είναι φιλική και αβλαβής προς το περιβάλλον; Σίγουρα η φιλοσοφία του είναι σημαντική και όχι η σημασιολογία ».

6.2. Η Σημαντικότητα του Οικολογικού Τουρισμού

Όλο και πιο συχνά ακούμε το όνομα του οικολογικού τουρισμού να αντηχεί παντού στον κόσμο και να κερδίζει την προσοχή και το ενδιαφέρον των ανθρώπων, αλλά ποια είναι η πραγματική του έννοια; Τι αφορά και που επικεντρώνεται;

Πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι δεν έχει ξεκαθαριστεί ακόμη τι ακριβώς εννοούμε όταν μιλάμε για οικολογικό τουρισμό. Μερικοί από αυτούς, μάλιστα, διαπιστώνουν ότι η αυξημένη χρήση του όρου οικολογικός τουρισμός είναι ένα θέμα υπό συζήτηση. Αυτό οφείλεται, προφανώς, στο γεγονός, ότι ο οικολογικός τουρισμός είναι ένα υποκειμενικό θέμα. Με άλλα λόγια, ο καθένας δίνει τη δική του ερμηνεία ως προς την έννοια του οικολογικού τουρισμού.

Μερικοί υποστηρίζουν ότι ο οικολογικός τουρισμός αναφέρεται μόνο στη διατήρηση και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Κάποιοι άλλοι τον εξετάζουν από πολιτική άποψη, όπως ο Jefferson (1995:104) που αποκαλύπτει: «Όπως κι αν τον ονομάσουμε πρέπει να αναγνωρίζουμε ότι τα πράσινα θέματα είναι με αυξητική τάση ένα μόνιμο θέμα στην πολιτική ατζέντα των εθνικών και τοπικών κυβερνήσεων. Η τουριστική ανάπτυξη, όπως και τα άλλα είδη ανάπτυξης, πρέπει να είναι πολιτικώς αποδεκτά και να είναι κοινωνικά υπεύθυνα και φιλικά ως προς το περιβάλλον».

Ο Jarviliuoma (1992:118) πιστεύει πως η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού – όπως αυτός τον ονομάζει – είναι ευρεία και αόριστη. Αποδέχεται πως γενικώς ο εναλλακτικός τουρισμός είναι τουρισμός μικρής κλίμακας, που αναπτύσσεται από τους κατοίκους των τουριστικών περιοχών, ο οποίος βασίζεται στη φύση και στον πολιτισμό του τόπου και δίνει μεγάλη προσοχή στην περιβαλλοντική και κοινωνική φέρουσα ικανότητα (ή χωρητικότητα). Τη λεγόμενη «carrying capacity».

Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι η ποικιλία των εννοιών που αναφέρονται στον τουρισμό υποδηλώνουν ότι η συζήτηση για το τι πραγματικά είναι αυτό το είδος τουρισμού, συνεχίζεται.

Εκείνο, όμως, που πρέπει να τονιστεί είναι ότι ο οικολογικός τουρισμός παρουσιάζεται ως μια προσεκτική, πιο ήπια και πιο πράσινη μορφή τουρισμού από αυτήν που ακολουθήσαμε μέχρι σήμερα. Σημαντικό, επίσης, είναι ότι βασίζεται στην αντίληψη του ότι η τουριστική ανάπτυξη δεν πρέπει να χρησιμοποιεί το περιβάλλον, αλλά να συνυπάρχει με αυτό, καθώς υποστηρίζει ότι το περιβάλλον αποτελεί τον παράγοντα-κλειδί στη σύγχρονη αντίληψη τουριστικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, ο οικολογικός τουρισμός είναι ένα είδος τουρισμού που υπηρετεί το περιβάλλον και με μακροχρόνια φιλο-περιβαλλοντική πολιτική προσφέρει ό,τι τάσσεται ο ίδιος να προσφέρει, αξιοποιώντας όμως και ενθαρρύνοντας το ίδιο το περιβάλλον όσο και τη διατήρησή του.

Εδώ επιβάλλεται να διευκρινιστεί ότι όταν μιλάμε για προστασία και σεβασμό του περιβάλλοντος δεν εννοούμε μόνο το φυσικό περιβάλλον, δηλαδή τη χλωρίδα και την πανίδα μιας περιοχής που ανοίγεται στον τουρισμό. Εννοούμε, επίσης, τον σεβασμό προς το ανθρωπογενές περιβάλλον, δηλαδή το κοινωνικό και ανθρωπιστικό περιβάλλον της τουριστικής περιοχής. Δίνεται, λοιπόν έμφαση στο να προφυλάξουμε και να διατηρήσουμε τη μοναδική σημασία και συνείδηση της ιστορικής και πολιτιστικής ταυτότητας του κάθε τόπου. Η ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού δεν

θα επιτρέπει στον πολιτισμό του τόπου υποδοχής τουριστών να υπόκειται σε τυχόν αλλαγές ή φθορά.

Το στοιχείο της αυθεντικότητας τονίζεται έντονα. Εκτός από τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας περιοχής, ο οικολογικός τουρισμός επικεντρώνεται ακόμη στην κοινωνικό-οικονομική αειφορία του τουριστικού προορισμού.

Όπως δηλώνουν οι Cury και Morvaridi (1992:132), ο βασικός σκοπός του οικολογικού τουρισμού και της ανάπτυξής του είναι: «να μειώσει τη φτώχεια των φτωχών περιοχών του κόσμου, δίνοντάς τους διαρκείς και ασφαλείς πόρους της ζωής, που θα επέλθουν μειώνοντας στο ελάχιστο την εξάντληση των φυσικών πόρων, της πολιτιστικής διάλυσης και της κοινωνικής αστάθειας...δίνει έμφαση στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό του τόπου υποδοχής».

Ο οικολογικός τουρισμός θα αναπτύσσεται κατά τέτοιο τρόπο που δεν θα καταστρέφει το περιβάλλον –φυσικό και ανθρωπογενές- αποφεύγοντας έτσι όλες εκείνες τις επιβλαβείς επιπτώσεις που είχε ως τώρα υποστεί και εμποδίζοντάς τη χειροτέρευσή του. Η γέννηση του οικολογικού τουρισμού βασίζεται στο να διασφαλίσουμε ότι η διαχείριση των πόρων σήμερα θα γίνεται με μεγάλη σοφία, σύνεση και προσοχή, με σκοπό να μπορούμε να τους διαθέσουμε και να τους παραδώσουμε και στις μελλοντικές γενιές. Και δεν πρέπει μόνο να προστατεύσουμε ότι έχει απομείνει, αλλά και να βρούμε λύσεις για εκείνους τους τουριστικούς προορισμούς που έχουν ήδη καταστραφεί (Butler,1993).

Μια πρόσφατη τάση στον τουρισμό είναι η αύξηση του αριθμού των τουριστών που ενδιαφέρονται για τη φύση, την παιδεία, την περιπέτεια. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο U.S. Travel Data Center, δείχνει πως πάνω από 10 εκατομμύρια Αμερικανών έκαναν οικοτουρισμό το 2001. Οι τουρίστες αυτοί, ασχολήθηκαν με αθλήματα, ποδηλασία, rafting, kayak, canoe, πεζοπορίες, με ταξίδια στη φύση, αναρριχήσεις, ορειβασία και τους έμεινε αξέχαστη εμπειρία. Στην ερώτηση δε, αν θα το ξαναεπιχειρούσαν το 95% απάντησε θετικά.

Μεγάλες προσπάθειες κάνει πάνω σ' αυτόν τον τομέα ο παγκοσμίου φήμης οργανισμός WWF (World Wildlife Fund), καθώς και μουσεία φυσικής ιστορίας. Το κύριο μέλημά τους είναι να αυξηθούν τα μέλη, να ασχοληθούν οι άνθρωποι και να γίνουν σωστά προγράμματα ενημέρωσης. Μάλιστα, πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά δίνονται από τέτοιους οργανισμούς, πάντα με στόχο να προστατευθούν ορισμένες περιοχές, διάφορα ζώα, η γλωρίδα και η πανίδα.

Τα πλεονεκτήματα και η σπουδαιότητα του οικοτουρισμού είναι μεγάλα:

1. Δημιουργούνται καινούριες θέσεις εργασίας και αύξηση του βιοτικού επιπέδου καθώς και απόκτηση περισσότερων χρημάτων για τους ντόπιους κατοίκους.
2. Παρέχει περιβαλλοντική παιδεία και εκπαίδευση για τους τουρίστες.
3. Με τα χρήματα που διαθέτει για την βελτίωση των προστατευόμενων περιοχών θα προσελκύσει περισσότερους οικοτουρίστες στο μέλλον.
4. Ενθαρρύνει την κληρονομιά μας και την διατήρηση του περιβάλλοντος καθώς και την ανάπτυξη του περιβάλλοντος (δημιουργία εθνικών δρόμων, πάρκων, προστασία δασών, παραλιών, μαρίνων).

Ο οικοτουρισμός είναι αλληλένδετος με την γενική ανάπτυξη του τουρισμού στον κόσμο σήμερα. Παρ' όλες τις υποχωρήσεις, τις πολιτικές αναταραχές και τις φυσικές καταστροφές, ο τουρισμός συνεχίζει να αναπτύσσεται. Πράγματι, οι ταξιδιώτες από τη δεκαετία του '90 κυρίως και μετά άρχιζαν να θεωρούν τις διακοπές σαν βασική ανάγκη. Ο τουρισμός συμβάλλει κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος στην επιβίωση πολλών χωρών παγκοσμίως.

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Ταξιδιωτικό και Τουριστικό Συμβούλιο (World Travel and Tourism Council / WTTC), ο τουρισμός είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία παγκοσμίως σήμερα. Το 1995 μόνο, έβγαλε συνολικά 3,5 τρισεκατομμύρια δολάρια Αμερικής. Η βιομηχανία του τουρισμού, απασχολούσε τότε 127 εκατομμύρια υπαλλήλους ενώ μέχρι το 2005, το νούμερο αυτό είχε διπλασιαστεί. Έτσι, με αυτήν την προοπτική, ο Παγκόσμιος Οργανισμός τουρισμού διεξάγει προβλέψεις σχετικά με τον παγκόσμιο τουρισμό και αναφέρει ότι τη δεκαετία του '90 υπήρχε αύξηση πάνω από 57% συγκριτικά με την προηγούμενη. Το 1989 ο οικοτουρισμός αυξήθηκε κατά 7% παγκοσμίως σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Στην αύξηση συνέβαλε και η εξέλιξη των αεροσκαφών. Αεροσκάφη ταχύτερα (Boeing), μεγαλύτερα και φθηνότερα, είναι ένα ερέθισμα για να ταξιδεύει περισσότερο ο κόσμος.

Ο οικοτουρισμός αναπτύσσεται ραγδαία, επηρεάζει γενικότερα την τουριστική βιομηχανία και επηρεάζοντας θετικά το περιβάλλον, αλλά και σαν ένα καινούριο ενδιαφέρον στο χώρο του τουρισμού.

Πάντως, γεγονός είναι πως ολοένα και περισσότερο ασχολούμαστε με τον οικοτουρισμό. Αξιοσημείωτο είναι πως ο οικολογικός τουρισμός αναπτύσσεται σε πολλά μέρη της χώρας μας.

Ενδιαφέρον έχει ο οικολογικός τουρισμός στην ευρύτερη περιοχή του νομού Θεσσαλονίκης, χάρη στην ιδιαίτερη ομορφιά των τοπίων που συναντά ο επισκέπτης: ο

Χορτιάτης, οι λίμνες Κορώνεια (Αγ. Βασιλείου) και Βόλβη, καθώς και τα δέλτα των ποταμών Αξιού, Λουδία, Αλιάκμονα, περιοχές που προστατεύονται από τη διεθνή συνθήκη Ramsar, αποτελούν υδροβιότοπους μοναδικής ποικιλίας και κατοικία για εκατοντάδες είδη πουλιών. Οι λίμνες προσφέρονται για ψάρεμα, αλλά και σπορ όπως η κωπηλασία. Ξεκινώντας την περιήγησή του κανείς από τη λίμνη του Αγ. Βασιλείου, μπορεί να περάσει από το χωριό Σχολάρι, όπου στα αιωνόβια πλατάνια του φωλιάζουν πανέμορφοι ερωδιοί. Έξω από τη Νέα Απολλωνία, στις όχθες της λίμνης Βόλβης υπάρχουν ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις υδροθεραπευτηρίων. Παρόμοιες εγκαταστάσεις βρίσκει κανείς στο Λαγκαδά, όπου τελείται και το έθιμο της πυροβασίας (21 Μαΐου), ενώ οι όχθες της Βόλβης και η Ρεντίνα (μεσαιωνικό κάστρο) είναι επίσης γραφικές περιοχές, αλλά και τόποι με ιστορικό χαρακτήρα. Ακόμα, έχοντας ως βάση τη Θεσσαλονίκη, ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει και άλλες περιοχές με φυσική ομορφιά που βρίσκονται πολύ κοντά. Τα ο προϊστορικό «σπήλαιο των Πετραλώνων» στη Χαλκιδική, μόλις 1 ώρα με αυτοκίνητο από τη Θεσσαλονίκη, συνδυάζει εντυπωσιακή φυσική διαμόρφωση, αλλά και παλαιοντολογικά ευρήματα. Αποτελεί δε έναν από τους πιο γνωστούς χώρους της Ευρώπης, στους οποίους στο παρελθόν (πριν από 25000 χρόνια) κατοίκησε το ανθρώπινο είδος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης. Λόγω της ιστορικής και γεωφυσικής σπουδαιότητας του τόπου υπάρχουν αποτελεί έναν ιδιαίτερο και ξεχωριστό προορισμό για τους λάτρεις της φύσης και της περιπέτειας. Ξεκινώντας από το νομό Ηρακλείου με το Πετροκέφαλο ως σημείο εκκίνησης, ο δρόμος οδηγεί προς τα ιστορικά χωριά Άγιος Μύρωνας, Ασίτες, το μοναστήρι της Γοργοαΐνης (το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 στο βουνό καταφύγιο του Πρίνου). Δίπλα στο χωριό Ασίτες είναι τα Πρινιά με ανασκαφές της αρχαίας Ριζηνίας και τον κεντρικό δρόμο προς Φαιστό, τη Γόρτυνα και τα Μάταλα. 5 χιλιόμετρα από το Πετροκέφαλο είναι το περίφημο σπήλαιο Χονός στο χωριό Σάρχος, Κρουσώνας και τα μονοπάτια στο βουνό Ίδη. Συνεχίζοντας στην πλαγιά ενός λόφου στην ανατολική ποδιά του Ψηλορείτη (Ίδη) και σε ύψος 800m, βρισκόμαστε στην είσοδο του φαραγγιού της Αγ. Ειρήνης, 25 χλμ δυτικά της πόλης του Ηρακλείου και μόνο 4 χιλιόμετρα από το ιστορικό χωριό του Κρουσώνα. Πίσω από αυτά βρίσκεται το εντυπωσιακό βουνό Γουρνός το οποίο είναι προστατευόμενη περιοχή Νατούρα, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των φυτών και των ζώων, αλλά κυρίως επειδή τα λίγα εναπομείναντα ζεύγη γυπαετού (*Gypaetus barbatus*) χτίζουν τις φωλιές τους εκεί. Στο Ζαρό, μπορείτε να θαυμάσετε την περίφημη λίμνη με πέστροφες, το

φαράγγι του Ζαρου και να ανακαλύψετε τις ομορφιές του δάσους του Ρούβα, ένα από τα λίγα δάση βελανιδιάς στην Ελλάδα.

6.3. Αρχές Οικολογικού Τουρισμού

Για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού δεν χρησιμοποιούνται βαριές κατασκευές, ενώ τόσο ο τουρισμός όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησης του σέβονται τη φύση μέχρι του σημείου να αποφεύγονται τα μαζικά μέσα μετακίνησης όπου αυτό είναι εφικτό.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του οικολογικού τουρισμού εντάσσεται η τουριστική ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών, των βιοτόπων, των εθνικών δρυμών κλπ. Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα την εξισορρόπηση μιας χώρας στο μαζικό τουρισμό και τα προβλήματά του, γι' αυτό και η ανάπτυξή του κρίνεται επιτακτική.

Βασικές αρχές που διέπουν την όλη οργάνωση και λειτουργία του οικολογικού τουρισμού είναι οι εξής:

1. Η αναζήτηση νέων, «καθαρότερων», τεχνολογιών σε ότι αφορά τη θαλάσσια και εναέρια μεταφορά στη βάση διεθνών συνθηκών.
2. Θέσπιση ολοένα και αυστηρότερων κριτηρίων νομοθετικού περιεχομένου σχετικά με την ανέγερση κτιρίων, με τις δασικές εκτάσεις, τους σύγχρονους βιολογικούς καθαρισμούς και τα αποχετευτικά δίκτυα.
3. Ελαχιστοποίηση και τελικά εξάλειψη της φωτοχημικής ρύπανσης των μεγαλουπόλεων.
4. Η λήψη μέτρων ανάδειξης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος σε περιοχές μαζικής υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών έτσι ώστε να μεταλλαχθούν ορθολογιστικά σε τουριστικούς πόρους μεγάλης σπουδαιότητας.
5. Η διατήρηση μέσω των περιβαλλοντικών μέσων προστασίας και του κοινωνικού ιστού των τουριστικών περιοχών που οδηγούνται στην ανάπτυξη.
6. Η παραπέρα επέκταση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες προσδίδουν νέο σημαντικό ενδιαφέρον στη λειτουργία επιχειρήσεων του τουριστικού χώρου.
7. Η εκτεταμένη αναδάσωση των πληγέντων από πυρκαγιά των τουριστικών περιοχών, αφ' ενός ως μέτρο αποκατάστασης της φυσικής ισορροπίας (εφ' όσον η αναδάσωση αποτελεί μια από τις κύριες τεχνικές καταπολέμησης της διάβρωσης του εδάφους) και αφ' ετέρου ως στοιχείο αξιοποίησης μιας περιοχής ως τουριστικού πόρου.

8. Η διατήρηση και επέκταση των ειδικών μορφών προστασίας του περιβάλλοντος όπως οι βιότοποι, οι υδροβιότοποι, τα αισθητικά δάση και οι εθνικοί δρυμοί, καθώς και τα ειδικά θεματικά πάρκα τα οποία μέσα στην τελευταία εικοσαετία αναδείχθηκαν σε νέους τουριστικούς πόλους έλξης των τουριστών.

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως η διατήρηση της φυσικής αρμονίας και μέσω των διεργασιών τουριστικής ανάπτυξης έχει καταστεί πλέον εκ των ουκ άνευ, έτσι ο οικοτουρισμός να αναδεικνύεται ως σοβαρή μελλοντική προοπτική. Οι προβλέψεις του Bernardin de st. Pierre (1737-1814) που, χρησιμοποιώντας την έννοια της φυσικής αρμονίας, διέκρινε τις σχέσεις αλληλεξάρτησης φυτών, ζώων, ανθρώπων και ανόργανου περιβάλλοντος και τον έκαναν να προβλέψει τις καταστρεπτικές συνέπειες, που μπορεί να έχουν στη φυσική αρμονία οι ανθρώπινες επεμβάσεις βρίσκουν άριστο πεδίο εφαρμογής, αν δεν παρθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα στον τουρισμό.

6.4. Η Πρόκληση του Οικοτουρισμού

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί σήμερα πρόκληση, καθώς ο ελληνικός τουρισμός διέρχεται μια δύσκολη περίοδο εξ αιτίας της διεθνούς συγκυρίας. Ωστόσο, μπορούν να αξιοποιηθούν όλα τα θετικά στοιχεία του τουρισμού μας και να μετατραπούν σε συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού και ειδικότερα του οικοτουρισμού μπορεί και πρέπει να γίνει ένας από τους βασικούς άξονες της τουριστικής πολιτικής.

Τα βασικά στοιχεία που συνδυάζει ο οικοτουρισμός είναι η ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών, των βιοτόπων, των εθνικών δρυμών και των ορεινών «διαδρομών» σε συνδυασμό με τη δημιουργία νέου τύπου τουριστικών καταλυμάτων, που θα στηρίξουν την τουριστική αυτή μορφή. Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί βασική πολιτική επιλογή, στο πλαίσιο της προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που δίνουν στη χώρα μας ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών.

Ο οικοτουρισμός είναι μια δραστηριότητα με σημαντικές προοπτικές, καθώς αναπτύσσεται μέσα από το συνδυασμό της διαφύλαξης του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτισμού. Τα οικοσυστήματα της χώρας μας και εν γένει η γεωγραφική ταυτότητά της προσφέρουν σημαντική ευκαιρία για την ανάπτυξη αυτής της μορφής του τουρισμού, με συνέπεια τη δημιουργία νέων μορφών οικονομικής ανάπτυξης και

παράλληλα με τις άλλες μορφές τουρισμού θα ενισχύσει σημαντικά το εγχώριο τουριστικό προϊόν και θα διαμορφωθεί σε ποιοτικό, πολύμορφο και περισσότερο ανταγωνιστικό.

Σε αυτό θα συμβάλλουν η αξιοποίηση και η ένταξη στο τουριστικό προϊόν νέων φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου, της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και την προώθηση της ελληνικής κουζίνας.

Το υπουργείο αντιμετωπίζει με ευαισθησία την ανάπτυξη αυτής της μορφής του τουρισμού, καθώς διαφυλάσσει την ποιότητα του περιβάλλοντος και αναδεικνύει τα φυσικά πλεονεκτήματα και την ιστορία της περιοχής, που προικίζει την ύπαιθρο με νέου τύπου υποδομές, που δεν μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς προδιαγραφές, μεταφορά τεχνογνωσίας και εκπαίδευσης (π.χ. χάραξη μονοπατιών και σήμανσή τους, κατασκευές καταφυγίων και παρατηρητηρίων κτλ), δημιουργεί νέα επαγγέλματα (π.χ. οδηγοί βουνού, εκτροφείς και φροντιστές αλόγων κτλ) και ενθαρρύνει την προσπάθεια μαζικής στροφής των αγροτών σε δραστηριότητες και καλλιέργειες παραδοσιακών προϊόντων, δημιουργία μικρών αγορών για τα προϊόντα αυτά, αναβίωση τοπικών προτύπων διατροφής κτλ.

6.5. Προϋποθέσεις για τη Διαχείριση του Οικοτουρισμού

Οι προϋποθέσεις για βιώσιμη ανάπτυξη και διαχείριση του οικοτουρισμού συνοψίζονται τα ακόλουθα:

1. Πρέπει να συμβάλλει στη διατήρηση και βελτίωση του φυσικού πλούτου και τη βιώσιμη ανάπτυξη των γειτονικών περιοχών και κοινοτήτων.
2. Απαιτεί ιδιαίτερες πολιτικές, στρατηγικές και προγράμματα για κάθε κράτος ή περιοχή.
3. Απαιτεί πρακτικά και αποτελεσματικά συστήματα συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κυβερνήσεων, επιχειρήσεων και τοπικών κοινοτήτων).
4. Ο σχεδιασμός του πρέπει να απαιτεί αυστηρά κριτήρια για το χαρακτηρισμό ζωνών ή περιοχών ως προστατευόμενων.
5. Ο σχεδιασμός των οικοτουριστικών εγκαταστάσεων θα πρέπει να στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να έχουν στο φυσικό ή πολιτισμικό περιβάλλον. Επίσης, τα μεταφορικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν θα πρέπει να διαθέτουν χαμηλό δείκτη μόλυνσης του περιβάλλοντος.

6. Η άσκηση του οικοτουρισμού σε εθνικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές πρέπει να συμβαδίζει με τους κανόνες διαχείρισης των χώρων αυτών. Αντίστοιχα, οι κανόνες αυτοί διαχείρισης θα πρέπει να λάβουν υπ' όψη τη χρήση των χώρων αυτών από τουρίστες και να παρέχουν τα απαραίτητα για τη χρήση και τη βιωσιμότητά τους.
7. Νομικοί και θεσμικοί μηχανισμοί θα πρέπει να διευκολύνουν τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στη συνολική διαδικασία του οικοτουρισμού. Παράλληλα θεσμικοί, οικονομικοί, φορολογικοί ή άλλοι μηχανισμοί θα πρέπει να εγγυηθούν ότι ένα σεβαστό μέρος του εισοδήματος από τον οικοτουρισμό θα παραμένει στις τοπικές κοινότητες. Τα ο σημαντικότερο είναι να υπάρχουν διασφαλίσεις ότι ο οικοτουρισμός είναι μια καλή οικονομικά βιώσιμη και κερδοφόρα επιχείρηση.
8. Όσοι ασχολούνται με τον οικοτουρισμό, θα πρέπει να γνωρίζουν ότι το κόστος απόσβεσης αρνητικών επιπτώσεων θα πρέπει να ενσωματώνεται στους αναλυτικούς προϋπολογισμούς επενδύσεων κάθε προγράμματος οικοτουρισμού.
9. Στην περίπτωση του οικοτουρισμού, οι γενικοί τουριστικοί κανονισμοί και κώδικες θα τηρούνται αυστηρότερα. Σε συνάρτηση με το προηγούμενο μελετάται η εφαρμογή συστημάτων ελέγχου και πιστοποίησης της καταλληλότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
10. Εκπαίδευση και κατάρτιση είναι οι προϋποθέσεις για μια βιώσιμη οικοτουριστική ανάπτυξη.
11. Οργάνωση πληροφοριακού υλικού και συστήματος προώθησης πληροφοριών ειδικά σχεδιασμένων για οικοτουρίστες.

6.6. Το Μέλλον του Οικοτουρισμού

Οι ήδη διαφαινόμενες και ερευνημένες τάσεις από τους αρμόδιους διεθνής τουριστικούς οργανισμούς δείχνουν ότι ο τουρισμός γίνεται ολοένα και πιο ανθρώπινος και ολοένα πιο υγιεινός. Πρόκειται για τάση μεγάλης σπουδαιότητας, που οι χώρες οι οποίες θα τον αγνοήσουν, κινδυνεύουν να μείνουν εκτός τουριστικού σχεδίου.

Αφορά τη γενικότερη τάση –που βέβαια παρουσιάζεται σε υψηλότερο βαθμό στην ανεπτυγμένη από την υπανάπτυκτη κοινωνία- της στροφής του ανθρώπου προς τη φύση, προς το καθαρό περιβάλλον που σπανίζει στα αστικά κέντρα και τις βιομηχανικές περιοχές, ιδιαίτερα σε περιόδους όπου οι περιβαλλοντικές μολύνσεις

(καυσαέρια, ρυπαντές θάλασσας, όξινη βροχή κλπ) έχουν δραστηριοποιήσει τον παγκόσμιο πληθυσμό.

Η τάση αυτή θέλει το σύγχρονο τουρίστα- καταναλωτή ευαίσθητο σε μια σειρά θεμάτων που σχετίζονται με τις περιβαλλοντικές καταστροφές και που αναγκάζουν τις τουριστικές επιχειρήσεις να εναρμονιστούν άμεσα στα δεδομένα αυτά, αν δε θέλουν να χάσουν το τρένο αυτής της ανάπτυξης.

Έτσι οι τουριστικές μονάδες ουσιαστικά αλλάζουν τα δεδομένα του ήδη γνωστού και υπάρχοντος τουρισμού που επιδιώκουν τη δημιουργία μιας νέας υποδομής τουριστικών καταλυμάτων, των οποίων η προοπτική χρήσης είναι εντελώς διαφορετική από τη γνωστή μέχρι σήμερα. Και σε δεύτερη φάση η κατανόηση ότι οι παλιές, τεράστιες, απρόσωπες και πολύβουες τουριστικές μονάδες- τώρα που η υποδοχή αυτή πολλές φορές έχει «γεράσει» και θυμίζει «γκέτο»- ανήκουν πια στο παρελθόν, καθώς οι σύγχρονες απαιτήσεις των τουριστών απαιτούν μικρές, ευέλικτες, καλά οργανωμένες με υψηλό σέρβις τουριστικές επιχειρήσεις, με κύριο χαρακτηριστικό την όσο το δυνατόν οριζόντια και όχι την κάθετη δόμηση.

Αυτή η τάση έχει μεγάλη σημασία, διότι ουσιαστικά αφορά σε μεγάλο βαθμό:

A) μη κορεσμένες τουριστικά περιοχές

B) με την έννοια αυτή δρομολογείται παγκοσμίως η τάση για αποκεντρωτικό στην πράξη τουρισμό με περιβαλλοντική ευαισθησία.

Συγκεκριμένα, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε εθνικό επίπεδο απαιτεί ισχυρό όραμα και μακροχρόνιο προγραμματισμό, ενώ από τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν αναζητώντας δρόμους ανάπτυξης είναι σε τι ακριβώς αφορά ο οικοτουρισμός και ποιο είναι το μέγεθος της αγοράς. Παρά το γεγονός ότι έννοιες όπως ο οικοτουρισμός, ο εναλλακτικός τουρισμός, ο αειφόρος τουρισμός, ο ήπιος τουρισμός ο πράσινος τουρισμός, καθώς και μια σειρά άλλων παρεμφερών εννοιών απασχολούν όλο και συχνότερα τη διεθνή τουριστική βιομηχανία, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει μια σαφής και κοινά παραδεκτή ερμηνεία των όρων. Το πρόβλημα αυτό δεν είναι θεωρητικού επιπέδου, αφού η απουσία σχετικών ορισμών την καθιστά ανέφικτη, με κοινά παραδεκτά όρους, καταμέτρηση της προσφοράς αλλά και της ζήτησης. Ωστόσο, όλα τα υπάρχοντα στοιχεία συνηγορούν στο ότι η αγορά για τον οικοτουρισμό είναι αρκετά μεγάλη και αυτό το γεγονός είναι ιδιαίτερο σημαντικό να αναγνωριστεί και να συνειδητοποιηθεί από όλους. Σχετικά με τις εξελίξεις του κλάδου, για την επόμενη δεκαετία, όσον αφορά τις τάσεις για εξειδίκευση και διαφοροποίηση της αγοράς καθώς και στη μεγαλύτερη συγκριτικά ανάπτυξη των

«ενεργητικών» και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αναφέρονται τα εξής: Ερευνητές το 2006 εκτιμούσαν ότι ο οικοτουρισμός κάλυπτε το 22%-25% της συνολικής ταξιδιωτικής συμπεριφοράς, ενώ οι εκτιμήσεις του Κέντρου Ταξιδιωτικών Πληροφοριών των Η.Π.Α. προέβλεπαν ότι στην πενταετία 2005-2010, 53 εκατομμύρια Αμερικανοί θα πραγματοποιούσαν ταξίδια οικοτουρισμού. Σε σχετικό άρθρο εκτίθεται εκτίμηση του ΠΟΤ ότι ο τουρισμός, με σκοπό την επαφή με τη φύση, παράγει το 7% όλων των διεθνών δαπανών ταξιδιού. Το World Resources Institute διαπιστώνει ότι ενώ ο τουρισμός συνολικά έχει αυξηθεί σε ένα ετήσιο ποσοστό 4% τα ταξίδια με κεντρικό ενδιαφέρον τη φύση αυξάνονται σε ένα ετήσιο ποσοστό μεταξύ 10% με 30%. Τα ο International Ecotourism Society, με έδρα στις ΗΠΑ, σημειώνει ότι βάσει έρευνας που έχει γίνει, 40%-60% των τουριστών προς όλους τους προορισμούς έχουν ως κίνητρο του ταξιδιού τους «να απολαύσουν και να εκτιμήσουν τη φύση». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν, επίσης, τα στοιχεία έρευνας που πραγματοποιήθηκε στη Βρετανία, τα οποία αναφέρουν ότι 85% των Βρετανών οργανωτών ταξιδιών θεωρούν ότι είναι σημαντικό να μην πληγεί το περιβάλλον, το 77% σκέφτεται ότι είναι σημαντικό οι επισκέψεις τους να περιλαμβάνουν την εμπειρία του τοπικού πολιτισμού και των τοπικών τροφίμων, ενώ το 52% είπε ότι θα ενδιαφερόταν να ανακαλύψει περισσότερα στοιχεία για τα τοπικά ζητήματα(περιβαλλοντικά και κοινωνικά) στο επιλεγμένο θέρετρό του προτού να κλείσει τις διακοπές του. Η πλειονότητα (64%), επίσης δήλωσε ότι θα μπορούσε να προετοιμαστεί για να πληρώσει επιπλέον για τις περιβαλλοντικές ή κοινωνικές εγγυήσεις, ποσό που αντιπροσωπεύει μια αύξηση 2%-5% σε διακοπές.

Όλες οι ενδείξεις συνηγορούν στο ότι ο οικοτουρισμός αφορά ήδη διεθνώς σε ένα μεγάλο αριθμό τουριστών, που αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς, συγκριτικά με άλλες μορφές τουρισμού, λόγω της αυξανόμενης ευαισθησίας των τουριστών σε θέματα περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι ο οικολογικός τουρισμός απευθύνεται κατά κύριο λόγο σε μέση ή ανώτερη οικονομικά τάξη τουριστών και χαρακτηρίζεται από διασπορά στο χρόνο και στο χώρο.

Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού απαιτεί έργα και υπηρεσίες τουριστικής υποδομής, καθώς και μια σειρά από ειδικά προσαρμοσμένους παράγοντες της τουριστικής προσφοράς που αφορούν μεταξύ άλλων, στους φυσικούς και περιβαλλοντικούς πόρους, καθώς και στα πολιτιστικά αγαθά και τα τοπικά πολιτιστικά δρώμενα. Η πολυμορφία, τόσο των φυσικών όσο και των πολιτιστικών πόρων στη χώρα μας, αποτελεί αναμφίβολο συγκριτικό πλεονέκτημα, που με τον

κατάλληλο αναπτυξιακό σχεδιασμό και την υλοποίηση των σχετικών προγραμμάτων μπορούν να αποφέρουν έναν πολύ μεγάλο αριθμό ελκυστικών και διαφορετικών τουριστικών προϊόντων. Δυστυχώς, οι όποιες αναπτυξιακές προσπάθειες έχουν γίνει μέχρι σήμερα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο ενός μακρόπνοου και με όραμα αποτελεσματικού εθνικού σχεδίου ανάπτυξης, αλλά δίνουν την αίσθηση τυχαίων, αποσπασματικών, χωρίς συνέχεια και συνέπεια ενεργειών, που ως φυσικό επακόλουθο έχουν την αμφίβολη αποτελεσματικότητά τους, εάν όχι την πλήρη αναποτελεσματικότητά τους. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού εμπεριέχει μια σειρά από ιδιαίτερες δυσκολίες, όπως ο συντονισμός της προσπάθειας πολλών διαφορετικών κυβερνητικών φορέων και υπουργείων, περιφερειακών και τοπικών αρχών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, με δράση εστιασμένη σε θέματα που άπτονται των δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού ποικίλων τοπικών –συχνά μικρών- επιχειρήσεων, αλλά και των ίδιων των κατοίκων των περιοχών.

Η ιδιαίτερη δυσκολία αυτού του εγχειρήματος καθιστά άκρως απαραίτητη την ύπαρξη μιας ολοκληρωμένης μελέτης για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού σε εθνικό επίπεδο.

Η πρόσφατη μελέτη, που εκπονήθηκε από το ελληνικό τμήμα του WAFΤ κατά παραγγελία του ΕΟΤ και του υπουργείου Ανάπτυξης, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μιας ολοκληρωμένης μελέτης για την εφαρμογή ενός σχεδίου ανάπτυξης του οικοτουρισμού σε εθνικό επίπεδο, όπως εξάλλου σημειώνουν και οι συντάκτες της. Ωστόσο, η απουσία μιας τέτοιας μελέτης στη χώρα μας δεν μας εκπλήσσει, αφού και σε διεθνές επίπεδο η αντίστοιχη εμπειρία είναι φτωχή, τουλάχιστον απ' όσο είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε. Το γεγονός ότι βρισκόμαστε μπροστά στην πρόκληση του να φανούμε πρωτοπόροι, θα πρέπει να αποτελέσει για εμάς ένα επιπλέον κίνητρο και όχι ένα παράγοντα εφησυχασμού.

Το έργο της ανάπτυξης του οικοτουρισμού σε εθνικό επίπεδο γνωρίζουμε ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί από τη μια μέρα στην άλλη. Ωστόσο, υπάρχουν μια σειρά από ενέργειες που θα μπορούσαν να δρομολογηθούν άμεσα τοποθετώντας μας εντός της αγοράς. Η καταγραφή της σχετικής προσφοράς, η οργάνωση δικτύων, η σταδιακή εκπόνηση αποσπασματικών μελετών, η συλλογή πληροφοριών από τα γραφεία εξωτερικού για τη σχετική ζήτηση και τους Tour Operators που δείχνουν ενδιαφέρον για σχετικά προϊόντα, η σταδιακή εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των τοπικών αρχών, επιχειρηματιών και κατοίκων, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση

βραχυπρόθεσμων δράσεων προβολής και προώθησης τοπικών ιδιαιτεροτήτων, που αφορούν σε οικοτουριστικά και πολιτιστικά προϊόντα, αποτελούν μερικές από τις κινήσεις που αν και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αντικαταστήσουν μια οργανωμένη, εθνικής εμβέλειας προσπάθεια, μπορούν να μας βοηθήσουν σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα.

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού εμπεριέχει καθοριστικής σημασίας πλεονεκτήματα, που μπορούν να αλλάξουν τα μέχρι σήμερα γνωστά δεδομένα του ελληνικού τουρισμού.

Όλα αυτά τα πλεονεκτήματα θα πρέπει να συνειδητοποιηθούν από όλους μας και να δρομολογηθούν άμεσα σειρά πολιτικών και δράσεων, σε κρατικό και επιχειρηματικό επίπεδο, που θα οδηγήσουν στο να διευρυνθεί – με πρακτικό, ουσιαστικό και αποτελεσματικό τρόπο- το σημείο του αναπτυξιακού εστιασμού μας, που σήμερα κατά κύριο και σχεδόν αποκλειστικό τρόπο είναι στον παραθεριστικό τουρισμό.

Από την άλλη πλευρά, ο ιδιωτικός τομέας θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή του στην ανάπτυξη και προώθηση αυτών των μορφών τουρισμού, ορμώνοντας όχι μόνο από το απαραίτητο κίνητρο των επιδοτούμενων προγραμμάτων αλλά από το σύνολο των πλεονεκτημάτων τους. Στον κλάδο μας, των τουριστικών και ταξιδιωτικών γραφείων, θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί η ευκαιρία να μετατραπούμε από απλοί εντολοδόχοι, εκτελεστές παραγγελιών των μεγάλων Tour Operators, ένας ρόλος που στη σημερινή διεθνή τουριστική αγορά εμπεριέχει σοβαρότατο ρίσκο και αμφίβολο μέλλον, σε παραγωγούς συγκεκριμένων πακέτων υπηρεσιών, που θα εμπερικλείουν την προστιθέμενη αξία της εξειδικευμένης γνώσης και του διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, θα πρέπει –καταρχήν- να εστιάσουμε την προσοχή μας στη διερεύνηση σε βάθος των ιδιαίτερων στοιχείων και δυνατοτήτων κάθε περιοχής. Στη συνέχεια, με βάση αυτή τη γνώση, θα πρέπει να παράγουμε και να προωθήσουμε στη διεθνή αγορά σχετικά τουριστικά πακέτα. Σε αυτήν την τελευταία προσπάθεια προώθησης των τουριστικών προϊόντων στη διεθνή αγορά σημαντικότερη βοήθεια μπορεί να μας προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία. Τα ηλεκτρονικά μέσα και τα διεθνή δίκτυα, όπως το Internet, μας παρέχουν, με σχετικά οικονομικό τρόπο, μεγάλες δυνατότητες σε ότι αφορά την προώθηση των προϊόντων μας και την προσέγγιση των εν δυνάμει πελατών μας, είτε αυτοί είναι μεμονωμένοι τουρίστες είτε Tour Operators. Ο παραδοσιακός τρόπος προώθησης δεν πρόκειται να εκλείψει, τουλάχιστον στο άμεσα ορατό μέλλον,

οφείλουμε, όμως, να προσαρμοστούμε στα νέα διεθνή δεδομένα κάνοντας χρήση των πλεονεκτημάτων που μας προσφέρουν τα ηλεκτρονικά μέσα.

Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η αγορά για τον οικολογικό τουρισμό είναι αρκετά μεγάλη και ότι οι ευκαιρίες σε επιχειρηματικό και εθνικό επίπεδο σημαντικότερες. Πρέπει να τονίσουμε ότι το όραμα της ανάπτυξης του οικοτουρισμού σε εθνικό επίπεδο μπορεί να απαιτεί μια μακροπρόθεσμη και επίπονη προσπάθεια, η επίτευξή του όμως είναι όχι μόνο εφικτή, αλλά μπορεί να αλλάξει την τουριστική και όχι μόνο εικόνα της χώρας μας και να την καταστήσει πρότυπο σε ευρωπαϊκό και γιατί όχι σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

7.1. Η έννοια της ισόρροπης ανάπτυξης στην Ελλάδα

Η έννοια της «ισόρροπης ανάπτυξης» ανάμεσα στον αστικό και τον αγροτικό χώρο τίθεται σήμερα ως πρωταρχική προτεραιότητα στην παγκόσμια κλίμακα, πολύ δε περισσότερο σε γεωγραφικούς χώρους και ενότητες χωρών που εμφανίζουν το φαινόμενο του «δυαδισμού», της συνύπαρξης δηλαδή πολύ ανεπτυγμένων τομέων ή κλάδων της οικονομικής δραστηριότητας με λιγότερο αναπτυγμένους.

Περιορίζοντας την οπτική στον ελληνικό χώρο διαπιστώνει κανείς έντονο το φαινόμενο της μη ισόρροπης ανάπτυξης, φαινόμενο που στηρίχτηκε σε μια διπολική (Αθήνα-Θεσσαλονίκη) υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων, με αντίστοιχη συρρίκνωση των άλλων χώρων του ελληνικού εδάφους, με έμφαση το χώρο της ελληνικής αγροτικής περιφέρειας. Η ανάπτυξη «πόλεων μεσαίου μεγέθους» των τελευταίων ετών άμβλυσε κάπως την πίεση, πλην όμως δημιούργησε με τη σειρά της μια νέα σειρά προβλημάτων, που είχαν να κάνουν με τη συρρίκνωση των μικρών αγροτικών –στην πλειοψηφία τους- κοινοτήτων, ή πιο απλά των γνήσιων ελληνικών χωριών.

Η ένταξη της χώρας μας στη μεγάλη αγροτική οικογένεια, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα υπήρξε μια μεγάλη ευκαιρία συνειδητοποίησης σκεπτικισμού και αναθεώρηση της όλης λογικής της αναπτυξιακής μας διαδικασίας: Νέες παράμετροι τίθενται σήμερα στη λογική αυτή.

Η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού των μικρών χωρών, η δυνατότητα ανάδειξης των τοπικών επιχειρηματικών ικανοτήτων και πάνω από όλα η έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα συνθέτουν ορισμένες από τις ορατές πλευρές μιας νέας αντίληψης σχεδιασμού και αναπτυξιακής διαδικασίας, που στόχο έχει την ευημερία του τοπικού πληθυσμού αυτού στις εστίες του, μέσω μιας νέας κατεύθυνσης που προωθεί την παράλληλη με τη γεωργία, εξω-γεωργική απασχόληση.

Μια από τις κυρίαρχες μορφές εξω-γεωργικής απασχόλησης στον αγροτικό χώρο, με σοβαρές προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης –ιδιαίτερα στην Ελλάδα-

είναι εκείνη του αγροτουρισμού, θεωρούμενη όμως μέσα από μια πολύπλευρη, ολοκληρωμένη, μεθοδικά σχεδιασμένη και με σωστές προδιαγραφές παρέμβαση, έτσι που να παρέχει τα εχέγγυα μιας υπεύθυνης αναπτυξιακής πολιτικής στο μικρό χώρο, την αγροτική κοινότητα.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο τουρισμός υπήρξε ο βασικός μοχλός ανάπτυξης πολλών περιοχών της χώρας μας. Ο γενικότερος στόχος της κυβερνητικής πολιτικής που απέβλεπε στην ανάπτυξη του τουρισμού, η ύπαρξη συγκριτικού πλεονεκτήματος σε ορισμένες περιοχές (με την έννοια των φυσικών πλεονεκτημάτων), το ότι δεν ήταν αναγκαία η δημιουργία σημαντικής υποδομής και τέλος η συνεπακόλουθη ραγδαία αύξηση της συνολικής ζήτησης και των εισοδημάτων στην περιφέρεια, δικαιολογούν το ρόλο του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Από την άλλη πλευρά, ο μη-ορθολογικής χαρακτήρας της ανάπτυξης αυτής και η σχεδόν παντελής έλλειψη περιφερειακού σχεδιασμού και παρέμβασης, οδήγησαν στη συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και της μεταποίησης και στην υπέρμετρη ανάπτυξη των υπηρεσιών, με όλες τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις (οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές). Ο αγροτουρισμός σαν μια ειδική μορφή τουριστικής δραστηριότητας αποτελεί για τη χώρα μας νέο προϊόν και μάλιστα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Παράλληλα όμως, μέσα από τον κατάλληλο χειρισμό μπορεί να αναδειχθεί- ειδικά για την Ελλάδα- σε νέο μέσο πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης που μπορεί να ενεργοποιήσει το ενδογενές δυναμικό της αγροτικής μειονεκτικής – προβληματικής περιφέρειας.

Ο όρος «Αγροτουρισμός» που φαίνεται να έχει τελικά επικρατήσει στην ελάχιστη, έστω ελληνική βιβλιογραφία, αποδίδει τον όρο Agrotourism της διεθνούς φιλολογίας γύρω από το θέμα αυτό με μεγαλύτερη προσέγγιση. Όροι όπως «Αγροτικός Τουρισμός» ή «τουρισμός του αγροτικού χώρου», που επιχειρήθηκε να χρησιμοποιηθούν κατά καιρούς, δε φαίνεται να είχαν ιδιαίτερη εννοιολογικά απήχηση μεταξύ των ερευνητικών του θέματος. Κι αυτό, γιατί οι όροι αυτοί εκτιμάται ότι χαρακτηρίζουν μια διαφορετική κατάσταση, από εκείνη που επιχειρείται μέσα από την εφαρμογή ενός αγροτουριστικού προγράμματος. Για παράδειγμα, ο όρος «αγροτικός τουρισμός» συνδέεται αμεσότερα με το σχήμα ενός οργανωμένου προγράμματος τουρισμού των ίδιων των αγροτών (μεμονωμένων και κυρίως συνεταιρισμένων).

7.2.Η Έννοια του Αγροτουρισμού

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Ως δραστηριότητα αναπτύσσεται από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος. Ο αγροτουρισμός, μια από τις πλέον συζητημένες στρατηγικές ανάπτυξης των μειονεκτικών αγροτικών περιφερειών της Ε.Ε., παρά τα αναμφισβήτητα περιβαλλοντικά, ιστορικά, πολιτιστικά πλεονεκτήματά τους, υστερεί στο μεσογειακό Νότο σε σχέση με τη Βόρεια Ευρώπη, τόσο σε ποσοστιαία συμμετοχή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σ' αυτόν, όσο και σε ποικιλία προσφερόμενων υπηρεσιών.

Σε χώρες με μακρά αγροτουριστική παράδοση, όπως η Σουηδία και η Ελβετία, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό φτάνουν το 20% του συνόλου, στην Αυστρία το 10 %, στο Ηνωμένο Βασίλειο το 8%, λιγότερο στη Γαλλία, της τάξης του 2%, μόνο 0.5% στην Ισπανία, ενώ στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία οι εκμεταλλεύσεις αυτές είναι εντελώς περιθωριακές (Leader Dossier, 1993, Bazin και Roux, 1997). Αλλά και αυτές οι ίδιες οι δράσεις και το εύρος του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος στην Ευρωπαϊκή ύπαιθρο ποικίλλουν και εμπλουτίζονται σημαντικά τα τελευταία χρόνια στην προσπάθεια των τοπικών φορέων και των ίδιων των αγροτών να εκμεταλλευτούν τους τοπικούς πόρους (φυσικό περιβάλλον, αγροτικό τοπίο, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, πολιτισμική κληρονομιά) και να αυξήσουν κατ' αυτόν τον τρόπο τα εισοδήματά τους.

Στη Γαλλία, για παράδειγμα, οι αγροτουριστικές μονάδες παρέχουν όλο και περισσότερο υπηρεσίες ελεύθερου χρόνου- ψυχαγωγίας- αθλητισμού (ψάρεμα, κινήγι, ποδήλατο, ιππασία, κλπ), καθώς και παιδαγωγικές- κοινωνικές (fermes pedagogiques) πέρα από την απλή διαμονή (gite rural, chambre d'hôte) και εστίαση (table d'hôte, ferme auberge, gouter a la ferme), ενώ μπορεί να απευθύνονται σε ειδική πελατεία, όπως παιδιά, Τρίτη ηλικία, άτομα με ειδικές ανάγκες, γκρουπ κοινωνικού τουρισμού. Στην Ελλάδα παρατηρείται κατ' αρχήν μια σύγχυση όσον αφορά σ' αυτήν την ίδια την

έννοια και το περιεχόμενο του αγροτουρισμού και πολύ περισσότερο τον προσδιορισμό από τους αρμόδιους φορείς (Υπ. Γεωργίας, ΕΟΤ, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, τοπικές αναπτυξιακές εταιρίες) του αγροτουριστικού προϊόντος.

Ο Αγροτουρισμός (agritourism/ agritourisme) αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών (διαμονή, εστίαση και δραστηριότητες αναψυχής) που προσφέρονται από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, οικογενειακής συνήθως μορφής, οι οποίες διατηρούν τη γεωργία ως κύριο επάγγελμα ή σε ορισμένες περιπτώσεις δευτερεύον. Δεν πρέπει να συγχέεται με τον αγροτικό τουρισμό του οποίου αποτελεί μέρος μαζί με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο οικολογικός, ο περιβαλλοντικός, ο ιαματικός, ο τουρισμός περιπέτειας κλπ (Bazin και Roux,1998).Στην Ελλάδα, εκτός του όρου αγροτουρισμός εφαρμόζεται και ο όρος τουρισμός υπαίθρου ο οποίος αναφέρεται σε όλες τις τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο και με αυτές ασχολούνται οι κάτοικοι της αγροτικής υπαίθρου ανεξάρτητα με το εάν η κύρια απασχόληση τους είναι στον πρωτογενή τομέα.

Ο όρος αγροτουρισμός αναφέρεται σε μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει διάφορες τουριστικές δραστηριότητες που είναι συμπληρωματικές ή δεν έρχονται σε σύγκρουση με άλλες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα οικονομικές και κοινωνικές, που χαρακτηρίζουν τον αγροτικό χώρο.

Ο όρος Agrotourism της διεθνούς βιβλιογραφίας, έχοντας πλέον καταστεί δόκιμος τόσο σε επίπεδο θεωρητικής έρευνας, όσο και ιδιαίτερα σε επίπεδο πρακτικών εφαρμογών υποδειχεται από τη διεθνή πρακτική, ως κατάλληλος για να αποδώσει δύο κυρίως βασικά σχήματα:

1)Το σχήμα εκείνο που καλύπτει υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και τις αγροτικές δραστηριότητες γενικότερα. Πρόκειται για την μορφή εκείνη του Αγροτουρισμού που έχει επικρατήσει με τον όρο Farm House Holidays και είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες όπου η έννοια αγρόκτημα είναι συνυφασμένη με τη μεγάλη γεωργική εκμετάλλευση (Αυστρία, Γερμανία κτλ).

2)Το σχήμα εκείνο που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυννοικισμούς και τη φιλοξενία τουριστών σε αυτά με το σύστημα Bed and Breakfast. Η μορφή αυτή του αγροτουρισμού προσιδιάζει ιδιαίτερα σε χώρες όπως η Βρετανία, η Ιρλανδία, η Γαλλία,

η Ιταλία. Κοινό χαρακτηριστικό στις αγροτικές περιοχές των χωρών αυτών είναι η σχετικά μικρότερη έκταση της γεωργικής εκμετάλλευσης και η κατά συνέπεια αδυναμία εφαρμογής αγροτουρισμού του πρώτου τύπου.

Η σύγκριση των δύο αυτών σχημάτων, σε συνδυασμό με τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού αγροτικού χώρου, οδηγεί κατ' αρχήν στην εκτίμηση ότι ένα σύστημα φιλοξενίας τουριστών σε αγροτουριστικά καταλύματα, στις μορφές Bed and Breakfast φαίνεται να προσεγγίζει περισσότερο προς την ελληνική πραγματικότητα, αν και όχι απόλυτα. Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να στηριχτεί στη συγκριτική αντιπαράθεση ποσοτικών κυρίως μεγεθών (μέγεθος εκμετάλλευσης, έκταση του αγροκτήματος, κτλ) που φαίνεται τελικά να χαρακτηρίζουν τις συνθήκες και προϋποθέσεις εφαρμογής αυτού ή του άλλου τύπου αγροτουριστικής ανάπτυξης. Από τη σύγκριση αυτή, προκύπτει ότι ο ελληνικός αγροτικός τομέας, δύσκολα θα μπορούσε να αφομοιώσει προγράμματα που στοχεύουν στη «μεγάλη γεωργική εκμετάλλευση».

Η ίδια δομή της ελληνικής περιφέρειας υποδεικνύει τις μικρές οικογενειακές μονάδες, όπου η απασχόληση εξαντλείται μέσα στα όρια των μελών της αγροτικής οικογένειας. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή αγροτουριστικού προγράμματος με τη μορφή του πρώτου από τους δύο τύπους που αναφέρθηκαν φαίνεται ότι θα πρέπει εκ των πραγμάτων να αποκλειστεί. Με βάση τα όσα αναλύθηκαν, η ελληνική πρακτική και η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία, συνοψίζουν μια καταρχήν εννοιολογική οριοθέτηση του όρου «Αγροτουρισμός» ως εξής:

Είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών.

Τα αγροτουριστικό προϊόν, εκτός από τις συγκεκριμένες προσφερόμενες αγροτουριστικές υπηρεσίες και τα τοπικά προϊόντα, ενσωματώνει και ολόκληρη την «εικόνα» της περιοχής, έτσι όπως καταγράφεται στο αγροτικό τοπίο, τους τρόπους ζωής και τον πολιτισμό της. Απευθύνεται σε άτομα με ειδικά ενδιαφέροντα που επιλέγουν τον τρόπο και τον τόπο διακοπών τους με βάση αυτά, συμμετέχοντας ενεργά στις συγκεκριμένες δραστηριότητες που προσφέρονται.

7.3.Ο Αγροτουρισμός στην Ελλάδα

Η πρώτη συγκροτημένη προσπάθεια εφαρμογής κάποιου αγροτουριστικού προγράμματος στην Ελλάδα ήταν η δημιουργία των γυναικείων συνεταιρισμών το 1984 με πρωτοβουλία του Συμβουλίου Ισότητας των Δύο Φύλων. Οι τέσσερις πρώτοι γυναικείοι συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν ήταν στην Πέτρα Λέσβου, τα Αμπελάκια, την Αράχοβα και τα Μαστιχοχώρια Χίου.

Βέβαια, η δημιουργία των γυναικείων συνεταιρισμών απέβλεπε πρώτιστα στην κοινωνικό-οικονομική χειραφέτηση των αγροτισσών και όχι τόσο στη συνολική ανάδειξη των τοπικών πόρων και οικονομιών. Επίσης, μέσα από τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και Πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής υπαίθρου (ΜΟΠ, 797/85, 2328/91, 950/97, Leader) δημιουργήθηκε στον ελλαδικό χώρο μια πλειάδα «αγροτουριστικών» καταλυμάτων, συγκεντρωμένα στις παραθαλάσσιες ζώνες ή διάσπαρτα στο χώρο, ασύνδετα συνήθως με τη γεωργική παραγωγή και το τοπικό αγροτικό στοιχείο γενικότερα, ενώ αγνοήθηκε πλήρως η πλευρά της τουριστικής ζήτησης.

Το ερώτημα που τίθεται εύλογα είναι, ποιοι είναι οι λόγοι που δημιουργούν αυτήν την υστέρηση στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο γενικότερα. Που οφείλονται οι δυσλειτουργίες ή οι δυσκολίες εφαρμογής ενός «γνήσιου» αγροτουριστικού μοντέλου με την έννοια ότι οι τουριστικές υπηρεσίες θα διασυνδέονται με την γεωργική παραγωγή, τα τοπικά προϊόντα και τον πολιτισμό της υπαίθρου.

Αναπτυσσόμενος με ταχείς ρυθμούς και δίνοντας πρωτόγνωρες εμπειρίες επαφής με τη φύση, ειδικά στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων, ο αγροτουρισμός πραγματοποιεί δυναμική είσοδο στο «κλαμπ» των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στον ελληνικό χώρο. Τομέας σχετικά νέος για τη χώρα, αν και ιδανικός για τη μορφολογία, τη γεωργική της παραγωγή και το κλίμα της, ο αγροτουρισμός αρχίζει τα τελευταία χρόνια να κάνει δυναμικά την εμφάνισή του δίνοντας νέες προοπτικές και ώθηση στον ελληνικό τουρισμό, και μάλιστα σε περιοχές απ' όπου άργησε να περάσει το περιβόητο «τρένο» της ανάπτυξης. Στο πλαίσιο των αντίστοιχων προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας προώθησε τα τελευταία χρόνια την ανάπτυξη του αγροτουρισμού κυρίως στις ορεινές, μειονεκτικές περιοχές που έχουν τη βασική υποδομή και τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης.

Με βάση το πρόγραμμα δόθηκαν οικονομικά κίνητρα και ενισχύσεις σε γεωργούς για την πραγματοποίηση αγροτουριστικών- αγροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων στη γεωργική τους εκμετάλλευση. Έτσι καταβλήθηκε προσπάθεια για την οργάνωση και λειτουργία μιας σειράς δραστηριοτήτων σε κάθε περιοχή, με πολύ αξιόλογα σε κάποιες περιπτώσεις αποτελέσματα. Οι δραστηριότητες αυτές παρέχουν στον επισκέπτη άνετη διαμονή, αναψυχή, ξεκούραση, δυνατότητες για άθληση, χόμπι κ.ά., και περιλαμβάνουν ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια ή διαμερίσματα, εστιατόρια οικογενειακής μορφής με τοπική παραδοσιακή κουζίνα, χώρους άθλησης και αναψυχής σε περιοχές με φυσικές ομορφιές, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης με χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή ειδών διατροφής που αξιοποιούν τα ντόπια προϊόντα. Μάλιστα σε ομάδες αγροτών που έδειξαν ενδιαφέρον παρασχέθηκαν μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς ανάλογους με την απασχόλησή τους, ώστε να αποκτήσουν επαγγελματική ικανότητα για να παρέχουν στους τουρίστες καλές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας.

Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που παρέχει στον επισκέπτη την ευκαιρία να κάνει τις διακοπές του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον, κοντά στη φύση και κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού, που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και την παράδοση. Μπορεί να γνωρίσει από κοντά τα ήθη και τα έθιμα της ελληνικής υπαίθρου. Σε μερικές αγροτικές περιοχές κάποιες από τις αγροτικές γεωργικές εργασίες και τις εργασίες του νοικοκυριού γίνονται με παραδοσιακό τρόπο. Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να δει από κοντά τέτοιες εργασίες και ακόμα να συμμετέχει σ' αυτές αν το θελήσει. Για πολλούς από τους επισκέπτες η εμπειρία αυτή είναι πρωτόγνωρη και ιδιαίτερα για τα παιδιά των μεγαλουπόλεων, που πολλά πράγματα γύρω από την αγροτική ζωή τα γνωρίζουν μόνο από εικόνες.

7.4. Τα κύρια Χαρακτηριστικά του Αγροτουριστικού Προϊόντος

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και τη χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών. Αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν υγροβιότοπους μπορούν να συνδυάσουν την αγροτουριστική δραστηριότητα με το λεγόμενο

«τουρισμό των υγροβιότοπων» (παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.τ.λ.).

- Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.λ.π.
- Η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (π.χ. προσφορά βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης).
- Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές.
- Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία, ανεμόπτερο πλαγιάς κ.τ.λ.).

Ο Αγροτουρισμός είναι διάφορες τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο από ανθρώπους που απασχολούνται στη γεωργία.. Βασικό σκοπό έχει να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών και να βελτιώσει το εισόδημά τους.

Το Υπουργείο Γεωργίας προωθεί την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις ορειές, μειονεκτικές περιοχές που έχουν τη βασική υποδοχή και τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, εφαρμόζοντας σχετικό πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο δίνονται οικονομικές ενισχύσεις σε γεωργούς για την πραγματοποίηση αγροτουριστικών, αγροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων στη γεωργική τους εκμετάλλευση.

7.5. Αγροτουρισμός και «Αειφόρος» Τουριστική Ανάπτυξη, Ιδιαιτερότητες και Περιορισμοί του Αγροτουρισμού στις Αγροτικές Μεσογειακές Ζώνες

Ο «αγροτουρισμός» και γενικότερα η κάθε μορφής εναλλακτικός τουρισμός στην ύπαιθρο όπως και η «αειφόρος» ανάπτυξη είναι έννοιες που συζητήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα τα τελευταία χρόνια, γιατί προσπαθούν να δώσουν νέες προσεγγίσεις στο ζήτημα της «τοπικής» ή «εκ των κάτω» ανάπτυξης. Οι διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στην ύπαιθρο, μεταξύ των οποίων ο αγροτουρισμός,

προέκυψαν από μια διπλή αναγκαιότητα. Η πρώτη αφορά στην ανάγκη των κατοίκων των αστικών κέντρων να επανασυνδεθούν με τη φύση και τον αγροτικό πολιτισμό γενικότερα. Η δεύτερη αφορά στους αγρότες, οι οποίοι αναζητούν συμπληρωματικά προς το γεωργικό εισόδημα, δεδομένης της κρίσης και της αβεβαιότητας στον γεωργικό τομέα. Με οποιαδήποτε μορφή και αν εμφανίζεται πρόκειται για τουρισμό «ενός τόπου» με την έννοια ότι αναδεικνύει τα τοπικά στοιχεία, ενώ η πρωτοβουλία και η διαχείρισή του ανήκει στις τοπικές κοινότητες.

Είναι τοπικός σε πέντε επίπεδα: α) ξεκινά από την ιδιωτική πρωτοβουλία, β) η διαχείρισή του γίνεται από τους τοπικούς φορείς, γ) οι επιπτώσεις του περιορίζονται ως επί το πλείστον σε τοπική κλίμακα, δ) σημαδεύεται από ένα τοπικό τοπίο, ε) στοχεύει στην αξιοποίηση της τοπικής παράδοσης και πολιτισμού (Grolleau, 1993).

Ο αγροτουρισμός, ειδικότερα, έχει την ιδιομορφία να διασυνδέει άμεσα και ενεργά την τουριστική δραστηριότητα με τη γεωργική εκμετάλλευση, τα προϊόντα της και την αγροτική κληρονομιά γενικότερα. Κατ' αυτήν την έννοια θεωρείται ως μια από τις κατ' εξοχήν δραστηριότητες που προωθεί την αγροτική ανάπτυξη και είναι συμβατή με την έννοια της «αιφορίας».

Στις περισσότερες περιπτώσεις ο όρος «αιφορία» χρησιμοποιείται περιοριστικά με τη μορφή οικονομικής μεγέθυνσης που λαμβάνει υπόψη κάποια περιβαλλοντική ηθική και ιδιαίτερα την προσεκτική διαχείριση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Καταρχήν, πρέπει να τονιστεί πως υπάρχουν διαφορετικές περιβαλλοντικές ηθικές και ότι η προαναφερθείσα προσέγγιση αναφέρεται συχνά ως τεχνο-διαχειριστική ή τεχνο-περιβαλλοντική. Επιπλέον, αυτή η περιοριστική προσέγγιση της «οικολογικής αιφορίας» παραβλέπει πολιτικές και οικονομικές θέσεις, που εκτός των περιβαλλοντικών ανησυχιών, συνδέονται με προτάγματα ισότητας και δικαιοσύνης, όπως η μείωση της φτώχειας. Σύμφωνα με τις προσεγγίσεις αυτές ο «αιφόρος τουρισμός» πρέπει να δίνει έμφαση σε μια δομή που ενσωματώνει το φυσικό περιβάλλον (τον τόπο), το πολιτιστικό περιβάλλον (την τοπική κοινότητα υποδοχής) και τον τουρίστα (Burns και Holden, 1997). Από τη σκοπιά αυτή απαιτείται η αναβάθμιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων και η σχετική υποβάθμιση των καθαρά οικονομικών (Muller, 1997)

Και αυτό, γιατί συμβάλλει στην οικονομική ενεργοποίηση των αγροτικών ζωνών χωρίς να ανταγωνίζεται τους φυσικούς ή τους ανθρώπινους πόρους. Είναι δηλαδή, συμβατός με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κοινοτικές αξίες

επιτρέποντας τόσο στους αγρότες όσο και στους τουρίστες να απολαύσουν τις θετικές αλληλεπιδράσεις και τις κοινές εμπειρίες τους (Κουτσούρης, Γάκη, 1998).

Αντικειμενικός και μακροχρόνιος στόχος του αγροτουρισμού, έτσι όπως καταγράφεται στην πολιτική της Ε.Ε., είναι να συμβάλλει στην αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης που υπάρχει στην ύπαιθρο, εξαιτίας κυρίως της συρρίκνωσης της γεωργίας, και στη συνέχεια, στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Μέσα από την κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, χρηματικών) επιχειρείται να τεθεί σε λειτουργία ένας μηχανισμός ενδογενούς ανάπτυξης μέσα από ένα συνολικό σχέδιο.

Πως όμως ο αγροτουρισμός εντάσσεται στην προοπτική της αγροτικής αιφόρου ανάπτυξης ενισχύοντας στην πραγματικότητα τις τοπικές δυναμικές; Στις αγροτικές περιοχές το 'τοπικό' είναι ένας χώρος οικειότητας, επικοινωνίας και εργασίας. Ένας χώρος με ζωή, παράδοση, ιστορία και ταυτότητα.

Περιβάλλει ευάριθμα άτυπα δίκτυα και ανομοιότητες που προσπαθούν να βρουν το δρόμο τους για να αρθρωθούν έτσι, ώστε να «γεννήσουν» την ανάπτυξη (Coulmin, 1986). Από την άλλη, η εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων «εκ των άνω» κάνει εμφανή την ανάγκη για συμμετοχικές διαδικασίες σε επίπεδο σχεδιασμού και παρέμβασης, ενώ προϋποθέτει το «άκουσμα» του τοπικού πληθυσμού.

Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αγροτουρισμός, και γενικότερα ο αγροτικός τουρισμός, ακόμα και με μια κατεύθυνση αιφόρου χρήσης των φυσικών πόρων, δε φαίνεται ικανός να συντηρήσει μακροπρόθεσμα το κοινωνικό-πολιτιστικό σύστημα. Η προσπάθεια πρέπει να έχει ως κατεύθυνση τη συνεύρεση των τοπικών αρχών/ φορέων/ οργανισμών (συμπεριλαμβανόμενων των τουριστικών πρακτορείων και των ξενοδόχων) για να συζητήσουν τις προοπτικές του τουρισμού με απώτερο σκοπό τόσο τις ποσοτικές (υποδομές, φέρουσα ικανότητα κλπ), όσο και τις ποιοτικές συνιστώσες (ποιότητα υπηρεσιών, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, σήμα ποιότητας, ανάπτυξη διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων πέραν της φιλοξενίας και της εστίασης κλπ) του ζητήματος.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι αγροτικές περιοχές διαφέρουν σημαντικά ως προς την οικονομική δομή και δραστηριότητα, την περιφερικότητα του κάθε τόπου, τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους, τις δημογραφικές και κοινωνικές συνθήκες. Η συμφιλίωση της αγροτικής ανάπτυξης με τις ανάγκες και ικανότητες των γεωργών, η τεράστια ποικιλία συνθηκών –με όρους οικολογίας, πληθυσμιακών πιέσεων, οικονομικών σχέσεων και κοινωνικής οργάνωσης- πρέπει να ληφθεί υπόψη

(Muheim,1995,Collectif,1986). Μια τέτοια προσέγγιση συνεπάγεται ότι οι πολιτικές πρέπει να είναι εξειδικευμένες και οι μηχανισμοί παρέμβασης ευέλικτοι. Επιπλέον, στη διαδικασία καθορισμού και εφαρμογής της «ανάπτυξης» είναι πολύ πιθανή η δημιουργία συγκρουσιακών καταστάσεων μεταξύ οργανισμών και διαφόρων φορέων, τόσο λόγω της λειτουργικής τους αλληλεξάρτησης όσο και λόγω της σπανιότητας των πόρων. Σε όλα τα δίκτυα (action-oriented networks) η διαπραγμάτευση για την επίλυση των συγκρούσεων/ κρίσεων φαίνεται πως αποτελεί κύρια πολιτική διαδικασία. Οι διαδικασίες οικοδόμησης «συναινέσεων» απαιτούν δεξιότητες και επιμονή. Αφορούν στο πως γίνονται τα πράγματα (διαδικασία, σκέψεις και συναισθήματα) καθώς και τι γίνεται. Η προσαρμογή ή η αλλαγή αντιλήψεων είναι κεντρικό σημείο των διαδικασιών αυτών (Κουτσούρης,1998).

Ο τουρισμός θεωρείται σχεδόν εκ προοιμίου ως μια «φυσική οδός προς την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, ιδίως των περισσότερο μειονεκτικών» (Leader Magazine, 1993). Με την αναθεώρηση της ΚΑΠ και στο πνεύμα της διαφοροποίησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ο αγροτουρισμός ανταποκρίνεται στην οικονομική λογική ανάπτυξης μικρών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών αναψυχής στον αγροτικό χώρο, που όμως έρχεται σχεδόν σε ρήξη με την κυρίαρχη γεωργική επαγγελματική ταυτότητα των αγροτών (Perrier-Cornet και Capt, 1995)

Κατ' αυτήν την έννοια ο αγροτουρισμός ως επαγγελματικός κλάδος παροχής υπηρεσιών, και μάλιστα εξειδικευμένων, συναντά δυσκολίες στην εφαρμογή του. Καταρχήν, είναι δύσκολο για τους γεωργούς να αναπτύξουν δραστηριότητες σε τομείς που δε διαθέτουν παραδοσιακά την απαραίτητη εμπειρία και να γίνουν διαχειριστές μιας μικρής πολυδραστήριας και καινοτόμου γι' αυτούς επιχείρησης. Αυτό θα σήμαινε για τους αρχηγούς των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μια ριζική κοινωνικό-επαγγελματική μεταστροφή περνώντας από τον χειρισμό τεχνικών μεθόδων γεωργικής παραγωγής σ' ένα επάγγελμα που απαιτεί κοινωνικό άνοιγμα και κατάλληλες υποδομές που θα ανταποκρίνονται στην αγροτουριστική ζήτηση. Οι γεωργοί και άλλοι εμπλεκόμενοι αγροτικοί φορείς έχουν ανάγκη από χρόνο για να αποδεχθούν, καταρτισθούν και τελικά υιοθετήσουν τις τεχνικές και οργανωτικές καινοτομίες που προϋποθέτει η υλοποίηση των αγροτουριστικών προγραμμάτων. Αυτή η επαγγελματική «υπέρβαση» και η ικανότητα τεχνικής και κοινωνικής προσαρμογής είναι βέβαια πολύ περισσότερο δύσκολες στις απομονωμένες αγροτικές ζώνες, που αποτελούν και τις περιοχές-στόχους σε προτεραιότητα ανάπτυξης.

Πέρα όμως από τη γενική αυτή παρατήρηση, που αγγίζει το σύνολο των αγροτικών ζωνών, οι ιδιαιτερότητες του μεσογειακού κόσμου αναφορικά με τις αγροτικές δομές και την κοινωνικό-οικονομική εξέλιξη των αγροτικών περιοχών μπορούν να ερμηνεύσουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της αγροτουριστικής ανάπτυξης στη Νότια Ευρώπη απέναντι στο κατεστημένο πρότυπο και τις εμπειρίες της ΒΔ Ευρώπης. Ειδικότερα:

-Στο επίπεδο των αγροτικών δομών, στη Μεσόγειο δε συναντάμε το πρότυπο της «απομονωμένης φάρμας» που ενσωματώνει το χώρο εργασίας (γεωργική γη, σταβλικές και άλλες εγκαταστάσεις) μαζί με το χώρο κατοικίας της αγροτικής οικογένειας, όπως αυτό συμβαίνει συνήθως στον Ευρωπαϊκό Βορρά. Στη μεσογειακή ύπαιθρο χώρα, η αγροτική κατοικία συγκεντρώνεται στον οικισμό της κοινότητας (πυρηνικό χωριό), ενώ η γεωργική εκμετάλλευση ως μονάδα παραγωγής είναι ανεξάρτητη από το χώρο κατοικίας του αρχηγού που βρίσκεται μακριά από το οικιστικό κέντρο (Lebeau,1992). Έτσι η άμεση διασύνδεση της διαμονής των τουριστών στην ύπαιθρο με τις γεωργικές δραστηριότητες της οικογένειας υποδοχής δεν είναι ευδιάκριτη, όπως και η ενσωμάτωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος στην αγροτική ζωή. Φαίνεται λοιπόν δύσκολο να μπορούν να ολοκληρωθούν οι δύο αυτές διαφορετικές δραστηριότητες της εκμετάλλευσης -η παραγωγική και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών- σ' ένα δυναμικό αγροτουριστικό προϊόν που θα ενσωματώνει την «εικόνα του τόπου».

-Στο κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο, οι αγροτικές μεσογειακές ζώνες, ιδιαίτερα οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, χαρακτηρίζονται από τη δημογραφική συρρίκνωση και τη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει εν μέρει την απουσία καινοτόμων πρωτοβουλιών ή τη σχετική επιφύλαξη των αγροτών απέναντι σε νέες μορφές οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ο αγροτουρισμός. Ερμηνεύει, επίσης, τη δυσκολία των αγροτών να διευρύνουν την επαγγελματική τους – γεωργική- ταυτότητα προς την παροχή υπηρεσιών σε μια εξειδικευμένη πελατεία.

-Σε τεχνικό-οικονομικό επίπεδο, οι αγροτικές ζώνες των χωρών της μεσογειακής Ευρώπης υποφέρουν από την ανεπάρκεια συλλογικών υποδομών και δικτύων υπηρεσιών που θα στήριζαν και ενθάρρυναν τις τοπικές αναπτυξιακές δράσεις, όπως ο αγροτουρισμός.

Από την άλλη, στην κλίμακα της οικογενειακής μονάδας, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις στις μειονεκτικές ζώνες δεν είναι σε θέση να επενδύσουν σε τουριστικές υποδομές και εξοπλισμό (επισκευές παραδοσιακών κτιρίων, κατασκευή

νέων, οικιακός εξοπλισμός, χωρικές διευθετήσεις της γεωργικής γης κλπ) χωρίς την ουσιαστική τεχνικό-οικονομική βοήθεια από την πλευρά των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται. Επιπλέον, στις μεσογειακές χώρες, όπου το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο στήριξης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι κατά κανόνα ανεπαρκές, οι αγρότες βρίσκονται αδύναμοι να εκσυγχρονίσουν / διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητες τους εξαιτίας της στενότητας δικτύων πληροφόρησης και διάχυσης της τεχνικής τεχνογνωσίας σε τοπική-περιφερειακή και εθνική κλίμακα.

-Από την πλευρά της ζήτησης αγροτουριστικών υπηρεσιών, παρατηρείται μια σχετικά χαμηλή ζήτηση στις μεσογειακές ζώνες και ιδιαίτερα για μορφές αγροτικού τουρισμού στις «αποτραβηγμένες» ενδοχώρες των αγροτικών περιφερειών. Καταρχήν θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η σχετικά πρόσφατη αγροτική έξοδος στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα (σε σχέση με την Β.Δ. Ευρώπη που χρονολογεί από τον προηγούμενο αιώνα)και η διατήρηση των σχέσεων των κατοίκων των πόλεων με τους τόπους καταγωγής τους, τους κάνει να επιστρέφουν τακτικά στα χωριά τους σε περιόδους διακοπών, χωρίς ουσιαστικά να έχουν χάσει την επαφή τους με τον αγροτικό κόσμο. Η κοινωνική συνοχή μέσω των συγγενικών και φιλικών σχέσεων διατηρείται ακόμα σε σημαντικό βαθμό, κατά τρόπο ώστε οι αστοί των μεγαλουπόλεων να μη νοιώθουν ακόμα πιεστική την ανάγκη να «αναζητήσουν τις ρίζες τους ή την «αυθεντικότητα του αγροτικού κόσμου», συχνά ωραιοποιημένη, μέσω του αγροτουρισμού.

Δεύτερον, στις μεσογειακές χώρες, η για χρόνια κυρίαρχη τάση για θερινό παραθαλάσσιο τουρισμό – τροφοδοτούμενη από τους διεθνείς τουριστικούς πράκτορες- πόλωσε το ενδιαφέρον των τουριστών τόσο των κατοίκων των μεσογειακών χωρών όσο και των αλλοδαπών προς τις παράκτιες περιοχές σε σχέση με τις εσωτερικές αγροτικές ζώνες.

Οι τεχνικό-οικονομικές και οργανωτικές αδυναμίες που προαναφέρθηκαν και η παραδοσιακή προτίμηση της τουριστικής πελατείας υπέρ του παραθαλάσσιου τουρισμού ευνοούν τελικά την εγκατάσταση του αγροτουρισμού σε περιοχές που διαθέτουν τα σχετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και ο τουρισμός είναι ήδη αναπτυγμένος, όπως π.χ. σε παραλιακούς οικισμούς, νησιά ή ακόμα και σε βουνά με υποδομή χειμερινών σπορ (ορεινός τουρισμός). Οι περιοχές αυτές (οι αντίστοιχες κοινότητες για την ακρίβεια) θεωρούνται κατά κανόνα αγροτικές και συχνά χαρακτηρίζονται ως μειονεκτικές στη βάση της δημογραφικής τους κατάστασης και των γεωργό-οικονομικών τους επιδόσεων, σύμφωνα με τα κριτήρια της ευρωπαϊκής τους νομοθεσίας (Οδηγία ΕΟΚ/75/268). Μπορούν έτσι να επωφεληθούν των ειδικών

χρηματοδοτήσεων για την ανάληψη δράσεων τοπικής ανάπτυξης, μεταξύ των οποίων και ο αγροτουρισμός. Παράλληλα στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές οι αγροτουριστικές μονάδες επωφελούνται από τις υπάρχουσες συλλογικές υποδομές και υπηρεσίες, τον τουριστικό εξοπλισμό και το υπάρχον τουριστικό ρεύμα, με άλλα λόγια από τις εξωτερικές οικονομίες που δημιουργήσε η προϋπάρχουσα τουριστική άνθηση.

Αυτή η άνιση χωρική κατανομή του αγροτουρισμού στη Μεσόγειο αντικατοπτρίζει τον «αποπροσανατολισμό» από τον αρχικό στόχο των τοπικών και περιφερειακών δράσεων για την κοινωνικό-οικονομική ανάκαμψη των παρηκμασμένων αγροτικών περιοχών. Ο στόχος αυτός είναι η διάχυτη ανάπτυξη στο σύνολο της εδαφικής τους επικράτειας με την ενεργοποίηση των τοπικών πόρων. Η συγκέντρωση των αγροτουριστικών μονάδων σε ζώνες που είδη ευνοούνται από τα κλασικά τουριστικά πλεονεκτήματα παραπέμπει στο ίδιο παραγωγικό μοντέλο που προτρέπει στην ανάληψη παραγωγικών δραστηριοτήτων στις ανταγωνιστικές οικονομικά περιοχές επισύροντας τις ίδιες παρενέργειες με τον συμβατικό/ μαζικό τουρισμό (εποχικός υπερπληθυσμός, ρύπανση χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, υποβάθμιση οικισμών κλπ) (Ανθοπούλου,1998).

Όμοια, η αγροτουριστική εξάπλωση στις παραθαλάσσιες μεσογειακές ζώνες αναπαράγει το μέχρι σήμερα κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο που βασίζεται στο στερεότυπο «ήλιος και θάλασσα» βάζοντας στο περιθώριο της τουριστικής κίνησης και των επενδύσεων τις αγροτικές ζώνες. Έτσι επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και η εδραίωση της αγροτουριστικής αντίληψης δε μπορεί να είναι στόχος αποκλειστικά και μόνο των αγροτικών ή περιφερειακών πολιτικών για τη στήριξη των αγροτικών περιοχών. Θα πρέπει να είναι συμβατός επίσης με μια ολοκληρωμένη τουριστική πολιτική που θα αποσκοπεί στην αλλαγή των παραδοσιακών προτύπων προς ένα τουρισμό που θα βασίζεται και θα «ανακαλύπτει» τον πολιτισμό της επισκεπτόμενης περιοχής.

7.6. Πλεονεκτήματα και Οφέλη του Αγροτουρισμού

Οι γεωργοί διαθέτουν τα προϊόντα τους στους επισκέπτες. Έτσι οι επισκέπτες μπορούν να γευθούν τα ολόδροσα νόστιμα φρούτα, τα ολόφρεσκα λαχανικά και άλλα ντόπια γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, σε μερικές δε περιπτώσεις θα έχουν την ευκαιρία να τα μαζέψουν οι ίδιοι από τα δέντρα ή από το λαχανόκηπο.

Οι αγρότισσες φτιάχνουν διάφορα παραδοσιακά τοπικά παρασκευάσματα αξιοποιώντας τα προϊόντα της γεωργικής τους εκμετάλλευσης και της ντόπιας παραγωγής τα οποία διαθέτουν στους επισκέπτες.

Τα παρασκευάσματα αυτά, όπως γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, ελιές, τυριά, κ.ά. Οι επισκέπτες μπορούν να τα γευτούν στις διακοπές τους, αλλά και να τα αγοράσουν για το σπίτι τους.

Σε μερικές αγροτικές περιοχές κάποιες από τις γεωργικές εργασίες και τις εργασίες του νοικοκυριού γίνονται με παραδοσιακό τρόπο. Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να δει από κοντά τέτοιες εργασίες και να συμμετέχει ακόμα σ' αυτές αν το θελήσει.

Η εμπειρία αυτή σε πολλούς από τους επισκέπτες θα είναι ίσως πρωτόγνωρη και ιδιαίτερα στα παιδιά των μεγαλουπόλεων που πολλά πράγματα γύρω από την αγροτική ζωή τα γνωρίζουν μόνο από εικόνες.

Με τον αγροτουρισμό επιδιώκεται η διαφύλαξη, η προβολή και η αξιοποίηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Ο αγροτικός κόσμος είναι η κοιτίδα της ελληνικής παράδοσης και μαζί με την όμορφη φύση αποτελούν τη φυσιογνωμία της Ελληνικής υπαίθρου.

Στη διάρκεια του έτους οργανώνονται στην ύπαιθρο διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως: πανηγύρια, ελληνικοί χοροί, αναβίωση παλιών εθίμων κ.ά., που ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει.

Η ελληνίδα αγρότισσα και σήμερα ακόμα, με την ευαισθησία, τη δεξιοτεχνία, την εργατικότητα και το λεπτό γούστο που την διακρίνουν, συνεχίζει την παράδοση στην υφαντική, στο κέντημα, στο πλέξιμο και φτιάχνει χειροτεχνήματα με χαρακτηριστικά της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Σε ορισμένες περιοχές οι επισκέπτες θα βρουν να αγοράσουν διάφορα είδη λαϊκής τέχνης όπως υφαντά, κεραμικά, ξυλόγλυπτα, είδη μεταλλοτεχνίας κ.ά. Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, συνοψίζονται στα εξής:

-Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.

-Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων

-Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα.

-Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδιασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας της ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

-Ο αγροτουρισμός ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

7.7. Οι Δυσμενείς Επιπτώσεις του Αγροτουρισμού και Λύσεις Αντιμετώπισης

Το περιβάλλον έχει τρεις λειτουργίες:παρέχει πρώτες ύλες (ανανεώσιμες και μη), αφομειώνει απόβλητα, και ως οικοσύστημα, παρέχει στους ανθρώπους υπηρεσίες όπως είναι αισθητική ευχαρίστηση, αναψυχή, που συντελούν στη διατήρηση της ανθρώπινης ζωής. Ο άνθρωπος στα πλαίσια της δρλασης του, και ειδικά με την τουριστική ανάπτυξη, μεταβάλλει το περιβάλλον κάνοντας χρήση των λειτουργιών αυτών. Η ένταση με την οποία παρεμβαίνει έχει σαν αποτέλεσμα η μεταβολή στο περιβάλλον να επιρεάζει σε διαφορετικό βαθμό τη δυνατότητα του να αναπαράγεται και να εκπληρεί τις παραπάνω λειτουργίες. Η έντονη χρήση των πόρων (π.χ. νερού, εδάφους) και η ρύπανση με απόβλητα κάθε είδους μπορεί να προκαλέσει είτε προσωρινή υποβάθμιση του περιβάλλοντος είτε οριστική καταστροφή του, ανάλογα με την έκταση και τη διάρκεια που θα έχει η αναστολή των λειτουργιών του. Και βέβαια η κατάσταση αυτή δεν έχει μόνο περιβαλλοντικό κόστος (διατάραξη οικολογικής ισορροπίας) αλλά και άμεσα οικονομικό.

Αποτέλεσμα είναι το περιβάλλον να μην μπορεί να παρέχει πλέον τις φυσικές του “υπηρεσίες” στους τουρίστες, που το εγκαταλείπουν για άλλες περιοχές που μπορούν να προσφέρουν, παραχωρώντας στη θέση τους σε τουρίστες-καταναλωτές

που είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν λιγότερο για να “καταναλώσουν” τουριστικό προϊόν χαμηλότερης ποιότητας. Μια ακραία κατάσταση είναι η πλήρης εγκατάλειψη της περιοχής από τουρίστες όταν η τελευταία δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα χαρακτηριστικά της ζήτησης. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε στην περίπτωση αυτή για κύκλο ζωής μιας τουριστικής περιοχής σε αντιστοιχία με την έννοια του κύκλου ζωής προϊόντος.

Πράγματι μια τουριστική περιοχή γνωρίζει τη φάση της άνθησης-επέκτασης με σημαντική συσσώρευση κερδών, τη φάση της ωρίμανσης που συνοδεύεται από την εμφάνιση αρνητικών εξωτερικών οικονομικών και έντονου ανταγωνισμού (μείωση κερδών) και τη φάση της κάμψης-κρίσης. Το βασικό ερώτημα είναι κατά πόσο μια περιοχή που έχει ταυτιστεί με ένα συγκεκριμένο είδος τουρισμού είναι σε θέση να προσαρμοστεί σε νέες απαιτήσεις της ζήτησης. Στην περίπτωση που δεν μπορεί, θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η προηγηθείσα ανάπτυξη δεν ήταν συντηρήσιμη, εφόσον δεν υπάρχει πλέον η δυνατότητα παροχής ίσων ευκαιριών στις νεότερες γενιές λόγω της εξάντλησης των φυσικών πόρων.

Τα παραπάνω συμβαίνουν κυρίως εξ αιτίας του γεγονότος ότι λείπει από τη συμβατική προσέγγιση περί ανάπτυξης η έννοια του φυσικού κεφαλαίου σε αντιστοιχία με την έννοια του τεχνητού. Ενώ θεωρούμε αυτονόητο ότι η υποβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων ενός ξενοδοχείου έχει άμεσο αντίκτυπο στο παρεχόμενο προϊόν και θα επηρεάσει αναπόφευκτα τα προσδοκώμενα έσοδα, δεν αντιμετωπίζουμε με τον ίδιο τρόπο την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Η κατανάλωση του φυσικού κεφαλαίου όχι μόνο δεν φαίνεται μέσα από τα εθνικό-λογιστικά στοιχεία να μειώσει το συνολικό κεφάλαιο που έχουμε στη διάθεσή μας και επομένως τη μελλοντική μας ικανότητα για παραγωγή, αλλά αντίθετα φαίνεται ότι συντελεί στην αύξηση του παραγόμενου προϊόντος. Επομένως η αγορά τείνει στην συνεχή αύξηση της κατανάλωσης των περιβαλλοντικών πόρων.

Όταν η ανάπτυξη του αγροτουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξή του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.

- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές σε βάρος της αγροτικής ζωής. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτιστικού χαρακτήρα των αγροτικών περιοχών στις περιπτώσεις που ο αγροτουρισμός, ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά “πρότυπα” των περασμένων δεκαετιών.

Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι στην περίπτωση του τουρισμού συχνά αναφερόμαστε σε μη ανανεώσιμους πόρους. Πράγματι η δόμηση για μη τουριστικούς λόγους μιας περιοχής, η κατασκευή τουριστικών υποδομών και γενικά η χρήση του χώρου (εδάφους) θα πρέπει να θεωρείται μάλλον μη ανατρέψιμη ενέργεια. Πράγματι είναι μάλλον αδύνατο –και σίγουρα εξαιρετικά δαπανηρό για να πραγματοποιηθεί- να επαναφέρουμε στη φυσική κατάσταση μια ζώνη που έχει δομηθεί, ενώ είναι ευκολότερο να δημιουργήσουμε νέες εγκαταστάσεις. Επίσης η καταστροφή ενός πολιτιστικού πόρου από την υπερβολική χρήση είναι επίσης μη ανατρέψιμη, ενώ η υποκατάστασή του από άλλον είναι δυνατή εφόσον δεν τον διακρίνει η μοναδικότητα.

Η χρησιμοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων ως δωρεάν εισροών στη διαδικασία παραγωγής του τουριστικού προϊόντος σημαίνει:

- α) ότι σημειώνεται ανεξέλεγκτη χρήση και σπατάλη των πόρων αυτών,
- β) ότι η προστιθέμενη αξία που παραμένει στον τόπο υποδοχής των τουριστών διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο. Να υπογραμμίσουμε εδώ ότι αυτό αποτελεί φαινόμενο κυρίως των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και περιφερειών που δεν έχουν άλλο συγκριτικό πλεονέκτημα παρά τους φυσικούς του πόρους τους οποίους υπερεκμεταλλεύονται εξάγοντας τους αναξιοποίητους (σε ακατέργαστη μορφή).

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι ταυτόχρονα εξωτερικεύεται ένα μέρος του κόστους παραγωγής με τη μορφή κοινωνικού κόστους έχουμε ως αποτέλεσμα τη μείωση των τελικών ωφελειών που προκύπτουν για τον τόπο, που δεν μπορεί να συσσωρεύσει το αναγκαίο κεφάλαιο και γενικά να αποκτήσει τις ιδιότητες εκείνες (π.χ. Νέες τεχνολογίες, οργάνωση) που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξή του.

Σήμερα γίνεται όλο και ευρύτερα αποδεκτό ότι οι περιβαλλοντικοί και οι πολιτιστικοί πόροι μιας περιοχής μπορούν να διαδραματίσουν κινητήριο ρόλο στην ανάπτυξη της μέσα από το κατάλληλο τουριστικό αναπτυξιακό σχεδιασμό. Για να είναι

υλοποιήσιμη μια τέτοια θεώρηση πρέπει να πληρούνται ορισμένες αναγκαίες συνθήκες:

α) Υιοθέτηση στρατηγικής ενδογενούς ανάπτυξης που θα στηρίζεται στην προώθηση ευέλικτων και καινοτόμων πρακτικών.

β) Επιλογή ενός εναλλακτικού μοντέλου οικολογικά συντηρούμενης οικονομικής ανάπτυξης με βάση της εναλλακτικές μορφές τουρισμού αντί της προσπάθειας για μαζική εκβιομηχάνιση όπου η κατανάλωση των πόρων θα αντικατασταθεί από την αξιοποίησή τους για τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιοχής, την παρέμβαση των περιφερειακών και των τοπικών αρχών στην περιβαλλοντική προστασία (Carpellin, 1993).

Μέσα από μια τέτοια λογική η προστασία και η ανάδειξη των πολιτιστικών και φυσικών πόρων όχι μόνο δεν αποτελεί περιορισμό, αλλά αντίθετα συμβάλλει αποφασιστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη. Όχι μόνο γιατί προωθεί μια οικονομική δραστηριότητα που φαίνεται ότι παράγει up-market προϊόντα με σημαντική προστιθέμενη αξία, αλλά γιατί φαίνεται να προσαρμόζεται στις σύγχρονες απαιτήσεις για πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον υψηλής ποιότητας έτσι ώστε να είναι δυνατή η προσέλκυση δυναμικών δραστηριοτήτων και ανθρώπινου δυναμικού υψηλού επιπέδου.

Η αξιοποίηση αυτή πρέπει να γίνει μέσα σε λογική προστασίας και ανάδειξης των πόρων με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτελέσουν βάση τουριστικής δραστηριότητας με ενεργή συμμετοχή των τουριστών, αλλά και ευρύτερα σαν ένα εργαλείο στρατηγικής ενδογενούς ανάπτυξης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές όπου παρατηρείται πληθυσμιακή, πολιτιστική και οικονομική συρρίκνωση. Η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού απαιτούν σωστά σχεδιασμένες τοπικές πρωτοβουλίες και κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (εκπαίδευση, πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση σχετικά με την αξία των πόρων, την προστασία τους, την ανάδειξή τους) που θα συμβάλλει στην επανενεργοποίησή του. Κινητήρια δύναμη για την συνολική επαναδραστηριοποίηση είναι τόσο τα μεσοπρόθεσμα οικονομικά οφέλη αλλά και τα έμμεσα οφέλη από τη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε τοπικό επίπεδο.

Η απόδοση τιμής στους πόρους αυτούς μέσα από την αξιοποίησή τους θα πρέπει να θεωρηθεί σαν ένα κριτήριο για την ορθολογική τους χρήση, δεδομένου ότι οι πόροι (περιβαλλοντικοί και πολιτιστικοί) είτε καταναλώνονται άμεσα από τον πληθυσμό είτε χρησιμεύουν έμμεσα για τη διεύρυνση της παραγωγικής ικανότητας μιας περιοχής και τη δημιουργία του πλούτου. Η αξιοποίηση αυτή έρχεται σε αντίθεση

με τη μέχρι σήμερα επικρατούσα λογική της δωρεάν χρήσης-κατανάλωσης της μεγάλης πλειοψηφίας των πόρων αυτών που είχε σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται το ιδιωτικό όφελος των τουριστικών πρακτόρων και των τουριστών και το κόστος της συντήρησης, της προστασίας ή της υποβάθμισής τους να επιρρίπτεται στο κοινωνικό σύνολο.

Μέσα από αυτό το ευρύ φάσμα των πόρων που συναντά κανείς σε κάθε περιοχή χρειάζεται να γίνουν οι κατάλληλες επιλογές (ή συνδιασμός επιλογών) έτσι ώστε να δημιουργηθούν τα προϊόντα τα οποία θα την χαρακτηρίζουν και θα τη διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες.

Κάθε προϊόν που επιθυμείνα βρίσκεται στην αγορά και να απολαμβάνει της προτίμησης του καταναλωτικού κοινού σε τιμές που να εξασφαλίζουν τη σωστή αμοιβή των συντελεστών παραγωγής και την αναπαραγωγή τους πρέπει μεταξύ των άλλων να παρέχει τουλάχιστον ένα ικανοποιητικό (ελάχιστο) επίπεδο ποιότητας.

Στην περίπτωση του τουριστικού προϊόντος η εξασφάλιση του ελαχίστου επιπέδου ποιότητας είναι εξαιρετικά πολύπλοκη διαδικασία δεδομένης της ιδιαιτερότητας του. Το γεγονός ότι δεν αποτελεί ένα “προϊόν” ομογενές, αλλά συνδιασμό δραστηριοτήτων του πρωτογενή, του δευτερογενή και κυρίως του τριτογενή τομέα, και δεν παράγεται σε συγκεκριμένο χώρο αλλά διαχέεται σε όλο τον τόπο υποδοχής, απαιτεί από όλους τους εμπλεκόμενους και μη στην παραγωγή του να ενσωματώνουν την ποιότητα σε κάθε τους πράξη. Η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος δεν εξασφαλίζεται με το να παρέχεται κατάλυμα ή φαγητό ή αναψυχή υψηλής ποιότητας, αλλά θα πρέπει να συνδιάζονται όλα τα παραπάνω με σωστές μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, τράπεζες, εμπόριο, υπηρεσίες ύδρευσης-αποχέτευσης-αποκομιδής απορριμμάτων, υπηρεσίες πληροφόρησης, υγείας κλπ, ενώ παράλληλα θα πρέπει το φυσικό και δομημένο περιβάλλον να χαρακτηρίζεται από την ίδια υψηλή ποιότητα, η ηχορύπανση και η ίδια οπτική ρύπανση (π.χ. ταμπέλες, πλαστικές καρέκλες κλπ) να μην βρίσκονται σε ενοχλητικά επίπεδα.

Με λίγα λόγια θα πρέπει όλη η κοινωνία του χώρου υποδοχής να οργανώνεται και να δρα με τέτοιο τρόπο που, αν μη τι άλλο, να μην βλάπτει τον τουρισμό (να μην δημιουργεί αρνητικές εξωτερικές οικονομίες). Με τον τουρισμό μια περιοχή προβάλλει όχι μόνο το επίπεδο της οικονομικής της ανάπτυξης αλλά και το πολιτιστικό της επίπεδο. Η περιοχή μπορεί να επωφεληθεί πολλαπλά από την τουριστική ανάπτυξη αφού ο σωστά οργανωμένος τουρισμός δημιουργεί σημαντικές θετικές εξωτερικές οικονομίες στο σύνολο της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας (π.χ. ανάπτυξη νέων

δραστηριοτήτων ή διατήρηση παλαιών που φθίνουν εξ αιτίας της τουριστικής ζήτησης, κατασκευή υποδομών για τουριστικούς λόγους που είναι “γενικής χρήσης”). Κατά συνέπεια χρειάζεται ένα ελάχιστο επίπεδο συνέναισης όλων των μελών της κοινωνίας στο πως θα αναπτυχθεί ο τουρισμός.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να διακρίνουμε τις αναγκαίες παρεμβάσεις σε δύο κατηγορίες:

-εκείνες που αναβαθμίζουν τις υπηρεσίες

-εκείνες που αναβαθμίζουν ή τουλάχιστον δεν υποβαθμίζουν το περιβάλλον (το περιβάλλον θεωρούμενο ως υποδοχέας των “αποβλήτων” του παραγωγικού συστήματος) μέσα στη λογική της προσέγγισης της συντηρούμενης ανάπτυξης.

Και στις δύο κατηγορίες υπάρχουν παρεμβάσεις μικρής εμβέλειας και κόστους (π.χ. Σήμανση, ανάδειξη μνημείων, καθορισμός χώρων στάθμευσης), άλλες που απαιτούν επανασχεδιασμό λειτουργιών (π.χ. αποκομιδή απορριμάτων, δίκτυο τραπεζικών υπηρεσιών, δημόσιες συγκοινωνίες), άλλες απαιτούν την κατασκευή υποδομών μεγάλου κόστους (π.χ. τηλεπικοινωνίες, δίκτυα αποχέτευσης), άλλες μακροχρόνιο σχεδιασμό και χρονοβόρες διαδικασίες (π.χ. Χωροταξικά σχέδια, εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού).

Ιδιαίτερα σε ότι αφορά στο περιβάλλον, η προσοχή που δείχνει η κοινή γνώμη σε θέματα ποιότητας και προστασίας του, υποχρεώνουν τις τουριστικές περιοχές να λαμβάνουν υπόψη τους τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης και να επιχειρούν την ελαχιστοποίησή τους. Αναφέρουμε το παράδειγμα των “γαλάζιων σημαίων” που έχει αποτελέσει ένα τρόπο ελέγχου περιβαλλοντικής ποιότητας και έμμεσης διαφήμισης των περιοχών. Βλέπουμε λοιπόν ότι η οικολογική σήμανση (eco-labeling), που ήδη έχει εισχωρήσει στην αγορά των αγαθών, να διεισδύσει και σ’εκείνη των υπηρεσιών. Επομένως όσες περιοχές διαχειρίζονται την τουριστική ανάπτυξη και τους περιβαλλοντικούς τους πόρους μέσα στη λογική της “συντηρούμενης ανάπτυξης” βρίσκονται να έχουν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τους ανταγωνιστές.

Με δεδομένη την πολυπλοκότητα του τουριστικού προϊόντος μπορούμε να έχουμε είτε μεμονωμένα οικολογικά προϊόντα (π.χ. οικολογικά τοπικά τρόφιμα που καταναλώνονται από τους τουρίστες) ή υπηρεσίες (π.χ. ξενοδοχεία που έχουν κατασκευαστεί και εξοπλιστεί με υλικά που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον, έχουν συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας και νερού, διαχειρίζονται τα απόβλητά τους, χρησιμοποιούν ανακυκλωμένο χαρτί κλπ) είτε συνολικά τουριστικά προϊόντα με την

έννοια ότι η συγκεκριμένη περιοχή διαχειρίζεται σωστά την τουριστική της ανάπτυξη από την περιβαλλοντική σκοπιά (π.χ. δείκτες τουριστικής πυκνότητας, εφαρμογή πολεοδομικών διατάξεων).

Από τις παραπάνω παρεμβάσεις ορισμένες εμπίπτουν σε αρμοδιότητες τοπικών φορέων και άλλες σε αρμοδιότητες κεντρικών, ενώ τέλος άλλες αφορούν κατευθείαν τις παραγωγικές μονάδες και τα μέλη των τοπικών κοινωνιών. Η υλοποίησή τους μπορεί να ενταχθεί σε εθνικά, περιφερειακά ή τοπικά προγράμματα καθώς και σε ειδικές δράσεις με την προϋπόθεση ότι υπάρχει κάποιος φορέας που παρακολουθεί συνολικά και παρεμβαίνει διορθωτικά όταν υπάρχει ανάγκη. Ο ίδιος φορέας (π.χ. Οργανισμός Τουρισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης) θα πρέπει να έχει επίσης στην ευθύνη του σχεδιασμού και της προώθησης των νέων τουριστικών προϊόντων στα οποία ανφερθήκαμε στην προηγούμενη παράγραφο δεδομένου ότι τα δύο αποτελούν αναπόσπαστα μέρη του ίδιου στόχου: της τουριστικής ανάπτυξης.

Αν και η επίτευξη των παραπάνω στόχων απαιτεί μακροχρόνια δράση, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ενδιάμεσα στάδια και στόχοι που μπορούν να υλοποιηθούν άμεσα.

Η υλοποίηση των παραπάνω απαιτεί τη δημιουργία ειδικών νομικών προσώπων της Ν.Α. Σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικής με την εμπλοκή τοπικών και επαγγελματικών φορέων όπως π.χ. Οργανισμός Τουρισμού για συντονισμό της δράσης που καλύπτει τον τουριστικό κλάδο -που ως σημειωθεί δεν “εποπτεύεται” από καμία νομαρχιακή υπηρεσία μέχρι σήμερα- και Οργανισμός Πολιτισμού που θα μπορούσε να αναλάβει είτε το συντονισμό όλης της πολιτιστικής δράσης ή μόνο αυτής των πολυκέντρων ανάλογα με την απόφαση της Ν.Α. Να υπογραμμιστεί ότι ούτε για τον πολιτισμό υπάρχει μέχρι σήμερα κάποια υπηρεσία σε νομαρχιακό επίπεδο.

Ο αγροτουρισμός, σαν αρχική εισροή, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα οδηγήσει σε μια ισόρροπη ανάπτυξη της περιοχής. Η προσφορά αγροτουριστικών υπηρεσιών οδηγεί σε μια αύξηση του εισοδήματος της περιοχής. Συγχρόνως η αύξηση της τελικής ζήτησης των νοικοκυριών δε σημαίνει απαραίτητα ότι αυξάνει η ζήτηση για τα παραγόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες της συγκεκριμένης περιοχής. Στην περίπτωση αυτή, όταν η περιοχή είναι μικρή και η οικονομία της εκ των πραγμάτων είναι ανοιχτή, αυξάνει η ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά.

Ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην ισόρροπη ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής. Όμως, για να υλοποιηθεί ο ρόλος αυτός απαιτείται μια συνεχής παρακολούθηση και έλεγχος των επιπτώσεων του

αγροτουρισμού στους άλλους τομείς, κυρίως στον αγροτικό τομέα ώστε να μην χάσει ο αγροτουρισμός τη φυσιογνωμία του, ή στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες και συγχρόνως είναι αναγκαία μια πολιτική παρέμβασης. Οι βασικές προϋποθέσεις για τη δυνατότητα ελέγχου και παρέμβασης μέσα σε ένα δυναμικό πλαίσιο είναι οι ακόλουθες:

α) ποσοτικός προγραμματισμός των επιδιωκόμενων στόχων από τον αγροτουριστικό συνεταιρισμό και η μεγιστοποίηση, κατά το δυνατόν, των εισροών από τους άλλους τομείς (κυρίως τον αγροτικό)

β) ο υπολογισμός, κατά τακτά χρονικά διαστήματα, αινάκων εισροών-εκροών ή η δημιουργία ενός δυναμικού υποδείγματος βάσει του οποίου θα μπορούσε να γίνει ο ποσοτικός προσδιορισμός των επιπτώσεων του αγροτουρισμού στους άλλους τομείς και ο ακριβής υπολογισμός της αναγκαίας παρέμβασης ώστε να ικανοποιηθεί η ποσοτική διάσταση της ισόρροπης ανάπτυξης.

γ) η συνεργασία και η συνεχής αλληλοενημέρωση του αγροτουριστικού συνεταιρισμού με την τοπική αυτοδιοίκηση και τις περιφερειακές αρχές ώστε να υπάρχει συντονισμός των ενεργειών όλων των φορέων με σκοπό την στήριξη της ισόρροπης ανάπτυξης της οικονομίας της περιοχής μέσω του αγροτουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

8.1. Συνεδριακός Τουρισμός

Τις τελευταίες δεκαετίες η ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων, καθώς επίσης και η ολοένα αυξανόμενη ανάγκη εξειδίκευσης, υποβοηθούμενες από την εξέλιξη της τεχνολογίας, των μεταφορών και της διεθνοποίησης της οικονομίας, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την καθιέρωση του θεσμού των συνεδρίων σε κύρια μορφή επαγγελματικού τουρισμού. Η διεθνοποίηση αυτής της μορφής τουρισμού είχε ως αποτέλεσμα να αφυπνιστεί το ενδιαφέρον πολλών κρατικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων, σε παγκόσμια κλίμακα.

Ο συνεδριακός τουρισμός αποκτά ιδιαίτερο περιεχόμενο με τη διοργάνωση εκδηλώσεων και συναντήσεων και αποτελεί ίσως την πιο ευοίωνη προοπτική για την προβολή της Ελλάδας και των δυνατοτήτων της μέσω των διεθνών επαφών. Τα επαγγελματικά ταξίδια αντιπροσωπεύουν σήμερα το 20% της διεθνούς τουριστικής κίνησης εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος αφορά συνέδρια και σεμινάρια.

Σήμερα στην Ελλάδα πάνω από το 82% των συνεδριακών χώρων βρίσκονται σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τα περισσότερα δε από αυτά είναι εξοπλισμένα με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας.

Οι σύεδροι ανήκουν σε ομάδες ατόμων με συγκεκριμένες δραστηριότητες, σε ποικίλους τομείς, που μετακινούνται σε μια χώρα με σκοπό να ερευνήσουν, να μελετήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις και νέες προτάσεις, να καταλήξουν σε συμπεράσματα, να κάνουν τις ανακοινώσεις τους, δηλαδή να πραγματοποιήσουν ένα συνέδριο.

Γίνεται φανερό ότι μιλάμε για μια υπόθεση με μεγάλο φάσμα θεματολογίας και ποικιλίας ενδιαφερόντων. Από τους αγρότες μιας χώρας μέχρι τους μάνατζερ πολυεθνικών ή τους γιατρούς και δικηγόρους που είναι μέλη διεθνών οργανώσεων.

Ο συνεδριακός τουρισμός ανταποκρίνεται στις αυξανόμενες ανάγκες πληροφόρησης της εποχής μας, αλλά κυρίως εξελίσσεται σε παράγοντα κοινωνικής, επιστημονικής, οικονομικής και καλλιτεχνικής ανάπτυξης και δημιουργίας.

Συνεπώς, αναφερόμαστε σε ομαδικότητα ταξιδιών, γεγονός πολύ σημαντικό στο να καταστεί γνωστή σε κάθε Έλληνα μα και σε κάθε ξένο τόσο η φυσική ομορφιά και

ιστορική κληρονομιά, όσο και η ανωδική πορεία της Ελλάδας στον επιστημονικό και εμπορικό χώρο.

Σήμερα μιλάμε για συνεδριακό τουρισμό. Για να ερευνήσουμε όμως ποια είναι η σχέση των συνεδρίων με τον τουρισμό και των συνέδρων με τον τουρίστα πρέπει να γίνει μια σύγκριση των χαρακτηριστικών τους.

Τουρισμός- Συνέδρια:

- Και τα δύο γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη με τη βελτίωση των μέσων μεταφοράς. Ειδικότερα στην περίπτωση των συνεδρίων, η δημιουργία των πτήσεων charter οδήγησε στη μαζικοποίηση του συνεδριακού τουρισμού.
- Και τα δύο επηρεάστηκαν θετικά από την αυτοματοποιημένη και στρεσαρισμένη εποχή μας, που δημιουργούσε την ανάγκη διεξόδου με την αλλαγή περιβάλλοντος και τα ταξίδια. Με συνέπεια μεγάλα συνέδρια να οργανώνονται κάθε χρόνο σε διαφορετικό μέρος.
- Και ο τουρισμός και τα συνέδρια έχουν οικονομικό ή συναλλαγματικό όφελος για τη χώρα υποδοχής.

Η σχέση Τουρίστα- Σύνεδρου:

- Ο τουρίστας ταξιδεύει για λόγους αναψυχής, ξεκούρασης, αλλαγής περιβάλλοντος, αγορών, πολιτιστικών ενδιαφερόντων, κτλ. Ο σύνεδρος ταξιδεύει για λόγους επαγγελματικού ενδιαφέροντος, αλλά παράλληλα θέλει και προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τον ελεύθερο χρόνο του ικανοποιώντας και άλλες του ανάγκες, γεγονός που έχει οδηγήσει και στη δημιουργία των λεγόμενων “παράλληλων εκδηλώσεων”, που έχουν αυτόν ακριβώς το σκοπό.

- Και ο τουρίστας και ο σύνεδρος ταξιδεύουν έχοντας εξασφαλίσει κάποιο πακέτο υπηρεσιών που περιλαμβάνει τουλάχιστον μεταφορά, διαμονή, διατροφή, το οποίο στην περίπτωση του συνέδρου του προσφέρεται συνήθως σε ειδική τιμή προσφοράς ή και πολλές φορές δωρεάν (π.χ. Incentive tours).

8.2. Διακρίσεις Συνεδριακού Τουρισμού

Τα συνέδρια διακρίνονται ανάλογα με τη διάρκεια, το μέγεθος τους, την εθνική ή διεθνή συμμετοχή των συνάδρων, τον τρόπο χρηματοδότησης τους και τέλος την κοινή ιδιότητα κάτω από την οποία συνέρχονται οι σύνεδροι. Η κοινή ιδιότητα των συνέδρων φανερώνει το φορέα υπό την αιγίδα του οποίου συγκαλείται το συνέδριο.

8.2.1. Διάρκεια συνεδρίων

Ως μία από τις βασικότερες βιομηχανίες του κόσμου, ο Τουρισμός σχετίζεται με πολλούς από τους κύριους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Ο Τουρισμός σήμερα αποτελεί μια οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα που κινείται σε τοπικό και διεθνές επίπεδο και για πολλές εθνικές οικονομίες είναι η πρωταρχική παραγωγική διαδικασία που λειτουργεί σαν βασική πηγή εισοδήματος. Καλύπτει όλα σχεδόν τα εισοδηματικά στρώματα και προσπαθεί να ικανοποιήσει τη βασική πλέον ανάγκη του ανθρώπου, που είναι η δυνατότητα αλλαγής περιβάλλοντος και τρόπου ζωής, για ένα χρονικό διάστημα, που σε ποιότητα και ποσότητα ποικίλλει ανάλογα με τη διάθεση και το μέγεθος της δαπάνης που ο κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει.

Είναι πολύ δύσκολο να δώσουμε έναν απλό ορισμό για ένα φαινόμενο, που είναι τόσο στενά συνυφασμένο με τη ζωή –οικονομικά, κοινωνικό-πολιτιστικά και περιβαλλοντολογικά- και το οποίο στηρίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στοιχεία της παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Η δυσκολία αυτή φαίνεται και στο τεύχος του περιοδικού «The Economist» του 1991:

Δεν υπάρχει κανένας αποδεκτός ορισμός που να προσδιορίζει για το ποια στοιχεία συνθέτουν την τουριστική βιομηχανία. Ο οποιασδήποτε ορισμός ρισκάρει είτε να υπερτιμήσει είτε να υποτιμήσει την οικονομική του δραστηριότητα.

Σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των συνεδρίων έχει διάρκεια 3-4 ημέρες. Το 37,7% των συνεδρίων έχει διάρκεια 3 ημέρες, ενώ το 19,8 % έχει διάρκεια 6-8 ημέρες.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εργασίες των συνεδρίων πραγματοποιούνται συνήθως στις εργάσιμες ημέρες είναι φυσικό επακόλουθο κάποιος αριθμός συνέδρων να παρατείνει τη διάρκεια του ταξιδιού του ή να φροντίσει να ξεκινήσει νωρίτερα, αξιοποιώντας και το Σαββατοκύριακο, γεγονός που αυξάνει τη διάρκεια παραμονής του συνεδριακού τουρίστα και την τελική τουριστική του δαπάνη.

8.2.2. Το Μέγεθος των Συνεδρίων

Δεν υπάρχει τυπικό μέγεθος για κάποιο συνέδριο. Το μέγεθος του φορέα που πραγματοποιεί το συνέδριο, προδικάζει σε κάποιο βαθμό το μέγεθος του συνεδρίου, όχι όμως καθοριστικά.

Άλλα στοιχεία που επιρεάζουν το βαθμό συμμετοχής και κατ' επέκταση το τελικό μέγεθος είναι ο βαθμός ενδιαφέροντος του θέματος του συνεδρίου, ο τόπος και οι εγκαταστάσεις που επιλέχτηκαν και οι ημερομηνίες διεξαγωγής του.

8.2.3. Εθνική και Διεθνή Συμμετοχή των Συνέδρων

Η γενική τάση είναι τα συνέδρια να είναι διεθνή. Αυτή η τάση μπορεί να χωριστεί σε δύο βασικές κατηγορίες:

-να υπάρχουν ξένοι ομιλητές, αλλά οι σύνεδροι να είναι Έλληνες.

-τα συνέδρια να είναι διεθνή καθ' ολοκλήρου, δηλαδή και οι ομιλητές και οι σύνεδροι να είναι και Έλληνες και ξένοι.

Αυτή είναι και η επικρατέστερη κατηγορία.

8.2.4. Τρόπος Χρηματοδότησης τους

Οι επίσημοι κρατικοί φορείς που ενισχύουν και χρηματοδοτούν τα συνέδρια είναι: το Τμήμα Συνεδρίων και Εκθέσεων του ΕΟΤ, η Διεύθυνση Πολιτιστικής Κίνησης του Υπουργείου Πολιτισμού και το Γραφείο Επιστημονικών και Τεχνολογίας. Για να πραγματοποιηθεί η χρηματοδότηση από τον ΕΟΤ ακολουθείται η εξής διαδικασία:

Αποστέλλεται μια επιστολή με τη φίρμα του συνεδρίου, την οποία υπογράφει ο πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής του συνεδρίου. Στην επιστολή αυτή περιγράφεται το είδος του συνεδρίου και ζητείται χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση γίνεται με τους εξής τρόπους:

-άμεση χρηματοδότηση (σε χρήματα)

-βιβλία ως δώρα σε συνέδρους

-δώρα από τον ΕΟΤ για τους VIPS(συνήθως απομιμήσεις έργων μουσείων)

-χρηματοδότηση για τη διοργάνωση κάποιου δείπνου

Η διαδικασία χρηματοδότησης από το υπουργείο Πολιτισμού πραγματοποιείται με μια επιστολή που ενημερώνει για το περιεχόμενο του συνεδρίου. Το Υπουργείο Πολιτισμού δίνει κάποια έντυπα στα οποία ο διοργανωτής θα πρέπει να συμπεριλάβει όλα τα στοιχεία του συνεδρίου, καθώς και ένα πρόχειρο προϋπολογισμό του συνεδρίου. Εάν εγκριθεί η οικονομική ενίσχυση, τότε αυτή δίνεται με τη μορφή χρηματικού ποσού.

Τα συνέδρια που η θεματολογία τους σχετίζεται με τις θετικές επιστήμες τα αναλαμβάνει η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

Χρηματοδότηση μπορεί να επιτευχθεί και από διάφορα άλλα υπουργεία που σχετίζονται με το περιεχόμενο του συνεδρίου. Επίσης από την Ο.Α. Μόνο που στην περίπτωση αυτή δίνει κάποια έκπτωση ή κάποια δωρεάν αεροπορικά εισιτήρια.

Οι σπόνσορες ενισχύουν συνήθως χρηματικά εκθέσεις, διφημιστικές καταχωρήσεις και έντυπα του συνεδρίου με σκοπό την έμμεση διαφημιστική προβολή τους στο συνέδριο. Άλλη μορφή χορήγησης μπορεί να θεωρηθεί και το συνεδριακό υλικό όπως στυλό, μολύβια, φάκελοι κτλ που δίνεται κυρίως από τράπεζες.

8.2.5. Φορείς των Συνεδριακών Εκδηλώσεων

Οι φορείς διακρίνονται από την σκοπιά κάτω από την οποία εξετάζονται κάθε φορά. Έτσι μπορεί να έχουμε διάκριση ανάλογα με τα κριτήρια και σε φορείς με βάση:

- την υπόστασή τους, από καθαρά νομική άποψη
- τον εθνικό ή διεθνή χαρακτήρα τους
- το αντικείμενο της δραστηριότητάς τους(στόχοι)
- τον επιχειρησιακό ή όχι χαρακτήρα της λειτουργίας τους

8.2.5.1. Φορείς με Επιχειρησιακό Χαρακτήρα

Τέτοιοι φορείς είναι κυρίως οι επιχειρήσεις με κάθε είδους νομική υπόσταση, με εθνικό ή διεθνή χαρακτήρα, συνασπισμοί επιχειρήσεων και πολυεθνικοί εφόσον οι δραστηριότητές τους επεκτείνονται και σε περισσότερες χώρες της αλλοδαπής.

Οι συναντήσεις που πραγματοποιούν οι φορείς με επιχειρησιακό χαρακτήρα είναι δυνατόν να αφορούν:

- συναντήσεις επιχειρησιακών στελεχών για σοβαρά θέματα (οργάνωσης, παραγωγής, πωλήσεων, κτλ)
- συναντήσεις ολιγομελών διοικητικών οργάνων όπως: διοικητικών συμβουλίων, επιτροπών κτλ
- παρουσιάσεις νέων προϊόντων
- σεμινάρια και γενικά συναντήσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα
- συνελεύσεις μετόχων
- συναντήσεις και ταξίδια κινήτρων

8.2.5.2. Φορείς μη Επιχειρησιακού Χαρακτήρα

Τέτοιοι φορείς είναι τα επιμελητήρια, κρατικοί οργανισμοί, διεθνείς οργανισμοί. Επίσης, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και σωματεία, κοινωφελείς οργανισμοί, πολιτιστικοί και επιμορφωτικοί σύλλογοι, επιστημονικές, επαγγελματικές και εμπορικές ενώσεις.

Ένα συνέδριο ξεκινάει σαν μια ιδέα στο μυαλό ενός ανθρώπου που θέλει να διερευνήσει περισσότερο ένα θέμα συνεργαζόμενος με άλλους ανθρώπους που ασχολούνται κι εκείνοι με το ίδιο θέμα. Στη συνέχεια έρχεται η επεξεργασία αυτής της ιδέας, συζητήσεις, συμφωνίες και η απόφαση της οργάνωσης του συνεδρίου, του θέματος του, του χρόνου διεξαγωγής του και του προϋπολογισμού του.

Μετά ακολουθεί η έρευνα αγοράς, για να επιλεγθεί ο τόπος διοργάνωσής του και ο κατάλληλος επαγγελματίας διοργανωτής που θα αναλάβει όλο το συντονισμό. Πρέπει να σταλούν λοιπόν, στον οργανωτικό φορέα, φάκελοι με προσφορές των υποψήφιων αναδόχων.

Ο φάκελος πρέπει να είναι καλής ποιότητας και εμφάνισης, να αναγράφονται πάνω του η επωνυμία και η διεύθυνση του προσώπου ή της επιχείρησης που προτίθενται να αναλάβει τις εργασίες και να περιέχει:

- κατάλογο με τις αίθουσες και στοιχεία για την χωρητικότητά τους, τους τρόπους χρήσης του, τα έπιπλα, τον ηλεκτρονικό και οπτικοακουστικό τεχνικό εξοπλισμό που διαθέτουν και τις τιμές ενοικίασης τους.
- κατόψεις των αιθουσών και τις διαστάσεις τους.

- φωτογραφίες των αιθουσών.
- κατάλογο με δείγματα μενού που μπορούν να προσφερθούν και τις τιμές τους.
- προσπέκτ των ξενοδοχείων που θα φιλοξενήσουν τους συνέδρους και τις τιμές των δωματίων.
- δυνατότητες ψυχαγωγίας(αθλοπαιδιες, πισίνες, μπαρ κτλ) και άλλες παροχές και υπηρεσίες.
- φωτοτυπίες ευχαριστήριων επιστολών.

Μετά από τα παραπάνω αρχίζουν οι διαδικασίες ανάθεσης. Οι ανθέσεις εξαρτώνται από τον τρόπο λειτουργίας και το θεσμικό καθεστώς των διοικήσεων και των θεσμικών οργάνων, των φορέων που ενδιαφέρονται να οργανώσουν ένα συνέδριο. Όταν οι φορείς αυτοί ανήκουν στο δημόσιο τομέα η ανάθεση γίνεται με διαδικασίες διαγωνισμών.

Το συνέδριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Το γραμματειακό και το τουριστικό μέρος. Τόσο το ένα όσο και το άλλο χωρίζονται στην προσυνεδριακή, συνεδριακή και μετασυνεδριακή κάλυψη.

Προσυνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό μέρος

Η προσυνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό μέρος περιλαμβάνει:

- προβολή και διαφήμιση του συνεδρίου (αφίσες, πανό, δελτία τύπου προβολή στα ΜΜΕ)
- εξεύρεση χορηγών
- εγγραφές των συνέδρων
- περιλήψεις των ομιλητών

Στις περιλήψεις ακολουθείται η εξής διαδικασία:

Συντάσσεται το όνομα, το θέμα και η περίληψη της εργασίας. Κατόπιν οι περιλήψεις στέλνονται στους επιστημονικούς κριτές, βαθμολογούνται από αυτούς και όσοι είναι μέσα στο όριο της βαθμολογίας καλούνται να μιλήσουν για κάποια λεπτά ή να παρουσιάσουν την εργασία τους σε πόστερ.

Εδώ συμπεριλαμβάνονται οι τεχνικοί και οι διακοσμητές που θα αναλάβουν να ετοιμάσουν κατάλληλα τους χώρους που θα χρησιμοποιηθούν στο συνέδριο, οι διερμηνείς και μεταφραστές, που θα πρέπει να προετοιμαστούν πάνω στα κείμενα που θα κλιθούν να μεταφράσουν, οι επισιτιστικές μονάδες που θα αγοράσουν και θα παρασκευάσουν τα γεύματα ή τα coffee break των συνέδρων, οι εκδότες και οι τυπογράφοι που θα ανλάβουν να τυπώσουν προσκλήσεις, κάρτες, προγράμματα,

περιλήψεις, διπλώματα παρακολούθησης του συνεδρίου και γενικά όλο το έντυπο υλικό που θα χρησιμοποιηθεί.

-η προσυνεδριακή κάλυψη τελειώνει με το πέρασμα όλων των δεδομένων στους Η/Υ και την εξαγωγή του προγράμματος του συνεδρίου, το οποίο φυσικά θα αποσταλεί στους ενδιαφερόμενους.

Συνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό μέρος

Η συνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό μέρος περιλαμβάνει:

- υπόλοιπες εγγραφές των συνέδρων που έρχονται εκείνη την ώρα
- συνεχείς επαφή και εξυπηρέτηση των συνέδρων
- έλεγχος των πάντων μέσα στην αίθουσα του συνεδρίου (σερβιτόροι, διερμηνείς, τεχνικοί, κατάλληλη θερμοκρασία, φωτισμός, να υπάρχουν ποτήρια με νερό στο βήμα του ομιλητή και στο προεδρείο, ντοσιέ σημειώσεων και στυλό στον κάθε σύνεδρο, ταμπελίτσες με ονόματα των παρευρισκομένων) και άλλες λεπτομέρειες που έχουν μεγάλη σημασία.
- παράλληλος έλεγχος και υποστήριξη στους υπόλοιπους χώρους (εκθέσεις, πόστερ υποδοχής κτλ).

Μετασυνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό μέρος

Η μετασυνεδριακή κάλυψη στο γραμματειακό της μέρος περιλαμβάνει:

- απονομή των διπλωμάτων παρακολούθησης του συνεδρίου
- απομαγνητοφώνηση
- ευχαριστήρια αλληλογραφία
- κλείσιμο λογαριασμών
- απόδοση αρχείων κτλ

Προσυνεδριακή κάλυψη στο τουριστικό μέρος

Η προσυνεδριακή κάλυψη στο τουριστικό της μέρος περιλαμβάνει:

- κρατήσεις αιθουσών και δωματίων
- κρατήσεις εισιτηρίων, μεταφορών, εκδρομών
- κρατήσεις επισιτιστικών μονάδων

Στη συνεδριακή κάλυψη του τουριστικού μέρους υλοποιούνται όλα τα παραπάνω. Το τουριστικό μέρος της διοργάνωσης ενός συνεδρίου απευθύνεται στο συναίσθημα και στον ψυχισμό του συνέδρου και γι' αυτό ακριβώς το λόγο επιβάλλεται ο λεπτομερής και προσεκτικός σχεδιασμός του και η τήρηση του με τη μεγαλύτερη λεπτότητα, ευγένεια και προθυμία.

Όταν η άρτια οργάνωση και η άριστη ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών συνυπάρξουν αρμονικά με την προσωπική επαφή και φροντίδα του διοργανωτή προς το συνέδρου, τότε το αποτέλεσμα δεν μπορεί να είναι άλλο από επιτυχές.

Τα συνέδρια βοηθούν την ξενοδοχειακή μονάδα σε περιόδους χαμηλής πληρότητας και της αποφέρουν, στο μέλλον, σημαντικά οφέλη που απορρέουν από την προβολή της. Θα πρέπει όμως, για κάθε εποχή του χρόνου να προσδιοριστεί το μέγεθος του συνεδρίου που μπορεί να αναλάβει το ξενοδοχείο, για να μην εμποδίσει την τακτική πελατεία του.

Ο τόπος, αλλά και κάθε ξενοδοχείο, έχει τις δικές του πιθανότητες στην αγορά των συνεδρίων, εφόσον διαθέτει ορισμένες από τις βασικές προϋποθέσεις. Πρέπει όμως να προσδιοριστούν τα συνέδρια για τα οποία το συγκεκριμένο ξενοδοχείο είναι κατάλληλο και μάλιστα προσδιοριστεί η αγορά στην οποία μπορεί να απευθυνθεί τότε πρέπει να εφαρμοστεί η κατάλληλη προώθηση και προβολή των συνεδριακών δυνατοτήτων του.

Πρωταρχική σημασία για να μπορέσει η ξενοδοχειακή μονάδα να προσδιορίσει την πελατεία της είναι η ανάλυση και η καταγραφή των πραγματικών δυνατοτήτων της. Θα πρέπει να καταγράψει όλα εκείνα τα στοιχεία που αποτελούν το προϊόν της σε ότι αφορά την ταυτότητα του από άποψη εγκαταστάσεων, εξοπλισμού, δυνατότητα παροχής συγκεκριμένων υπηρεσιών, σε σχέση με την ανανεωμένη κατά εποχές πληρότητα, καθώς και τις δυνατότητες που παρέχει η γεωγραφική θέση που βρίσκεται η μονάδα. Η καταγραφή θα πρέπει να αποτυπώσει την πραγματική εικόνα. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει ποιοτική και ποσοτική καταγραφή σε ότι αφορά κυρίως τα παρακάτω:

8.3.Στέγαση συνέδρων

-Προσδιορισμός αριθμού δωματίων και σουίτες για τη φιλοξενία των συμμετεχόντων συνέδρων και οργανωτών.

-Τιμή δωματίων σε μονόκλινα, δίκλινα, τρίκλινα κτλ καθώς και ειδικές εκπτώσεις, διευκρίνηση τιμής εάν περιλαμβάνει (και πόσα) γεύματα και τιμή για έξτρα γεύματα.

-Ειδική τιμή συνοδευόμενων ατόμων και ποιος καλύπτει τα έξοδα διαμονής τους.

-Παροχές εντός των δωματίων.

-Ποιος καλύπτει τη διανυκτέρευση των συμμετεχόντων, ποιος τις έξτρα χρεώσεις τους (τηλέφωνα, μπαρ, κτλ).

8.4.Συνεδριακές Αίθουσες

Η εργασία καταγραφής και αξιολόγησης των διαφόρων συνεδριακών χώρων θα βοηθήσει στη σαφή εικόνα της δυνατότητας εξυπηρέτησης των συνεδρίων ανάλογα με το μέγεθος τους.

Πρέπει να προσδιοριστεί ο αριθμός των αιθουσών και η δυνατότητα κατάτμησης της συνεδριακής αίθουσας σε μικρότερες, η δυνατότητα ύπαρξης ή δημιουργίας γραφείου εγγραφής και υποδοχής των συνέδρων και η δυνατότητα χώρου συγκέντρωσης.

8.5.Χώροι για Εκθέσεις

Όλοι επιθυμούν να έχουν κάτω από μια ενιαία στέγη όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με ένα συνέδριο. Εάν όμως δεν καλύπτονται οι ανάγκες του εκθέτη, προτείνονται εναλλακτικές λύσεις σε γειτονικό ή κοντινό με τη συνεδριακή αίθουσα χώρο. Φυσικά ο ξενοδόχος οφείλει να γνωρίζει τις δυνατότητες αυτού του χώρου και συγκεκριμένα:

Τις διαστάσεις, την επιφάνεια αλλά και τον όγκο του χώρου, το φορτίο που μπορεί να δεχθεί το πάτωμα ειδικά όταν η έκθεση έχει βαριά αντικείμενα, τη δυνατότητα της χρήσης του χώρου με κινητά χωρίσματα και τη δυνατότητα για διάφορες παροχές όπως τηλεφωνική συνδεση, κλιματισμός κ.ά.

8.6. Εξοπλισμός Αιθουσών

Ο εξοπλισμός αυτός μπορεί να αποτελεί σταθερό τμήμα στη συνεδριακή αίθουσα, εφόσον οι εγκαταστάσεις είναι μόνιμες και η χρήση της αίθουσας είναι αποκλειστικά για συνέδρια. Στην περίπτωση που το ξενοδοχείο δε διαθέτει κάποιο τμήμα από τον εξοπλισμό, θα πρέπει να έρθει σε επαφή με ειδικά γραφεία ενοικίασης και να πάρει προσφορές.

Projectors (slides, overheads), TV-Video, Μικρόφωνο, Τηλέφωνο- Φαξ, Κλιματισμός, PC-Windows- Internet, Φωτοτυπικά, Αναλόγια, Εξέδρες, Πίνακες, Μεταφραστικά, Φωτισμός, Καρέκλες- Έδρανα, Κινηματογραφικές Μηχανές προβολής, Εφοδιασμός με μπλοκ σημειώσεων και στυλό, Μαγνητόφωνα- Μουσική, Πίνακες ανακοινώσεων.

8.7. Ψυχαγωγία Πελατών

Τα συνέδρια αποτελούν καταπληκτικές ευκαιρίες για διακοπές στους/ στις συζύγους των συνέδρων. Πολλές φορές μάλιστα, εκεί που η συμμετοχή στο συνέδριο βρίσκεται σε οριακά επίπεδα το άτομο που θα συνοδεύσει είναι εκείνο που θα παίζει τον αποφασιστικό ρόλο στην τελική επιλογή. Γι' αυτό το λόγο τόσο ο φορέας που πραγματοποιεί το συνέδριο όσο και ο τόπος στον οποίο θα διεξαχθεί, έχουν κοινό στόχο στην προσέλκυση των συνοδών.

Οι συνοδοί των συνέδρων έχοντας περισσότερο χρόνο στη διάθεσή τους, πραγματοποιούν υψηλή τουριστική δαπάνη που αφορά κυρίως τις οργανωμένες εκδρομές, στις αγορές και στις επισκέψεις σε εκθέσεις ή μουσεία.

Ο ξενοδόχος πρέπει να καταγράψει τις δυνατότητες για ψυχαγωγία των συνέδρων και των συνοδών τους, που θα διαθέτει η ξενοδοχειακή μονάδα, η πόλη και η ευρύτερη περιοχή ειδικότερα για τη ψυχαγωγία και απασχόληση των παιδιών που πολλές φορές συνοδεύουν τους συνέδρους, ιδίως μάλιστα όταν συνδιάζεται το συνέδριο με οικογενειακές διακοπές λίγων ημερών.

Α)Για την ψυχαγωγία των συνέδρων και συνοδών μέσα στο ξενοδοχείο:

- αναγνωστήρια εφοδιασμένα με περιοδικά από όλο τον κόσμο
- πισίνα και άλλοι χώροι κοντά σε αυτή
- γυμναστήρια, σάουνα, μασάζ

- αθλητικές εγκαταστάσεις
- μπαρ με όμορφο περιβάλλον
- καλλιτεχνικά προγράμματα και διαγωνισμοί
- κομμωτήριο κτλ
- καταστήματα για ψώνια μέσα στο ξενοδοχείο
- αίθουσα κινηματογράφου
- δυνατότητες για φροντίδα μικρών παιδιών και άθληση μεγαλύτερων

Β) Για την ψυχαγωγία των συνέδρων και συνοδών εκτός ξενοδοχείου

- δυνατότητες για ενημέρωση, ψυχαγωγία και αναψυχή που παρέχει η πόλη και η ευρύτερη περιοχή της
- δυνατότητες πραγματοποίησης ολιγόωρων ή ημερίσιων ατομικών εκδρομών
- δυνατότητες για ομαδικές οργανωμένες περιηγήσεις, ξεναγήσεις

8.8. Προϋποθέσεις Ανάπτυξης του Συνεδριακού Τουρισμού

Είναι γεγονός ότι η έννοια του “συνέρχεσθαι” είναι ήδη γνωστή από την Αρχαιότητα. Οι Έλληνες, ιδιαίτερα από τον 5ο αιώνα, κάνουν ευρεία χρήση της στην πράξη, με ανοικτές συναθροίσεις και ανοιχτά θέματα πολιτικής, επιστημονικής ή φιλοσοφικής χροιάς. Έκτοτε τέτοιου είδους ανάγκες επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων σε διάφορα πεδία επιστημονικών ή κοινωνικών πεδίων πολλαπλασιάστηκαν. Στο μέλλον δε, οι Συνεδριακές δραστηριότητες κάθε είδους θα συνεχίσουν την αυξανόμενη πορεία.

Μπορεί οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας, όπως το internet, η teleconference, η ηλεκτρονική πληροφόρηση κλπ, να αλλάζουν σημαντικά τον τρόπο των καθημερινών μας συναλλαγών, αλλά πολύ λίγο θα επηρεάσουν την ανάγκη του “συνέρχεσθαι” και της ανθρώπινης επαφής. Η αμεσότητα της ανθρώπινης tet-a-tet επαφής δεν είναι δυνατόν να υποκατασταθεί με την ψυχρή ηλεκτρονική τεχνολογία. Αντίθετα, όσο η Τεχνολογία απομονώνει τον άνθρωπο από την καθημερινή του επαφή με τον άνθρωπο, όπως θα συμβεί ενδεχομένως τα επόμενα χρόνια με το Ηλεκτρονικό Εμπόριο, τόσο θα αυξηθούν οι ανάγκες για παραδοσιακές και ανθρώπινες εκφράσεις του Συνέρχεσθαι.

Οι μεγάλες εμπορικές επιχειρήσεις θα θέλουν να συνδιάζουν διαρκώς περισσότερο τη βελτίωση των τεχνικών που εφαρμόζουν για την επίτευξη των στόχων τους, με την αναβάθμιση των ανθρώπινων σχέσεων και του εργασιακού περιβάλλοντος. Κατ' επέκταση και οι διάφοροι επιστημονικοί ή κλαδικοί οργανισμοί θα αντιμετωπίζουν διαρκώς και περισσότερα επιχειρήματα, για να συνέρχονται με στόχο την προώθηση και βελτίωση των γνώσεων καθώς και την καθιέρωση συγκεκριμένων πρακτικών στο χώρο τους.

Όλες αυτές οι διαπιστώσεις, από τουριστικής πλευράς, σημαίνουν ότι ο Συνεδριακός και Επαγγελματικός Τουρισμός και οι ανάγκες για σχετική οργάνωση και υποδομή είναι και πρέπει να είναι στο στόχαστρο κάθε Πολιτείας, που φιλοδοξεί να αναπτύξει αξιόλογη τουριστική βιομηχανία.

Η Ελλάδα, που ως γνωστό θέλει να υπερηφανεύεται για τα αποτελέσματα και την ανάπτυξη του τουριστικού της προϊόντος, έχει πλήρως αγνοήσει τις προοπτικές και τη δυναμική του Συνεδριακού και Επαγγελματικού Τουρισμού και βέβαια όταν λέμε η Ελλάδα δεν εννοούμε δυστυχώς μόνο το Δημόσιο. Και ο Ιδιωτικός Τομέας, παρά την κάποια αφύπνισή του τα τελευταία χρόνια, εξακολουθεί να ενεργεί σπασμωδικά και κυρίως μεμονωμένα, χωρίς μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, χωρίς αξιοποίηση όλων των εξειδικευμένων δυνάμεων του χώρου.

Για παράδειγμα, είναι μοναδικό και ταυτόχρονα καταστροφικό φαινόμενο, Ξενοδόχοι και επαγγελματίες Οργανωτές Συνεδρίων να συμπεριφέρονται συχνά σαν ανελέητοι ανταγωνιστές, αντί να συνεργάζονται, όπως θα έπρεπε, με στόχο την Παγκόσμια αγορά και την αύξηση του φτωχότατου 0,7% μεριδίου της χώρας μας στην παγκόσμια Συνεδριακή Αγορά. Το φαινόμενο αυτό είναι αποφασιστικής σημασίας, γιατί αποδυναμώνει την αξιοποίηση της τεχνογνωσίας και την επιβολή ενός συλλογικού και δυναμικού Μάρκετινγκ στο χώρο.

Οι ξενοδόχοι λοιπόν καλούνται, εκτός από το να βελτιώσουν την υποδομή τους, να βγουν από το “εγώ” τους και την εσωστρέφειά τους και να συνεργαστούν με τις υπόλοιπες υγιείς δυνάμεις του κλάδου.

Το σίγουρο είναι ότι και οι Ξενοδόχοι και οι Επαγγελματίες Οργανωτές έχουν το δικό τους αναμφισβήτητο ρόλο και όταν αυτό γίνεται πράξη τότε ο πελάτης, που κάνει χρήση των υπηρεσιών και των δύο, μόνο ευτυχής μπορεί να είναι. Αντίθετα, η προσπάθεια συγκέντρωσης των δύο αυτών ρόλων και υπηρεσιών στα χέρια ενός, μόνο ζημιές μακροχρόνια μπορεί να επιφέρει.

Από την άλλη πλευρά, η Πολιτεία θα πρέπει πρώτα απ'όλα να συνειδητοποιήσει τη σημασία αυτής της μορφής τουρισμού για τη σχετική μας βιομηχανία. Να συνηδητοποιήσει γενικά οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού βοηθούν αποφασιστικά στους ακόλουθους στόχους που θα πρέπει να είναι άμεσης προτεραιότητας για τον Τουρισμό και την Οικονομία μας:

α. Προσέλκυση Επισκεπτών υψηλού εισοδηματικού και πολιτιστικού επιπέδου. Είναι γνωστό σε όλους το πρόβλημα της προσέλευσης στη χώρα μας χαμηλού επιπέδου, από τις παραπάνω απόψεις, επισκεπτών, με τάσεις επιδείνωσης.

β. Τουρισμό δώδεκα μηνών και όχι έξι. Ο Συνεδριακός Τουρισμός δραστηριοποιείται κυρίως από το Σεπτέμβριο έως και τον Ιούνιο.

γ. Αντίδραση στις ολιγοψωνιακές σήμερα, και ίσως μονοψωνιακές αύριο, τάσεις της αγοράς του τουριστικού μας προϊόντος.

Όταν ακούμε τη λέξη Συνέδριο, η εικόνα που συνήθως δημιουργείται στο μυαλό μας είναι αυτή ενός αριθμού ανθρώπων, σε μια μεγάλη αίθουσα να παρακολουθούν για 2-3 μέρες τις εργασίες, που παρουσιάζονται από κάποιους ομιλητές. Ένα συνέδριο όμως έχει και κάποιες άλλες παραμέτρους, όχι μεν εμφανείς αλλά πολύ σημαντικές. Η επικοινωνία, για παράδειγμα, είναι μία από αυτές.

Κάποιες εκατοντάδες άνθρωποι, από διαφορετικά σημεία της χώρας ή της γης, βρίσκονται για λίγες μέρες μαζί. Συστήνονται, συζητούν, ανταλλάσσουν απόψεις, προβληματισμούς, επιτεύγματα, προβλήματα. Έχουν την ευκαιρία να συν-φάγουν, να διασκεδάσουν, να ανταλλάξουν τις κάρτες τους και να ξεκινήσουν ίσως κάποιοι από αυτούς, μια συνεργασία, μια φιλία.

Ένα συνέδριο έχει την ικανότητα να φέρνει κοντά ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα, που διαφορετικά δε θα είχαν ίσως ποτέ την ευκαιρία να γνωριστούν. Ένα συνέδριο αποτελεί τη γέφυρα που θα φέρει τους συνέδρους κοντά σ' αυτούς που έχουν να πουν και να καταθέσουν τις νέες ιδέες, τις ανακαλύψεις, τους τρόπους και τις πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν. Είναι η ευκαιρία που προσφέρεται σε ανθρώπους με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, να γνωρίσουν τον τόπο που τους φιλοξενεί. Είναι βέβαιο πως όταν οργανώνουμε ένα συνέδριο, δεν έχουμε στο νου μας όλα τα πιο πάνω. Φροντίζουμε για την άψογη διεξαγωγή των εργασιών, τον ύπνο, τη μετακίνηση και τη διευκόλυνση των συνέδρων. Είναι όμως εξ ίσου βέβαιο πως οι σύνεδροι θα έχουν έντονη την αίσθηση της επιτυχίας του συνεδρίου, αν φεύγοντας πάρουν μαζί τους και τη γεύση της ανθρώπινης επαφής αλλά και της κουλτούρας ενός άλλου λαού.

Ένας σύνεδρος που μετέχει σε κάποιο συνέδριο σε άλλη χώρα, εμμέσως έρχεται σε επαφή με τον πολιτισμό της. Μέσα στο πλαίσιο της οργάνωσης υπάρχουν πάντα εκδηλώσεις -ή ίσως θα έπρεπε να υπάρχουν εκδηλώσεις- που επιτρέπουν στους συνέδρους να φύγουν για λίγο από τη ζάλη των εργασιών, και μέσα από ενδιαφέροντα θεάματα, ακούσματα, δεξιώσεις να έρθουν σε επαφή με τη γλώσσα της χώρας που τους φιλοξενεί, με την ιστορία της, με τον πολιτισμό της, με την Τέχνη της. Η χώρα μας προσφέρει απεριόριστες τέτοιες ευκαιρίες και δυνατότητες με τα Ιδρύματα προώθησης του πολιτισμού μας, με θαυμάσιους υπαίθριους χώρους, με την Ιστορία της των χιλιάδων χρόνων.

Μια δεξίωση, για παράδειγμα, με θέα την Ακρόπολη και η οποία θα συνοδεύεται με κάποιο βιβλίο για την ιστορία του Μνημείου, ένα ντοκιμαντέρ για το Αιγαίο, του οποίου η προβολή θα συνοδεύεται με ένα βιβλίο για την Ιστορία του Ελληνικού πολιτισμού που άνθισε στα παράλια της Ιωνίας, μια παράσταση Αρχαίου δράματος που θα συνοδεύεται από το κείμενο του έργου, είναι εκδηλώσεις που σίγουρα αγγίζουν το πνεύμα, ευφραίνουν την ψυχή και πάνω απ' όλα ο σύνεδρος τα παίρνει μαζί του όταν θα φύγει.

Ο καθηγητής John Swarbrooke του Sheffield Hallam University, ο οποίος μιλώντας σε συνέδριο για τον Ελληνικό τουρισμό, είπε πως εμείς οι Έλληνες, αν θέλουμε να αυξήσουμε το συνεδριακό τουρισμό, θα πρέπει να αντλήσουμε και να προβάλλουμε θέματα από την Ιστορία μας και τον Πολιτισμό μας, κι όχι μόνο τη θάλασσα και τον ήλιο, κάτι που σήμερα πια μπορεί κανείς να βρει οπουδήποτε στον κόσμο. Οποσδήποτε, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη μοναδικότητα των φυσικών καλλονών και του κλίματος της Ελλάδας, συνδιάζοντάς τα όμως με το διαχρονικό Πολιτισμό μας και την ιστορία στις Τέχνες, τον Αθλητισμό και τις Επιστήμες, προσθέτουμε ένα μοναδικό συγκριτικό πλεονέκτημα στο τουριστικό μας προϊόν, με οποιαδήποτε μορφή κι αν προσφέρεται.

Γίνεται τόση συζήτηση για το συνεδριακό τουρισμό, για το μικρό ποσοστό της παγκόσμιας αγοράς που έχει η Ελλάδα ενώ θα έπρεπε να γίνει κάποια επανεξέταση των οργανωτικών τακτικών που ακολουθούνται, στο πλαίσιο μιας νέας πολιτικής, επιστρεύοντας φαντασία, χιούμορ και πολύ περισσότερο να συνειδητοποιήσουμε οτι επιτυχία ενός συνεδρίου δεν είναι μόνο τα εισιτήρια και τα δωμάτια αλλά και εκείνα που απευθύνονται στα ενδιαφέροντα, στις ευαισθησίες, στις ιδέες, στην αισθητική και στις ιστορικές και πολιτιστικές αναζητήσεις του συνέδρου. Συνειδητοποιώντας πως ο μέσος όρος μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου του συνέδρου είναι ιδιαίτερα

υψηλός, επιβάλλεται εκ των πραγμάτων, και οι δικές μας οργανωτικές διαδικασίες ανλόγως να προσαρμοστούν, μετατρέποντας ένα καλό οργανωμένο συνέδριο σε πηγή γνώσης και επικοινωνίας, που θα ικανοποιεί περισσότερες ανάγκες του ανθρώπου-συνέδρου και συγχρόνως θα προβάλλει τη χώρα μας ακόμη πιο πολύ.

Είναι γνωστό στους πάντες πλέον τα πολλαπλά οφέλη του τουρισμού, η μεγάλη συμμετοχή του στο εθνικό ΑΕΠ και η συμβολή του στη μεγάλη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ειδικά από τον τουρισμό ωφελήθηκε η επαρχία και τα νησιά, σταμάτησε η αστυφιλία, η μετανάστευση και οι νέοι παραμένουν πλέον στον τόπο τους, όπου και εργασία έχουν και έρχονται πλέον σ' επαφή με άλλες κουλτούρες, γεγονός που τους βοηθάει να δουν πράγματα και καταστάσεις υπό άλλο πρίσμα.

Δυστυχώς όμως ο τουρισμός αναπτύχθηκε στην Ελλάδα άναρχα, χωρίς σωστό προγραμματισμό και ξεκάθαρους στόχους, με αποτέλεσμα να έχουμε και τ' αρνητικά του αποτελέσματα, όπως η αλλοίωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών και η αύξηση της εγκληματικότητας. Τελευταία βέβαια οι διάφοροι Υπουργοί και Γεν. Γραμματείς μιλούν για αλλαγή στόχων και για ποιοτικό τουρισμό, αλλά παραμένουν μόνο στα λόγια, χωρίς σωστό προγραμματισμό και χωρίς τους κατάλληλους ανθρώπους. Ο ποιοτικός τουρισμός δεν επιτυγχάνεται με πομπώδεις ανακοινώσεις και πολλές επιτροπές αλλά:

- A) Σωστή αξιοκρατική στελέχωση των διάφορων δημοσίων υπηρεσιών με στελέχη που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τον τουρισμό, που έχουν γνώση του αντικειμένου και με σπουδές στο εξωτερικό.
- B) Επιλογή στόχων, τρόπος υλοποίησης και μακροχρόνιος προγραμματισμός.
- Γ) Βελτίωση της τουριστικής υποδομής της χώρας.
- Δ) Συνεχής εκπαίδευση.
- Ε) Συνεχής προβολή του τουριστικού προϊόντος της χώρας.

Αναλυτικότερα:

-Α. Πρέπει να αυξηθούν τα γραφεία του ΕΟΤ ή του Υπουργείου Τουρισμού στο εξωτερικό και να προσληφθούν ικανά στελέχη, τα οποία θα επιλεγούν με αξιοκρατικά κριτήρια και με γνώμονα:

α.τη μόρφωση

β.τη γνώση ξένων γλωσσών (2-3 τουλάχιστον)

γ.την προσωπικότητα

δ.τη διάθεση για εργασία

ε.την εμφάνισή τους

Αφού επιλεγούν τα άτομα αυτά, θα πρέπει να παρακολουθήσουν ειδικά σεμινάρια, όπου θα διδάσκονται: οι δυνατότητες της χώρας, το τουριστικό προϊόν μας και πώς θα το προωθήσουν, οι νόμοι και το πνεύμα σκέψης της χώρας που θα οριστούν να εργαστούν και φυσικά τη γλώσσα της χώρας αυτής. Ακόμη πως θα συλλέγουν πληροφορίες για τους ανταγωνιστές μας στην εκάστοτε χώρα, τι λέγεται στη χώρα αυτή για τον τουρισμό μας και ποιες οι διάφορες εξελίξεις που επιρεάζουν τον τουρισμό. Τέλος να υποχρεούνται να ενημερώνουν τα κεντρικά γραφεία, στην Αθήνα για το καθετί, με δικές τους αναλύσεις και τυχόν προτροπές. Το σύνολο των εκθέσεων αυτών θα βοηθάει την εκάστοτε τουριστική ηγεσία να σχεδιάζει και να προωθεί την υλοποίηση των διάφορων αποφάσεων.

-B. Οι εκθέσεις των γραφείων του ΕΟΤ και του Υπ. Τουρισμού εξωτερικού θα βοηθάνε στη χάραξη των στόχων και της στρατηγικής υλοποίησης ενός μακρόπνοου σχεδιασμού, θέτοντας τις ανάλογες προτεραιότητες.

-Γ.1. Άνετα, πρόσχαιρα, φιλικά, λειτουργικά αεροδρόμια με διεθνείς προδιαγραφές και πραγματικό έλεγχο, που θα αποτρέπει την είσοδο σε κάθε ανεπιθύμητο για την ασφάλεια των πολιτών της πατρίδας μας.

-Γ.2. Λιμάνια με εύκολη πρόσβαση, καθαρά με άριστο εξοπλισμό, λειτουργικά και με χρώμα Ελλάδος, με πρόσχαρο προσωπικό και διαρκή ασφάλεια, που θα εμποδίζει την είσοδο στη χώρα ή στα νησιά εγκληματικών στοιχείων και ανεπιθύμητων προσώπων, που υποβαθμίζουν την εικόνα της χώρας.

-Γ.3. Δρόμοι άνετοι με σωστή ασφαλιτόστρωση χωρίς λακούβες, με σωστό ηλεκτροφωτισμό, δενδροφύτευση και σήμανση. Ιδιαίτερη μέριμνα για τους πεζούς και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τόσο στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο, όπου θα δίνεται η ευκαιρία στον επισκέπτη να περπατήσει και να απολαύσει τις ομορφιές του τόπου με ασφάλεια.

-Γ.4. Καθαριότητα όλων των κοινόχρηστων χώρων (πύλες εισόδου- εξόδου, δρόμοι, αλσύλια, πάρκα, παραλίες).

-Γ.5. Διατήρηση και εμπλουτισμός του πράσινου της χώρας, ιδίως των νησιών, με σωστή και διαρκή ενημέρωση του κόσμου, εκπαίδευση, αστυνόμευση και παραδειγματική τιμωρία των ενόχων καταστροφής του πράσινου σε δάση, πάρκα, δρόμους διότι τώρα η πολιτεία τους “χαϊδεύει” και με τη στάση της ουσιαστικά ενισχύει την υποβάθμιση αυτή.

-Γ.6. Ανθεκτική κατασκευή των δημοσίων έργων, μελετημένα ώστε να δένουν με το περιβάλλον (μπάζα, πέτρες, ξύλα, υπολείμματα μετόν, μισοτελειωμένα και κακόγουστα τμήματα των κατασκευών, σίδερα που προεξέχουν).

-Γ.7. Κατασκευή γηπέδων γκολφ (2-3) σε κάθε τουριστικό τόπο ή νησί, με την ανάλογη υποδομή, τη συντήρηση, και την κατάλληλη διαχείρησή τους.

-Γ.8. Κατασκευή μαρίνων σε όλα τα νησιά της Ελλάδος, ειδικά του Αιγαίου.

-Γ.9. Το αίσθημα ασφάλειας, που πρέπει να εμπνέει η χώρα στους επισκέπτες της, είναι πρωταρχικής σημασίας.

-Γ.10. Βελτίωση στην εμφάνιση των αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων της χώρας. Ασφαλής πρόσβαση σ' αυτούς ώστε να μην κινδυνεύει η σωματική ακεραιότητα του επισκέπτη. Να ηλεκτροφωτιστούν οι χώροι αυτοί, οι δε φύλακες να έχουν μαζί τους ενδοεπικοινωνία και να φορούν ωραία στολή.

-Γ.11. Τουρισμός σημαίνει επίσης διάφορα διεθνή επιστημονικά συνέδρια, συνέδρια εταιρειών, ειδικών κινήτρων, κλπ. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, εκτός της απαραίτητης υποδομής που αναφέραμε πιο πάνω, χρειάζεται να αλλάξει η νοοτροπία “της γυάλας” δηλαδή ο αποκλεισμός ή η φειδωλή χρήση κάποιων χώρων, όπου θα μπορούσαν να οργανωθούν σημαντικές εκδηλώσεις. Απεναντίας αυτοί οι χώροι θα πρέπει να ανοίξουν και να δίνονται, έναντι λογικού αντίτιμου, για την οργάνωση θεματικών εκδηλώσεων. Επίσης θα πρέπει αυτοί οι χώροι να οργανωθούν σωστά, δηλαδή να διαθέτουν εστιατόρια, πλακοστρώσεις, δενδροφυτεύσεις και να είναι καθαροί.

-Γ.12. Κατασκευή μεγάλων συνεδριακών κέντρων πολλαπλών χρήσεων, με σωστή επάνδρωση, λειτουργία και κατάλληλη προβολή. Η άρτια και εξειδικευμένη υποδομή αποτελεί το βασικό κριτήριο που εξετάζεται πάντα από τον φορέα που θα πραγματοποιήσει το συνέδριο ή την έκθεση. Η συγκεκριμένη αυτή υποδομή μπορεί να προσφέρει είτε σε μια ξενοδοχειακή μονάδα, είτε σε αυτόνομα συνεδριακά και εκθεσιακά κέντρα.

-Δ. Βελτίωση και αναβάθμιση των τουριστικών σχολών, πρόσληψη ικανών και εκπαιδευμένων στο εξωτερικό δασκάλων. Συνεχής εκπαίδευση όλων των αμέσως και εμμέσως εμπλεκόμενων με τον τουρισμό (ξενοδοχοϋπάλληλοι, υπάλληλοι αεροδρομίων, λιμανιών, καταστημάτων, εστιατορίων, κλπ).

-Ε.1. Συνεχής προβολή, στις κυριότερες τουριστικές αγορές του εξωτερικού, του τουρισμού μας και των δυνατοτήτων της χώρας μας, του πλούτου της πολιτιστικής κληρονομιάς της, της Ιστορίας της, της τουριστικής υποδομής της.

-**E.2.** Για τη συνεχή εκπαίδευση των εργαζομένων στα γραφεία του ΕΟΤ και του Υπ. Τουρισμού , τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού, καθώς και για την πραγματοποίηση του προγράμματος προβολής της χώρας, μπορεί να συμβάλλει η τεράστια περιουσία του ΕΟΤ και του αντίστοιχου Υπουργείου, με τη σωστή και το δυνατόν περισσότερο αποδοτική διαχείριση της.

-**ΣΤ.** Ασφάλεια, ειρήνη, σταθερή πολιτική κατάσταση. Η προϋπόθεση αυτή αφορά τον τουρισμό στο σύνολο του, επειδή συνδέεται με το γενικότερο τουριστικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται. Ο τουρισμός είναι ευαίσθητος γιατί επηρεάζεται από το κοινωνικό αλλά και το πολιτικό περιβάλλον. Ιδιαίτερα ευαίσθητος είναι δε, ο συνεδριακός τουρισμός.

-**Z.** Ξενοδοχεία υψηλών προδιαγραφών με ανάλογες υπηρεσίες και αξιοθέατα σε κοντινές σχετικά αποστάσεις. Η ποιότητα αυτού του είδους τουρισμού απαιτεί και την ανάλογη προσφορά υπηρεσιών που σχετίζονται όχι μόνο με την παραμονή αλλά και με κάθε πρόσθετη υπηρεσία που την κάνει πιο αποτελεσματική και ευχάριστη (πλήρες σύστημα επικοινωνιών, γραμματική υποστήριξη, προγράμματα αναψυχής και ψυχαγωγίας κτλ).

-**H.** Εύκολη πρόσβαση από τη χώρα εκκίνησης.

Αυτό σημαίνει:

- αποφυγή αλλαγών αεροσκαφών και ενδιάμεσων στάσεων
- συνέπεια στην τήρηση δρομολογίων και παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου κατά τη διάρκεια της πτήσης
- εξυπηρέτηση από τις υπηρεσίες εδάφους των αεροδρομίων κατά την άφιξη και αναχώρηση

Όλα αυτά βέβαια σχετίζονται με την χρονοαπόσταση μεταξύ του τόπου ή της χώρας προέλευσης και του τόπου προορισμού και επισκεπτών.

-**Θ.** Ευνοϊκές και κλιματολογικές συνθήκες. Η χώρα μας ως προς το κλίμα της θεωρείται ιδιαίτερα προνομιούχα.

-**I.** Η εικόνα που έχει καθιερώσει ο τόπος προορισμού. Η προϋπόθεση αυτή αναφέρεται στην όλη εικόνα που έχει δημιουργήσει ο τόπος, σαν τόπος υποδοχής και διενέργειας συνεδρίων και εκθέσεων και που έχει καταφέρει να την προβάλλει στις αντίστοιχες αγορές.

Θετικά στοιχεία του τόπου υποδοχής θεωρούνται τα παρακάτω χαρακτηριστικά συνεδριακού τουρισμού:

- ήσυχος και με γραφικό χρώμα
- με πολιτιστικά και πνευματικά ενδιαφέροντα
- με έντονη πολιτιστική έρευνα
- με ειρηνευτικές πρωτοβουλίες
- με επιχειρησιακή και εμπορική δραστηριότητα

-**Κ.** Ο τόπος προορισμού να είναι γνωστός και να θεωρείται “IN”. Αυτό θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό όταν πρόκειται για ταξίδια κινήτρων. Ένα τέτοιο ταξίδι θα πρέπει να ...“φαντάζει” από κάθε άποψη.

Τέλος, στη θέση του Υπουργού Τουρισμού να επιλέγεται ο ικανότερος με γνώμονα τη μόρφωση, τις εμπειρίες, τις ικανότητες του και την προσωπικότητά του.

Πιθανόν όλα τα παραπάνω να ακούγονται ουτοπικά, αλλά εάν πραγματικά μιλάμε για ποιότητα και τουρισμό, πρέπει να επιδιώξουμε την πραγματοποίησή τους, ειδάλλως κάθε χρόνο θα αναμασάμε τα ίδια και τα ίδια και θα υποχωρούμε συνεχώς στο διεθνή τουριστικό ανταγωνισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

9.1.Ο Ιαματικός Τουρισμός

Η Ελλάδα είναι γνωστή για τον αρχαίο πολιτισμό της, τον ήλιο και τη θάλασσα, λίγοι όμως γνωρίζουν την αξία του φυσικού της πλούτου. Η τουριστική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της χώρας μας, με την ευρεία εξάπλωσή τους θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν το ρόλο των άλλων τουριστικών πόλων έλξης. Η χώρα μας με τον πλούτο των ιαματικών πηγών της, 750 από τις οποίες είναι αξιοποιήσιμες μπορεί κάλλιστα να προσπαθήσει να αναπτύξει τον υψηλού επιπέδου Ιαματικό Τουρισμό με αξιώσεις συναγωνισμού με τον αντίστοιχο της Κεντρικής Ευρώπης.

Η γεωγραφική κατανομή του ιαματικού δυναμικού της χώρας, όσο και τα συγκριτικά στοιχεία κίνησης και ιαματικής εξειδίκευσης των πηγών επιτρέπουν την χωροταξική, αναπτυξιακή και λειτουργική ένταξη των ιαματικών πηγών κάθε περιοχής τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο χώρας, προδιαγράφοντας κατευθύνσεις, μεγέθη και υποδομές για την ανάπτυξή τους.

Οι κατευθύνσεις αξιοποίησης συναρτώνται με τις προσδιοριστικές παραμέτρους και διαμορφώνονται από τις αρχές της φιλοσοφίας προσέγγισης των ζητημάτων ανάπτυξης. Οι ταχείες εξελίξεις και η ανάγκη μιας ευρύτερης ανάπτυξης, οδηγούν στην ανάγκη σχεδιασμού, για μεθοδική και οικονομικο-τενική εκμετάλλευσή τους, ώστε να προκαλέσει το διεθνές ενδιαφέρον και συγχρόνως τους δυναμικούς Επενδυτές και Επιχειρηματίες. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε με δύο επενδυτικά σχέδια: της Νέας Απολλωνίας στη Θεσσαλονίκη και της Ικαρίας. Η επιλογή αυτών των δύο θέσεων είναι επιτυχημένη διότι έτσι έχουμε τη δυνατότητα διαφορετικής ανάπτυξης της καθε μιας, να βγουν τα κατάλληλα συμπεράσματα για την περαιτέρω πορεία.

Με την Λουτρόπολη Ικαρίας επιδιώκεται η ανάπτυξη και οικονομική ενίσχυση μιας κατά τεκμήριο προβληματικής περιοχής, χωρίς σημαντικές πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες, εκτός από τις εξαιρετικές πηγές της. Με την Λουτρόπολη της Νέας Απολλωνίας επιχειρείται με πυρήνα την εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών της, η ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής με χωροταξικές παρεμβάσεις, όπως πολεοδόμηση

εκτάσεων, κατασκευή έργων υποδομής και παροχής υπηρεσιών, δημιουργία οικοπέδων παραθεριστικών κατοικιών και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων προς διάθεση σε ιδιώτες κ.λ.π.

Τα προγράμματα αυτά βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη. Οι εγκαταστάσεις τους ανταποκρίνονται στα διεθνή δεδομένα και προορίζονται να αποτελέσουν οργανωμένα συγκροτήματα με πλήρεις εγκαταστάσεις και εξοπλισμό, ώστε να καλύπτεται όλο το φάσμα των θεραπευτικών εφαρμογών του ιαματικού νερού, με όλες τις ανέσεις κάτω από ιατρικό έλεγχο. Επίσης στα συγκροτήματα αυτά θα περιλαμβάνονται μονάδες φυσικοθεραπείας, δίαιτας, γυμναστικής, κοσμετολογίας, υγιεινής, αναψυχής, πολιτιστικών εκδηλώσεων, κ.λ.π. Η παροχή υπηρεσιών προβλέπεται να είναι υψηλού βαθμού, να απευθύνεται σε ευρύ φάσμα ηλικιών και να λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Συνοψίζοντας λοιπόν, οι Λουτροπόλεις μέχρι πρόσφατα ήταν χώροιβυγκέντρωσης ατόμων, που πλησιάζουν ή βρίσκονταν στην τρίτη ηλικία, με σκοπό την αντιμετώπιση κάποιου προβλήματος υγείας σε συνδιασμό με την αλλαγή περιβάλλοντος και την αναψυχή. Για πολλούς από αυτούς ήταν η μοναδική περίοδος διακοπών και μετακίνησης από τον τόπο διαμονής τους, ειδικά των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων. Σήμερα πολλές Λουτροπόλεις έχουν προσαρμοστεί στις μοντέρνες ιατρικές απαιτήσεις. Ιδρύουν Κέντρα Υγείας και Αναψυχής και προσφέρουν σύγχρονες θεραπείες για την υπερένταση και τις άλλες μοντέρνες ασθένειες.

Η φιλοσοφία των Λουτροπόλεων είναι: “ο μόνος τρόπος να αποκτήσεις μία όμορφη ζωή είναι να μάθεις να αναπαύεις τον νου και το σώμα”. Κάποτε οι κοινωνικά φιλόδοξοι πήγαιναν στις Λουτροπόλεις για επαφές και γνωριμίες. Οι πλούσιοι ήθελαν να είναι κοντά στους αριστοκράτες και οι αριστοκράτες απολάμβαναν την παρουσία των βασιλιάδων. Σήμερα η επίσκεψη σε Λουτροπόλη στο εξωτερικό εξακολουθεί να είναι σύμβολο κοινωνικής θέσης. Αν και η φήμη των Λουτροπόλεων οφείλεται στο παρελθόν, υφίσταται ένα υγιές παρόν και διαφαίνεται ένα σφαλές μέλλον.

Στην Ελλάδα οι θεραπευτικές ιδιότητες ορισμένων πηγών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και μάλιστα συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται (όπως της Αιδηψού, των Θερμοπυλών, της Ικαρίας, της Τραϊανούπολης, κ.τ.λ.) η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, της Κυλλήνης, του Λουτρακίου Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πηγές τουριστικής σημασίας.

Οι περιοχές πολλών από τις πηγές αυτές λόγω κυρίως της γειτνίασης τους με τη θάλασσα εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

9.2.Η Ζήτηση του Ιαματικού Τουρισμού στην Ελλάδα

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο Αύγουστος. Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά τη διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος- Οκτώβριος που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του έτους 2005 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά μήνα Ιούλιο, το 5% κατά το μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% τον μήνα Ιούνιο ενώ κατά τον μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο.

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 μέρες δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό. Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων παρατηρείται ότι συνήθως είναι άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 60-65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (2003) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961-1971.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στο ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και την απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο. Επίσης σημαντικό ρόλο έχει παίξει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά, κτλ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Ο Τουρισμός Υγείας, εντάσσεται στην κατηγορία του Ειδικού Τουρισμού και συνδυάζει διακοπές και θεραπεία. Διακρίνεται σε τρεις τύπους, τον Θεραπευτικό-Ιαματικό, τον Τουρισμό Αναζωογόνησης και τον Τουρισμό Αναπήρων, ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση για ανάπτυξη του Τουρισμού Παραχείμασης με

πρακτικές θεραπευτικού τουρισμού, για άτομα τρίτης ηλικίας. Μια νέα αντίληψη αξιοποίησης των Λουτροπόλεων είναι και η Προληπτική Αγωγή με Λουτροθεραπεία. Παρατηρούμε τις εξής κατηγορίες:

Α.Λουτροπόλεις- Πάρκα Υγείας και Αναψυχής

Οι Λουτροπόλεις ή αλλιώς “Πάρκα Υγείας και Αναψυχής” είναι οι μονάδες που συγκροτούν και ανπτύσσουν τον Τουρισμό Υγείας. Με τον όρο Λουτρόπολη εννοούμε έκταση κατάλληλα χωροθετημένη και εξοπλισμένη με τα αναγκαία δίκτυα υποδομής και τις απαραίτητες υπηρεσίες (θεραπευτικές, εξυπηρετήσεως κ.λ.π.) και στην οποία γίνεται εκμετάλλευση εκμετάλλευση των επιτόπιων φυσικών πόρων (νερό, κλίμα, κλπ). Η παρουσία γιατρού, ειδικευμένου προσωπικού, καλαισθησίας των εγκαταστάσεων και οργάνωσης του χώρου με βιβλιοθήκη, οπτικοακουστικά μέσα και επιτραπέζια παιχνίδια, σε συνδιασμό με την οργάνωση κύκλου επιμορφωτικών ομιλιών σε πολιτιστικά θέματα, όπως και τα προβλήματα σωματικής και ψυχοκοινωνικής υγείας κρίνονται απαραίτητα. Οι λουτροπόλεις ανάλογα με τον φυσικό πόρο που αξιοποιούν διακρίνονται σε Κέντρα Υδροθεραπείας (ιαματικό ή θαλάσσιο νερό) και Κέντρα Κλιματοθεραπείας (κλίμα).

Β.Κέντρα Υδροθεραπείας

Όλες οι κοσμογονίες θεωρούν ότι το νερό είναι η πρώτη ύλη που δημιουργήθηκε και ότι από το νερό με διαδοχικές μεταβολές προήλθαν όλα τα όντα. Προκειμένου για την οργάνωση των ιαματικών πηγών και την ίδρυση σε αυτές Λουτροπόλεων, προβάλλει το ερώτημα κατά πόσον το ιαματικό νερό έχει θεραπευτικές ιδιότητες. Είναι γεγονός ότι η σύγχρονη επιστημονική άποψη των ιατρών διχάζεται. Άλλοι αποδέχονται τη θεραπευτική δράση και άλλοι την απορρίπτουν. Η Υδροθεραπεία γίνεται είτε με ιαματικό νερό είτε με θαλάσσιο.

B.1. Υδροθεραπεία με Ιαματικό Νερό (Λουτροθεραπεία)

Η θεραπευτική δράση της Υδροθεραπείας βασίζεται σε δύο παράγοντες, στον μηχανικό (υδροστατική πίεση- άνωση) επιφέροντας χαλάρωση, και στον θερμικό προκαλώντας τόνωση του κινητικού συστήματος. Εκτός από τα βασικά μεταλλικά στοιχεία στο ιαματικό νερό εμπεριέχονται και ολιγοστοιχεία (As, Br, J, Fe, κλπ), στα οποία εντάσσονται και τα ραδιενεργά στοιχεία Ra, Th, Rn, κλπ. Από αυτά στον οργανισμό εισέρχεται κυρίως το Rn. Η διείσδυση γίνεται με την εισπνοή ή με το θερμό λουτρό, κυρίως όμως με τα λασπόλουτρα. Στοιχεία που δρουν θετικά στην θεραπευτική αγωγή είναι επίσης η ανάπαυση, η κατάλληλη δίαιτα, το ζεστό και ξηρό κλίμα και η ευχάριστη διαμονή. Το ιαματικό νερό αναβλύζει από Πηγές.

Οι περισσότερες Ιαματικές Πηγές της Ελλάδας οφείλονται είτε σε τεκτονικά ρήγματα, τα οποία προκάλεσαν οι μεγάλες καταβυθίσεις της Αιγίδος, είτε στην έντονη ηφαιστειακή ενέργεια, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Στις πηγές που οφείλονται σε τεκτονικά ρήγματα, τα νερά κατεβαίνουν σε μεγάλο βάθος, όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες, προσλαμβάνουν διάφορα στοιχεία μαζί με τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η θερμοκρασία αυτή μαζί με τα υπάρχοντα αέρια, δημιουργεί τάση ανόδου του ύδατος δια μέσου των τεκτονικών ρηγμάτων που έχουν σχηματισθεί.

Μια άλλη κατηγορία είναι οι πηγές των οποίων τα νερά εμφανίζονται σε υψηλότερες περιοχές (ορεινές, ημιορεινές) και χωρίς να κατεβαίνουν σε πολύ μεγάλα βάθη, η άνοδος τους γίνεται δια μέσου των ρωγμών που φέρουν τα στρώματα της υπόγειας υδροφορίας. Οι Ιαματικές πηγές κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τη χημική σύσταση και την θερμοκρασία τους. Οι κυριότεροι τρόποι χρήσεως του ιαματικού νερού στην Υδροθεραπεία είναι: η Λουτροθεραπεία, η Εισπνοθεραπεία, η Ποσιθεραπεία και η Λασποθεραπεία.

B.2.Υδροθεραπεία με Θαλάσσιο Νερό (Θαλασσοθεραπεία)

Με τον όρο Θαλασσοθεραπεία εννοούμε τη χρησιμοποίηση της ευεργετικής επίδρασης του θαλασσινού περιβάλλοντος (κλίμα, νερό, λάσπη, φύκια) για πρόληψη και διατήρηση της υγείας. Η Θαλασσοθεραπεία ενδείκνυται για:

- προστασία από ασθένειες του σύγχρονου πολιτισμού, (καρδιαγγειακά νοσήματα, παχυσαρκία, μεταβολικές παθήσεις, άγχος, αϋπνίες, ημικρανίες, ψυχοσωματικές παθήσεις, σύνδρομο υπερκόπωσης, κατάθλιψη κλπ)
- ρευματολογικές, ορθοπεδικές, δερματολογικές και νευρολογικές παθήσεις
- ανάρρωση
- αδυνάτισμα, κυτταρίτιδα και γενικώς
- κοσμετολογία, ενώ αντενδείκνυται σε περιπτώσεις
- αλλεργίας στο ιώδιο
- υπερθυροειδισμού
- υγρές δερματοπάθειες
- καρδιακής ανεπάρκειας

Γ.Κέντρα Κλιματοθεραπείας

Η επίδραση των κλιματολογικών παραγόντων στην υγεία του ανθρώπου είναι γενικώς παραδεκτή. Έχει διαπιστωθεί ότι οι καιρικές μεταβολές επενεργούν στο νευροφυτικό σύστημα και βοηθούν στην ανάπτυξη νόσων ή στην εμφάνιση νοσηρών συμπτωμάτων. Ένα κλίμα για να δράσει ευεργετικά σε μία νόσο πρέπει να διαθέτει κλιματικούς παράγοντες διάφορους από εκείνους που συνήθως ζει ο ασθενής, έτσι ώστε να δράσει ερεθιστικά ή κατευναστικά. Οι ασθένειες των οποίων η αρχική αιτία είναι μικροβιακή ή άλλης φύσεως ή και ακαθόριστη, αλλά η εμφάνιση ή η εξέλιξη τους υπόκειται στις καιρικές μεταβολές, καλούνται μετεωροτρόποι, και τα άτομα μετεωροτρόπα. Σαν μέτρο για την εκτίμηση ότι ένας τόπος δεν είναι βλαβερός για την υγεία του ανθρώπου είναι το καλούμενο αίσθημα ευεξίας.

9.3.Νομοθετικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό Υγείας

Η δημιουργία ενός σύγχρονου νομοθετικού πλαισίου ώστε να ξεπεραστούν γραφειοκρατικά εμπόδια και αντικίνητρα και να αναδειχθούν οι προοπτικές του Τουρισμού Υγείας – Ιαματικές πηγές, Θαλασσοθεραπεία, Θερμαλισμός spa – ήταν το βασικό συμπέρασμα της ημερίδας με θέμα “Ειδικές Μορφές Τουρισμού”, που πραγματοποίησε η έκθεση xenia, στο πλαίσιο των παράλληλων εκδηλώσεων για την 35η επετειακή παρουσίασή της. Κατά τη διάρκεια των εργασιών της ημερίδας,

ανλύθηκε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τον τουρισμό υπαίθρου και τον τουρισμό υγείας, οι τρόποι προώθησης τους στην Ελλάδα και το εξωτερικό καθώς και συγκεκριμένα μοντέλα ανάπτυξης άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Τονίστηκε η σημασία των ειδικών μορφών τουρισμού στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος μας και αναφερθηκαν οι προσπάθειες που καταβάλλονται για την ανάπτυξη και την προβολή τους μέσω σειράς δράσεων και προγραμμάτων επιδοτήσεων.

Επίσης, αναφέρθηκε ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι ειδικές μορφές τουρισμού, εμπλουτίζοντας το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν μας, το οποίο παραμένει η βάση της τουριστικής βιομηχανίας μας καθώς και το θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης των δυο αυτών μορφών τουρισμού υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης ολοκληρωμένων προϊόντων με τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και όχι απλά και μόνο σχετική υποδομή, η οποία πάντως θα πρέπει να πληρεί σχετικά υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές.

Το Σχέδιο νόμου για την Ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και του θερμαλισμού, επιδιώκει να εκσυγχρονίσει την ισχύουσα από το 1920 νομοθεσία περί ιαματικών πηγών, καθώς και να θέσει τις βάσεις για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και του θερμαλισμού. Στόχος είναι να υπάρξουν οι κατάλληλες υποδομές για την προσέλκυση καταναλωτών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου, καθώς και εκείνων που επιζητούν βελτίωση της ευεξίας τους. Για το σκοπό αυτό θεσπίζονται προϋποθέσεις και κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού. Για πρώτη φορά τίθεται νομικό πλαίσιο για το θερμαλισμό ως ειδική μορφή τουρισμού, που έχει στόχο την αναζωογόνηση και ευεξία του ανθρώπου με χρήση ιαματικών φυσικών πόρων, στη φυσική τους κατάσταση ή μετά από επεξεργασία ή μείξη με κοινό ή θαλασσίνο νερό σε ειδικές εγκαταστάσεις.

Μέχρι σήμερα ο ιαματικός τουρισμός αφορούσε κατά κανόνα στο νερό. Με το σχέδιο νόμου παρέχεται η δυνατότητα αναγνώρισης, σύμφωνα με τα επιστημονικά παραδεκτά, οποιουδήποτε ρευστού ως ιαματικού φυσικού πόρου, όπως π.χ. πηλού κατάλληλου για πηλοθεραπεία. Παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα αναγνώρισης ευρύτερων περιοχών, στις οποίες αφθονούν υδροθερμικοί φυσικοί πόροι και συντρέχουν και άλλοι παράγοντες, όπως φιλικό περιβάλλον, ως θερμαλιστικών πάρκων. Με το σχέδιο του νόμου αυτού δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για το συνδυασμό Ιαματικού Τουρισμού, Θερμαλισμού και Κέντρων Αποκατάστασης Υγείας, ώστε να επιτυγχάνεται πλήρης αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων. Ταυτόχρονα, προβλέπεται, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία και λοιπούς

φορείς, η δημιουργία εξειδικευμένου επιστημονικού, διοικητικού και νοσηλευτικού προσωπικού, η δια βίου συνεχής εκπαίδευση του και προσφέρονται φορολογικά κίνητρα για την ειδίκευση των υπηρετούντων γιατρών στις διάφορες χρήσεις των φυσικών πόρων, σε αναγνωρισμένες σχολές του εξωτερικού ή σε διεθνούς φήμης λουτροπόλεις.

Με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο δεν υπάρχουν ενιαίοι κανόνες τιμολόγησης του ιαματικού φυσικού πόρου, ούτε προβλέπεται η δημιουργία “φορέα διανομής” εκεί που η διαθέσιμη ποσότητα ιαματικού φυσικού πόρου το επιτρέπει. Με το παρόν σχέδιο νόμου δίνεται η δυνατότητα λειτουργίας “φορέα διανομής”, ενώ ορίζεται ενιαία τιμολόγηση του ιαματικού φυσικού πόρου για όσους είναι συνδεδεμένοι με το ίδιο δίκτυο διανομής και καθορίζονται ενιαία κριτήρια τιμολόγησης. Επίσης καταργείται η διάκριση των ιαματικών πηγών σε τουριστικής και τοπικής σημασίας, διάκριση που στηριζόταν στον αριθμό των πελατών και όχι στα ειδικά χαρακτηριστικά των πηγών ή στο δυναμικό τους.

Η διαχείριση των ιαματικών φυσικών πόρων, που αποτελούν κοινό αγαθό, ανήκει στο δημόσιο, ενώ επιτρέπεται η ανάθεση της αξιοποίησης αυτών σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου με παραχώρηση. Ταυτόχρονα λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματικότερη προστασία των ιαματικών πηγών και της δημόσιας υγείας (περιοχή προστασίας, όργανα ελέγχου κλπ.), ώστε να διασφαλίζεται η αειφόρα παροχή στον πολίτη των ευεργετικών ιδιοτήτων τους. Συνίσταται επίσης διεύθυνση ιαματικών πηγών στη Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Ανάπτυξης με επιτελικό χαρακτήρα, ενώ αποκεντρώνονται οι αρμοδιότητες με την παραχώρηση πολλών από αυτές στις Περιφέρειες.

Στόχος του Νομοσχεδίου, το οποίο θα πρέπει να προκύψει μετά από τις προτάσεις και των φορέων, είναι η δημιουργία προϋποθέσεων και ειδικών κινήτρων με σκοπό την προσέλκυση επενδύσεων για την ανάπτυξη του Ιαματικού Τουρισμού με τη δημιουργία υψηλής ποιότητας υποδομών και προσφερόμενων υπηρεσιών καθώς και την προβολή της χώρας ως Ιαματικού Προορισμού.

Παράλληλα, για πρώτη φορά τίθεται νομικό πλαίσιο για το θερμαλισμό ως εναλλακτική μορφή τουρισμού, που έχει και στόχο τη διατήρηση και βελτίωση της αναζωογόνησης και ευεξίας του ανθρώπου με τη χρήση ιαματικών φυσικών πόρων στη φυσική τους κατάσταση ή μετά από επεξεργασία, συμπεριλαμβανομένου και του θαλάσσιου νερού σε ειδικές προς αυτό εγκαταστάσεις. Στο πλαίσιο αυτό καταργείται η διάκριση των Ιαματικών Πηγών σε τουριστικής και τοπικής σημασίας. Παράλληλα, το

Ιαματικό Νερό θεωρείται ότι αποτελεί Δημόσιο Αγαθό και η διαχείρισή του ανήκει στο Δημόσιο, ενώ πριν ανήκε σε διάφορους φορείς όπως ο ΕΟΤ, ιδιώτες, κλπ.

Στο προσχέδιο νόμου αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- Λαμβάνεται πρόνοια για τη μείωση της γραφειοκρατίας σε όλα τα στάδια από την αναγνώριση μέχρι και την αξιοποίηση των Ιαματικών Πηγών.
- Λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματικότερη προστασία των Ιαματικών Πηγών και της Δημόσιας Υγείας (περίμετρος, όργανα ελέγχου, κλπ)
- Συστήνεται Διεύθυνση Ιαματικών Πηγών στη Γ.Γ. Τουρισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης με επιτελικό χαρακτήρα και με την παραχώρηση αρμοδιοτήτων στις Περιφέρειες.
- Εγκαθιδρύεται εννεαμελής Επιστημονικό Όργανο, όπου θα συμμετάχουν εκπρόσωποι συναρμόδιων φορέων (Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, Υπουργείο Ανάπτυξης, καθηγητής Υδρογεωλογίας, ΕΟΦ, ΚΕΣΥ, Γενικό Χημείο του Κράτους, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, ΙΓΜΕ, Σύνδεσμος Ι.Π. Ελλάδος), το οποίο γνωμοδοτεί για την αναγνώριση και την άρση της αναγνώρισης των Ιαματικών Πηγών.
- Τα κέντρα Ιαματικού Τουρισμού και Θερμαλισμού θεωρούνται Κέντρα Ειδικής Τουριστικής Υποδομής, ώστε να εντάσσονται στον Αναπτυξιακό Νόμο. Τα κέντρα αυτά διαθέτουν τον κατάλληλο εξοπλισμό κατά τα πλέον σύγχρονα Διεθνή Πρότυπα, θα στελεχώνονται με εξειδικευμένο Επιστημονικό Προσωπικό για την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, ώστε και με την ανάλογη προβολή τους να συμβάλλουν στην Τουριστική Ανάπτυξη της χώρας μας και να αποτελούν πόλο έλξης εσωτερικού και εισερχόμενου τουρισμού.
- Προβλέπονται κυρώσεις για παρεμβάσεις αυτών που εκτελούν έργα μέσα στην περιοχή προστασίας Ιαματικών Πηγών χωρίς την απαιτούμενη άδεια, ή προξενούν κατά τον οποιοδήποτε τρόπο βλάβη στους Ιαματικούς Φυσικούς Πόρους ή προσφέρουν υπηρεσίες Θερμαλισμού χωρίς την απαιτούμενη άδεια π.χ. Πρόστιμα μέχρι και αφαίρεση άδειας.
- Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα πιστοποίησης των Κέντρων Ιαματικού Τουρισμού και Θερμαλισμού.
- Ταυτόχρονα χορηγείται ικανή προθεσμία από την έναρξη ισχύος του Νόμου για την προσαρμογή των επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν στις Διατάξεις του Νέου Νόμου και ήδη Έχουν συνταχθεί τα σχέδια και γίνεται επεξεργασία των

εκτελεστικών πράξεων που προβλέπονται στον Νόμο, όπως είναι ο Νέος Κανονισμός Λειτουργίας και προδιαγραφές.

Τα Κέντρα Ιαματικού Τουρισμού και Θερμαλισμού θεωρούνται Κέντρα Ειδικής Τουριστικής υποδομής, ώστε να εντάσσονται στον Αναπτυξιακό Νόμο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται κίνητρα για την αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων της χώρας, σε υψηλού επιπέδου εγκαταστάσεις, ανταγωνιστικές αντίστοιχων της αλλοδαπής. Προβλέπονται κυρώσεις για παρεμβάσεις αυτών που εκτελούν έργα μέσα στην περιοχή προστασίας ιαματικών πηγών χωρίς την απαιτούμενη άδεια ή προκαλείται κατα οποιοδήποτε τρόπο βλάβη στους ιαματικούς φυσικούς πόρους ή προσφέρουν υπηρεσίες θερμαλισμού χωρίς την απαιτούμενη άδεια (μέχρι και αφαίρεση άδειας). Χορηγείται προθεσμία τριών ετών, από την έναρξη ισχύος του Νόμου, για την προσαρμογή των επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν, στις διατάξεις του νέου νόμου, με δυνατότητα παράτασης για δύο χρόνια, ώστε εντός λογικού χρονικού διαστήματος όλες οι δραστηριοποιούμενες στο χώρο επιχειρήσεις να πληρούν τις προϋποθέσεις του νέου νόμου. Επίσης με το νομοσχέδιο ρυθμίζονται και άλλα θέματα αρμοδιότητας του υπουργείου Ανάπτυξης, τουριστικά και μη. Μεταξύ των τουριστικών είναι:

- Παραχωρείται χωρίς αντάλλαγμα η χρήση του αιγιαλού στο Νεώριο Σύρου.
- Παρέχονται φορολογικές και άλλες απαλλαγές στις μακροχρόνιες μισθώσεις για τουριστικούς σκοπούς ακινήτων της Εκκλησίας της Ελλάδας.
- Καθορίζεται ως χρήση γης “τουριστικού συγκροτήματος γκολφ” η δημόσια έκταση 2.369,4 στρεμμάτων στην Αγουλινίτσα Ηλείας, η οποία έχει παραχωρηθεί στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.
- Ρυθμίζονται ζητήματα τουριστικής εκπαίδευσης και προσωπικού στον ΕΟΤ και το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Η κ. Μ. Αγγελοπούλου των Aldemar Hotels αναφέρθηκε στην εμπειρία της δημιουργίας και της λειτουργίας του Aldemar RoyalMare Thalasso, του πρώτου κέντρου Θαλασσοθεραπείας στην Ελλάδα, υπογραμμίζοντας ιδιαίτερα την ανάγκη της δημιουργίας και όχι του μιμητισμού καθώς και της τήρησης των αυστηρότερων ποιοτικών προδιαγραφών στην κατασκευή και λειτουργία ενός Κέντρου προς αποφυγήν του κινδύνου υποβάθμισης του ελληνικού τουρισμού υγείας. Ο κ. R. Withers, The Tourism Partnership, ανέφερε το παράδειγμα του Bath στη Μ. Βρετανία,

ενός από τους παλαιότερους και γνωστότερους προορισμούς αλλά και της προσαρμογής της στα σύγχρονα δεδομένα. Ο κ. Κ. Πάρπας, πρόεδρος του ομίλου Cityspa και διευθύνων σύμβουλος της Κ. Π. Πάρπας ΕΛΛΑΣ Α. Ε. Αναφέρθηκε στις τάσεις σχεδιασμού και λειτουργίας σειρά από πρακτικές συμβουλές για το σχεδιασμό και τη λειτουργία Spa σε ξενοδοχειακές μονάδες.

Η νέα τάση που αναπτύσσεται ραγδαία είπε ο κ. Κ. Πάρπας, αφορά στη δημιουργία Resort Spa σε ξενοδοχειακές μονάδες . Οι πελάτες ξενοδοχείων επιζητούν υπηρεσίες SPA και για το λόγο αυτό οι ξενοδόχοι επενδύουν σε κέντρα SPA. Το ολικό εμβαδόν των SPA παγκοσμίως αυξήθηκε κατά 151% τα τελευταία 2 χρόνια. Ενώ τέλος ο κ. Μ. Χατζηγεωργίου από τη διεύθυνση Θερμαλισμού της ΕΤΑ, αναφέρθηκε στην υφιστάμενη κατάσταση των ιαματικών πηγών επισημαίνοντας ότι ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί ιδιαίτερα σημαντική ειδική μορφή τουρισμού καθώς αποτελεί ένα ιδιαίτερα ανθεκτικό προϊόν στις οποιεσδήποτε εξελίξεις.

9.4. Κοινωνική- Οικονομική Σημασία του Τουρισμού Υγείας, Δυνατότητες Ανάπτυξης

Η κατάγραφή των κοινωνικών επιπτώσεων του Τουρισμού Υγείας έχει ιδιαίτερη σημασία:

- Ο Θεραπευτικός Τουρισμός συμβάλλει ιδιαίτερα στο αίτημα “υγεία για όλους”.
- Στον Τουρισμό Αναζωογόνησης κυριαρχεί η ανάγκη αυτοεπιβεβαίωσης και κοινωνικής αποδοχής των ατόμων, ενώ
- ο Τουρισμός Αναπήρων, παρέχει τη δυνατότητα συμμετοχής των ατόμων αυτών, σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την ανάγκη να μην αποκλείονται από το κοινωνικό σύνολο.

Τα οικονομικά οφέλη για την τοπική οικονομία είναι ιδιαίτερα ελκυστικά. Περιοχές που μέχρι σήμερα ήταν αναξιοποίητες ή και άγνωστες δέχονται αξιόλογες ευκαιρίες για ανάπτυξη.

Ο Θεραπευτικός Τουρισμός είναι μία επιλεκτική μορφή Τουρισμού με σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα. Είναι η μορφή Τουρισμού που υφίσταται τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από τυχόν δυσμενείς συγκυρίες και μπορεί να δώσει δωδεκάμηνη Τουριστική περίοδο.

Πολλά κέντρα Τουρισμού Υγείας λειτουργούν σήμερα στην Κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία και λιγότερο στο Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Φινλανδία, Σουηδία. Επίσης λειτουργούν πολλά τέτοια κέντρα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους π.χ. Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία. Στο χώρο της Μεσογείου εκτός της Ιταλίας, Ισπανίας, Ελλάδας, Πορτογαλίας ιαματικό τουρισμό και τουρισμό υγείας έχουν επίσης αναπτύξει το Ισραήλ, η Τουρκία, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Κύπρος.

Τα πακέτα διακοπών προορισμού σε αυτά τα κέντρα συνδιάζονται τις περισσότερες φορές και με προσφορά άλλων τουριστικών υπηρεσιών ανάψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (όπως σκι, ιστιοπλοΐα, ιππασία, τένις, κλπ) και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της υψηλής κοινωνικής ζωής (όπως κινηματογράφο, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής, κλπ) γιατί απευθύνονται όχι μόνο σε ασθενείς αλλά και σε άλλους επισκέπτες συνήως ανωτέρου οικονομικά επιπέδου. Εξάλλου, απαιτείται η μακρά παραμονή των ατόμων σε αυτά τα θέρετρα, μεγαλύτερη από τα συνήθη τουριστικά θέρετρα, προκειμένου να φανούν τα αποτελέσματα μιας ορισμένης θεραπείας στην οποία υποβάλλονται, ιδίως αν πρόκειται για ειδικές θεραπείες (όπως αντικαπνική θεραπεία, θεραπεία του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, διαιτητική, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής-στάσης του σώματος, αισθητικής, κλπ).

Επομένως, η αναγκαστική παραμονή των επισκεπτών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στα κέντρα του τουρισμού υγείας, απαιτεί να δημιουργηθεί όχι μόνο η κατάλληλη ατμόσφαιρα για τη χαλάρωση και την αναζωογόνηση του οργανισμού αλλά και η δημιουργία των άλλων δραστηριοτήτων και τόπων έλξης των τουριστών που θα τους απασχολούν κατά τις ελεύθερες ώρες. Έτσι δημιουργούνται συγκροτήματα που διαθέτουν όλη τη γενική και ειδική υποδομή και το κατάλληλο περιβάλλον που απαιτείται για τον τουρισμό μακράς παραμονής όπως πάρκα πρασίνου, κήποι, ποτάμια, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος εξοπλισμός, ειδικευμένοι γιατροί, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη δίαιτα, κ.τ.λ. που βοηθά στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης θεραπείας.

Ένα άλλο θέμα που θεωρείται πολύ σημαντικό είναι ο τομέας έρευνας αγοράς και ανάπτυξης των πωλήσεων του τουρισμού υγείας. Ορισμένες χώρες όπως η Αυστρία, η Ελβετία, η Γαλλία κλπ έχουν προχωρήσει στο θέμα της έρευνας αγοράς και της

διαφήμισης και προσφέρουν σε συνεργασία με τις εθνικές τους αεροπορικές εταιρείες “πακέτα διακοπών” για την ομορφιά και καλή φυσική κατάσταση στα κέντρα υγείας που αποτελούνται από συγκροτήματα ξενοδοχείων με θερμά λουτρά και όλη την υποδομή (γήπεδα τένις, χώρους αθλητισμού, κλπ) σε περιβάλλον ιδανικό (με πάρκα πράσινου) για θεραπεία και ξεκούραση.

Τα τουριστικά αυτά πακέτα διακινούνται από ειδικούς τουριστικούς πράκτορες σε διεθνή κλίμακα και απευθύνονται συνήθως σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Βέβαια υπάρχει και η εξειδίκευση των κέντρων αυτών ανάλογα με το χαρακτηρισμό και τη θεραπεία των ιαματικών νερών τους και την εξειδικευμένη υποδομή που διαθέτουν, το κλίμα, κλπ π.χ. άλλα προσφέρονται για λουτροθεραπεία (Ουγγαρία) ποσιθεραπεία, άλλα για πηλοθεραπεία (ιδίως στην Ιταλία), άλλα για κλιματοθεραπεία (Ελβετία, Αυστρία) κλπ. Υπάρχουν, όμως και αμφισβητήσεις για την αξία του θερμαλισμού ως θεραπευτικής μεθόδου που μαζί με τον ανταγωνισμό των άλλων κέντρων οδηγούν σε φθίνουσα διαχρονική τάση του αριθμού των ατόμων που προσέρχονται στα ιαματικά κέντρα. Αναλυτικότερα οι παράγοντες αυτοί αποδίδονται κυρίως:

Α) Στον μεγάλο ανταγωνισμό ανάμεσα στα κέντρα τουρισμού υγείας και στα άλλα τουριστικά θέρετρα που βρίσκονται στις παραλίες ή στα όρη των χωρών του εξωτερικού που προσφέρουν φθηνότερα πακέτα διακοπών με εναλλακτικές ευκαιρίες αναψυχής.

Β) Στις νέες μεθόδους που εφαρμόζουν οι φαρμακοβιομηχανίες για τη χημική θεραπεία των ασθενειών με τη χρήση φαρμάκων και το χαρακτηρισμό της υδροθεραπείας ως απαρχαιωμένης μεθόδου. Στην Αμερική και την Αγγλία οι γιατροί είναι τελείως αρνητικοί για την αποτελεσματικότητα της υδροθεραπείας ως θεραπευτικής μεθόδου ενώ στις άλλες χώρες υπάρχει μια ενδιάμεση κατάσταση.

Γ) Στην παραμελημένη εκπαίδευση της υδρολογίας που δεν διδάσκεται συστηματικά στα περισσότερα πανεπιστήμια.

Δ) Στην απροθυμία του ιατρικού σώματος να αναγνωρίσει την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Η Διεθνής Οργάνωση θερμαλισμού λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω εισήγαγε το 1974 νέες αρχές και όρους για το χαρακτηρισμό των θεραπευτικών ιδιοτήτων των ιαματικών νερών και για την ταξινόμηση των θερμών πηγών.

Είναι σημαντικό, όπως αναφέρει η παραπάνω Οργάνωση, ότι ο θερμαλισμός δεν είναι ανταγωνιστικός στις θεραπείες με φάρμακα αλλά συμπληρωματικός στην

κλινική και χειρουργική, αφού μπορεί να προσφέρει στον ασθενή π.χ. ενός ατυχήματος την ανακούφιση και φροντίδα που χρειάζεται για να επανέλθει στην κανονική ζωή. Όμως η αναγνώριση της υδροθεραπείας ως ιατρικής θεραπευτικής μεθόδου από τον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης σε πολλές χώρες, ιδίως της Ευρώπης, οδήγησε σε μια σχετικά αυξημένη ζήτηση των κέντρων του ιαματικού τουρισμού, συγκριτικά με τα προηγούμενα.

Η σημαντική αυτή αύξηση στη ζήτηση των προϊόντων που προσφέρονται στα κέντρα του τουρισμού υγείας που παρατηρήθηκε τελευταία, απιδίδεται στη στροφή των ατόμων προς τις παραδοσιακές μεθόδους θεραπείας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά και την αυξανόμενη έμφαση που δίνεται από πολλούς στην κατ' επανάληψη επανάκαμψη του οργανισμού που επιτυγχάνεται με τη σωματική άσκηση και δοκιμασία και τις ειδικές θεραπείες που ακολουθούνται σε καθαρό και υγιεινό περιβάλλον ενός κέντρου τουρισμού υγείας.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο κλάδος του τουρισμού υγείας να προσελκύσει αρκετές επενδύσεις και σημαντικά κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα για την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των κέντρων αυτών, ώστε να προσαρμοστούν στις σύγχρονες απαιτήσεις του τουρισμού υψηλών προδιαγραφών όπως χαρακτηρίζεται ο τομέας αυτός.

Ο ιαματικός τουρισμός είναι δυνατό να αποτελέσει και μέσο ξεκούρασης, αναζωογόνησης και ανανέωσης εκτός από μέσο θεραπείας. Έτσι από κοινού ο θερμαλισμός και η κλιματοθεραπεία, η θαλασσοθεραπεία και η πηλοθεραπεία που έχουν μεγάλη σχέση μεταξύ τους μπορούν να αποτελέσουν μορφές τουρισμού που θα συμβάλλουν στην πρόσληψη, αποκατάσταση της υγείας, ξεκούραση, ομορφιά, δηλαδή ταυτόχρονη ανάγκη για διακοπές και θεραπεία μαζί σε ένα πρότυπο περιβάλλον.

Οι ελληνικές λουτροπόλεις μπορούν να ανπτυχθούν και να εξελιχθούν σε κέντρα τουρισμού υγείας δηλαδή σε κέντρα θεραπείας που να είναι και κέντρα αναψυχής και ηρεμίας για όλες τις ηλικίες για περισσότερους μήνες του έτους, αφού οι περισσότερες βρίσκονται κοντά στη θάλασσα και έχουν καλό κλίμα, βασικά στοιχεία για ποικίλες εφαρμογές στη θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών. Ταυτόχρονα, η ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδιάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα

πράσινου) επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Επομένως βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να ανπτυχθούν και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές και τη μετατρή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας.

Τα απαιτούμενα έργα υποδομής για τις λουτροπόλεις και γενικά τους τόπους έλξης επισκεπτών καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να είναι μεγάλης κλίμακας γιατί οι χώροι που θα προσφέρονται προορίζονται εκτός της θεραπείας ιατρικών παθήσεων και τη γενικότερη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και υγείας των επισκεπτών τους.

Όπως επισημαίνουμε, τα κέντρα λουτροθεραπείας που έχουν δημιουργηθεί σε μερικές λουτροπόλεις αποτελούν και κέντρα παραθερισμού συγκεντρώνοντας έτσι και ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραθεριστών. Οι περιοχές με ήδη ανεπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί σε τουριστικά κέντρα. Τα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα παρόλα τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν αποτελούν “νέους τουριστικούς τόπους” που θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Βασικό αίτημα είναι η ευχέρεια προσπέλασης δηλαδή οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο. Γενικότερα, η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών εκτός των άλλων συμβάλλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν. Η πλήρης αξιοποίηση μετά από αξιολόγηση της θεραπευτικής ικανότητας αλλά και της δυναμικότητας των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα να αποτελέσουν τομέα αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών προς όφελος της οικονομίας σε εθνικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο.

Η αξιοποίηση των πηγών από ιδιώτες είτε από την Τοπική Αυτοδιοίκηση με τη δημιουργία κοινοτικών επιχειρήσεων αποτελεί και μια μορφή τοπικής και

περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας. Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την τοπική κοινωνία και εφόσον με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της οικονομίας. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Εισροή περισσότερου συναλλάγματος εφόσον θα έχουμε τουρισμό μακράς παραμονής.
- Νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω κατασκευής αρχικής υποδομής όπως είναι υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων (νοσοκομείων, γηπέδων, κλπ.)
- Ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς (τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κλπ.)
- Ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών – φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές.
- Βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις, κλπ.).
- Ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική υποδομή (ιατρική) υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων.

Επίσης, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι πριν από κάθε είδους ανάπτυξη για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του τοπίου και την εξασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος γιατί οι περισσότερες ιαματικές πηγές βρίσκονται σε περιοχές όπου συνδιάζεται βουνό με θάλασσα κάτω από εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες.

Η διατήρηση του γνήσιου φυσικού περιβάλλοντος στα κέντρα παραθερισμού / λουτροπόλεων αποτελεί κύριο μέλημα. Η προστασία των ιαματικών νερών, σημαντικών φυσικών πόρων που εντάσσονται γενικότερα στο υδάτινο δυναμικό της χώρας, αποτελεί πρωταρχικό σκοπό. Είναι γνωστό ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος πέρα από την καταστροφή της αρχικής φυσικής ομορφιάς συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας του συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Βασική είναι η και η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, που γίνεται σε χώρες της Ευρώπης θέμα στο οποίο η Ελλάδα υστερεί πολύ, με αποτέλεσμα οι

ιαματικές πηγές της Ελλάδας να μην είναι διεθνούς φήμης. Παρόλα αυτά όμως όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια ακόμα και από ξένους ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν “πρότυπο” για όλες τις σχετικές πόλεις της περιοχής της Μεσογείου. Επομένως, συμπερασματικά θα λέγαμε για τις ελληνικές λουτροπόλεις ότι ο σημερινός προορισμός τους που είναι κυρίως μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς θα έπρεπε να επεκταθεί.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παρά τον όγκο της βιβλιογραφίας, που έχει εμφανιστεί γύρω από τις ήπιες μορφές τουρισμού, είναι προφανές ότι βρίσκονται σε εμβρυϊκό ακόμα στάδιο, όπως άλλωστε και οι γνώσεις μας σχετικά με τις διαφορές τους από τα άλλα τουριστικά πρότυπα. Χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για τη διαμόρφωση ορισμών, που θα είναι αποδεκτοί στους ανθρώπους που εργάζονται σε αυτούς τους τομείς, ώστε να ξεπεραστεί αυτή η κρίσιμη απουσία ενός σημείου σύγκλισης. Είναι αυτονόητο πως οι ήπιες μορφές τουρισμού αποφέρουν αποτελέσματα φιλικά και όχι καταστρεπτικά στο περιβάλλον. Οι διεθνείς εταιρείες ανάπτυξης εμφανίζονται αρκετά πιεστικές ως προς την ενσωμάτωση της έννοιας των μορφών αυτών τουρισμού σε μια υψηλότερη και μεγαλύτερη κλίμακα. Αν και σίγουρα αυτό αποτελεί μια ευκαιρία για την προσφορά μιας τουριστικής εμπειρίας σε ένα τέτοιο πλαίσιο, θα πρέπει να υπάρξει προσεκτικός έλεγχος στην προώθηση αυτών των περιοχών ως πραγματικά τουριστικών.

Οι περιοχές που σκοπεύουν να αναπτύξουν τις ήπιες μορφές τουρισμού, θα πρέπει να είναι σε θέση να διασφαλίσουν τη συμφωνία της κοινότητας αλλά και των μέσων ανάπτυξης, π.χ. ευθύνες για τη λήψη αποφάσεων, για την απομάκρυνσή τους από τις πολυάριθμες δυσλειτουργίες της παγκόσμιας τουριστικής ανάπτυξης, που τόσο έντονα κυριαρχούν στον οικονομικό αυτό κλάδο.

Με δεδομένο τον πλούτο του πληροφοριακού υλικού που υπάρχει σχετικά με το θέμα του τουρισμού, του εναλλακτικού τουρισμού και της έννοιας της αειφορίας, δεν μπορούμε παρά να αναρωτηθούμε που βρισκόμαστε και τι είναι αυτό που λείπει. Οι ερευνητές έχουν καταγράψει αναρίθμητα συμπεράσματα, κώδικες συμπεριφοράς, οδηγίες και δείκτες, όμως οι προσπάθειες και οι επιτυχίες που σημειώθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση είναι ελάχιστες. Ίσως είναι ακόμα πολύ νωρίς και το επόμενο στάδιο στον τουρισμό, να μην είναι οι ισχνές σχέσεις του με την έννοια της αειφορίας αλλά η επιτυχία των προσπαθειών αυτών. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει μια έντονη ανάγκη για μετακίνηση πέρα από το χώρο της θεωρίας προς την πράξη. Ο τουρισμός σε σχέση με την εφαρμογή, που υπάρχει στις αναπτυσσόμενες περιοχές και χώρες, είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο βλέπουμε τα σφάλματα, που έχουν γίνει στην ανάπτυξη και στο σπάταλο καταναλωτικό τρόπο ζωής. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη συνεισφορά του κοινού στην υλοποίηση των πολιτικών του εναλλακτικού τουρισμού. Οι άνθρωποι έχουν τη δύναμη να απαιτούν αγαθά και υπηρεσίες που διάκινται κατά

τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Το κοινό πρέπει να απαιτήσει να μάθει τους συντελεστές που είναι υπεύθυνοι για την παροχή των τουριστικών υπηρεσιών και που οφείλουν να επιδεικνύουν την προσπάθειά τους για μια πολιτική ανάπτυξης του οικολογικού τουρισμού.

Εκτός από την προστασία του περιβάλλοντος και την οικολογική υποδομή, για την ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού χρειάζεται σωστός προγραμματισμός και η διαχείριση σε σχέση με την πολιτική, τους κανόνες, την πιστοποίηση, την επικύρωση και τον επαγγελματισμό, που είναι στοιχεία απαραίτητα για τη μελλοντική βιωσιμότητα της τουριστικής βιομηχανίας.

Εδώ τίθεται το θέμα για το ρόλο που πρέπει να παίζει το κράτος στην παρουσίαση και στην ανάπτυξη του προϊόντος του τουρισμού. Δεν υπάρχει μία αμφιβολία ότι ο ιδιωτικός τομέας, όταν αφεθεί ανεξέλεγκτος, θα προσπαθήσει να κερδίσει περισσότερα χρήματα. Αν λάβουμε αυτό ως δεδομένο, τότε, αν ο τουρισμός αποτύχει, η αιτία θα βαραίνει απόλυτα και μόνο τους επιχειρηματίες; Όχι άμεσα. Η αιτία θα βρίσκεται στα

χέρια των κρατών και των διεθνών εταιρειών, που εμπλέκονται στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης, και στην ανικανότητά τους να ελέγξουν και να αναπτύξουν σωστούς κανόνες για τη βιομηχανία.

Η θεωρία της ανάπτυξης υποστηρίζει ότι η οικονομική βιωσιμότητα είναι συνάρτηση μιας ισορροπημένης προσέγγισης απέναντι στην οικονομική ανάπτυξη. Όπως, η μονοκαλλιέργεια αποτελεί κίνδυνο για το περιβάλλον, έτσι και οι περιοχές εκείνες, που στηρίζονται αποκλειστικά και μόνο στον τουρισμό για την οικονομική τους ανάπτυξη, διατρέχουν τους ίδιους κινδύνους. Οι περιοχές αυτές θα πρέπει να γνωρίζουν ότι ο τουρισμός θα πρέπει να ενσωματώνεται σε μια ευρύτερη πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης, που περιλαμβάνει το σωστό προγραμματισμό και τη διαχείριση των σωστών πόρων και της βιομηχανίας. Τόσο ο προγραμματισμός όσο και η διαχείριση αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την παράδοση του τουρισμού, και πρέπει να λαμβάνουν χώρα μέσα από θεσμικές ρυθμίσεις οργανωμένες, έτσι ώστε, να επιτρέπουν την ύπαρξη αυτών των στοιχείων, π.χ. κανόνες, νόμοι, ρυθμίσεις, κλπ. - που με τη σειρά τους πρέπει να προέρχονται από την κυβέρνηση.

Συμπεραίνεται λοιπόν, ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν σα σκοπό τη διατήρηση του περιβάλλοντος, όμως εδώ τίθεται το ερώτημα για το κατά πόσο μπορούν να αναπτυχθούν και οι μορφές του μαζικού τουρισμού, ώστε να είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Οι έρευνες και οι μελέτες, που έχουν πραγματοποιηθεί σε όλο τον

κόσμο, δείχνουν ότι θα πρέπει ο μαζικός τουρισμός να γίνει πιο βιώσιμος. Αν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν να παίξουν κάποιο ρόλο στη μεταμόρφωση του μαζικού τουρισμού, τότε αυτός θα είναι να δείξουν, σε μια μικρή κλίμακα, την ικανότητα της τουριστικής βιομηχανίας να γίνει πιο υπεύθυνη οικολογικά μέσα από την ανάπτυξη στρατηγικών εναλλακτικών μορφών ενέργειας, την ευαισθητοποίηση απέναντι στους φυσικούς πόρους και τους ντόπιους κατοίκους, κτλ, και όλα αυτά επειδή οι μορφές αυτές του τουρισμού δεν παρουσιάζουν αρνητικές οικολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Όμως, ένα από τα θέματα, που προβληματίζουν τους ανθρώπους που επιλέγουν τις ήπιες μορφές τουρισμού, τουλάχιστον από ερευνητικής άποψης, είναι η έλλειψη εμπειρικών στοιχείων, που θα αποδεικνύουν τη θέση ότι είναι πιο υπεύθυνες από τις άλλες μορφές τουρισμού. Για παράδειγμα, είναι όντως πιο “πράσινες” μορφές της οικολογίας και της κοινωνίας από τους άλλους τουρίστες; Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά σχετικά με το θέμα στις ΗΠΑ, έχουν τα εξής αποτελέσματα: οι υπεύθυνοι λειτουργίας ήπιων μορφών τουριστικών επιχειρήσεων και οι τουρίστες ήταν πιο ηθικοί σε σχέση με τους άλλους τύπους επαγγελματιών και τουριστών, βάσει των απαντήσεων, που έδωσαν σε τρία τουριστικά σενάρια και προσφέροντας κάποιες τουριστικές ενδείξεις, που αποδεικνύουν ότι, τουλάχιστον από την πλευρά αυτών των ατόμων, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι πράγματι ένας πιο ηθικός τομέας της τουριστικής βιομηχανίας, το μέλλον του οποίου φαίνεται πραγματικά λαμπερό.

Περίληπτικά, πρέπει να πούμε ότι ως μια μεγάλη παγκόσμια οικονομική δύναμη, ο τουρισμός έχει μπλεχτεί στα δίχτυα ενός σύνθετου πολιτισμού, που δείνει έμφαση στους υλικούς και όχι στους ηθικούς στόχους και αξίες. Ως μέρος της βιομηχανίας αυτής, οι ήπιες μορφές τουρισμού θα πρέπει να παλέψουν, προκειμένου να αναγνωριστούν είτε ως συμβατή είτε ως εναλλακτική μορφή τουρισμού. Για το λόγο αυτό, τα μελλοντικά χρόνια θα παίξουν καθοριστικό ρόλο για τον προσδιορισμό των “εναλλακτικών” μέσων και του ρόλου που παίζει ο τουρισμός για την ανάπτυξη μιας καλύτερης εναλλακτικής τουριστικής λύσης. Αν πρόκειται να αφορά περισσότερες ψευδείς επιθυμίες και ματαιοδοξίες, τότε ο τουρισμός, με την πραγματική του έννοια, δεν θα πετύχει. Αν από την άλλη πλευρά, απαιτήσει την ύπαρξη ενός συνόλου αρχών για τη φιλοσοφία και την εφαρμογή του, τότε πράγματι θα συμβάλλει στις σχέσεις ανθρώπων- περιβάλλοντος και θα λειτουργήσει ως πρότυπο για άλλες μορφές ανάπτυξης -τουριστικές και μη- σε έναν πολυσύνθετο κόσμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καραθάνος Γιώργος, "Ελληνικός Τουρισμός: Μύθοι και Πραγματικότητα", συλλογή κειμένων, Εκδόσεις Anubis, Αθήνα 1996
- Λογοθέτης Μιλτιάδης "Τουριστική Πολιτική", Εκδόσεις Παπαζήση, 1982
- Παπανίκος Θ. Γρηγόρης, "Αθλητισμός: Οικονομικά-Μάνατζμεντ-Μάρκετινγκ", Εκδόσεις Αθινεε, Αθήνα 2000
- Καραγιάννης Στέφανος, "Τουριστική Διαφήμιση", Εκδόσεις Έλλην, 1993
- Έντυπο υλικό του ΥΠΑΝ-ΕΟΤ με τους στόχους και τις προτεραιότητες στον τομέα του Τουρισμού, Οκτώβριος 2005
- Πρακτικά Συνεδρίου που διοργάνωσε το Ελληνοβρετανικό Επιμελητήριο με θέμα "Ελληνική Τουριστική Βιομηχανία", Οκτώβριος 2004
- Λαγός Δημήτρης, "Τουριστική Οικονομία", 2003
- Ανδριώτης Κωνσταντίνος, "Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός", 2003
- Νικητιάδης Γ., "Τουρισμός Δώδεκα Θέσεις", 2007
- Ανδριώτης Κ., "Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός", 2008
- Λογθέτη Μ., "Αγροτικός Τουρισμός : μια εναλλακτική λύση", 1988
- Ηγουμενάκης, "Τουριστική Πολιτική", 1999
- Ηγουμενάκης, Τουριστικό Μάρκετινγκ: Βασικές Αρχές", 2004
- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Μανώλης Σφακιανάκης, Εκδόσεις "Ελλην"
- Ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας – Αγροτουρισμός, Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας
- Αλληλεπιδράσεις μεταξύ της επιτόπιας αξιοποίησης των γεωργικών προϊόντων και της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στις ορεινές και μειονεκτικές ζώνες της Μεσογείου, έκθεση της ελληνο-γαλλικής μελέτης PLATON 96, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ανθοπούλου Θ. Κοβάνη Ε., Σπιλάνης Ι., INRA- Paris, Roux B., Bazin G., 1996-1998.
- Εισαγωγή στον τουρισμό, Ν. Ηγουμενάκης, Κ. Κραβαρίτης, Π. Λύτρας.
- Κουτσούρης Α., Οικοτεχνικές και Αγροτουριστικές Δραστηριότητες στη Λίμνη Πλαστήρα, Εισήγηση στο Πανευρωπαϊκό Σεμινάριο με θέμα: "Ο Αγροτουρισμός και η συμβολή του στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των χωρών της Ευρώπης" (πρακτικά από δημοσίευση)

- “Ήπιες Μορφές Τουρισμού: Η προοπτική μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης”, Γιάννης Σχίζας
- Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Βασίλειος Ρούπας, Δημήτρης Λαλούμης
- Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού
- Περιοδικό συνέδριο, Συνέδριο – Μέσο Επικοινωνίας του Χρήστου Δορζιώτη, Οκτώβριος 1999
- Περιοδικό Συνέδριο, Ο Τουρισμός του μπλα-μπλα του Φωκίωνα Ν. Καραβοκύρου, Οκτώβριος 1999
- Travel Daily News, Διακρατικό πρόγραμμα προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, Θοδωρής Κουμέλης, Δεκέμβριος 2004
- Travel Daily News, Υποστήριξη Συνεδριακών Εκδηλώσεων, Κουλτούρα και Πρακτική του Νίκου Σκουλά, Νοέμβριος 2003
- Travel Daily News, Εκσυγχρονίζεται η νομοθεσία για τις Ιαματικές Πηγές, Κάλη Δάφνη, Ιανουάριος 2003
- Travel Daily News, Ημερίδα για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού από την Αγροτουριστική, Δεκέμβριος 2004
- Travel Daily News, Ο χιονοδρομικός τουρισμός έχει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης, Θοδωρής Κουμέλης, Νοέμβριος 2004
- Travel Daily News, Νέες προδιαγραφές δημιουργίας και λειτουργίας των Χιονοδρομικών Κέντρων, Θοδωρής Κουμέλης, Σεπτέμβριος 2004
- Travel Daily News, Ο μαθητικός τουρισμός λύση για την ανάπτυξη του εσωτερικού χειμερινού τουρισμού, Θοδωρής Κουμέλης, Σεπτέμβριος 2004
- Travel Daily News, Η Αγροτουριστική προβάλλει τα ελληνικά μονοπάτια, Θοδωρής Κουμέλης, Φεβρουάριος 2004
- Travel Daily News, Ημερίδα για τον τουρισμού υπαίθρου και τον τουρισμό υγείας, Βίκυ Καραντζαβέλου, Ιανουάριος 2004
- Travel Daily News, Κατατέθηκε στη Βουλή το Νομοσχέδιο για ιαματικό τουρισμό, Θοδωρής Κουμέλης, Ιανουάριος 2004
 - Cappellin R., The role of cultural and natural resources in the regional development strategy, in Konsola D., Culture, environment and regional development.

- Anthopoulos Th., Agrotourism and the rural environment. Potentialities and limits in the Mediterranean less-favoured areas. In: Tourism and the environment: Regional, economic and policy issues- 2nd edition, Helen Briassoulis and Jan Van Straaten, London: Kluwer Academic Publishers
 - Koutsouris A., Networking for sustainable future: the case of development agencies. In: Third European Symposium on Rural and Farming Systems Analysis: Environmental Perspectives, European Group, Stuttgart- Hohenheim, Germany
 - Λύτρας Π. (2001), Θρησκευτικός τουρισμός. Μια κοινωνικο- ψυχολογική προσέγγιση, INTERBOOKS, Αθήνα
- www.snowclub.gr